

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

IKÄIHMISIIN KOHDISTUVA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

Opas ikäihmisten parissa työskenteleville

TEKI-
JÄT:

Ulla-Mari Jalkanen
Henna Jäntti
Anni Laitinen
Hanna-Maria Paananen
TN16KMV

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma	
Työn tekijät Ulla-Mari Jalkanen, Henna Jäntti, Anni Laitinen ja Hanna-Maria Paananen	
Työn nimi Ikäihmisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta- Opas ikäihmisten parissa työskenteleville	
Päiväys	05.05.2019
Sivumäärä/Liitteet	40 (79)
Ohjaajat Sari Makkonen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Varkauden kaupunki	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä selvitettiin, mitä ikäihmisiin kohdistuvalla lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan ja kuinka yleistä se on eri puolella Suomea. Opinnäytetyössä perehdyttiin lähisuhdeväkivallan eri muotoihin sekä siihen, kuinka lähisuhdeväkivalta voidaan tunnistaa. Opinnäytetyössä selvitettiin erilaisia keinoja, joilla ikäihmiseen lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua ja kuinka sitä voidaan ennaltaehkäistä.</p> <p>Toimeksiantaja opinnäytetyössä oli Varkauden kaupungin lähisuhdeväkivaltatyöryhmä. Varkauden kaupungin sekä Suvanto ry yhdessä pitämässään koulutustilaisuudessa 2017 hoitohenkilökunta nosti esille tarpeen työelämäläheisestä oppaasta, jossa olisi käytännön ohjeita ikäihmisen lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta sekä siihen puuttumisesta. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa opas ikäihmisten parissa työskenteleville hoitohenkilöille sekä muille ikäihmistä auttaville tahoille. Oppaan tarkoituksena oli toimia nopeana tiedonlähteenä työelämässä, jossa hoitaja tai muu läheinen huomaa tai epäilee ikäihmisen joutuneen lähisuhdeväkivallan uhriksi.</p> <p>Oppaan sisällön koostimme viiteen asiasisältöön painottaen. Oppaan toiminta ohjeita antaviksi asiakokonaisuuksiin kokosimme ikäihmisen lähisuhdeväkivallan tunnistamisen, lähisuhdeväkivallan ennakoimisen, lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen, hoidon ja avun turvaamisen sekä hoidon ja avun varmistamisen.</p> <p>Opinnäytetyössä koostettiin palautekysely oppaan ulkoasusta, asiasisällöstä ja käytettävyydestä. Saatujen vastausten perusteella opas oli käytäntöön sopiva ja asiakokonaisuudet toimivia. Oppaasta teimme PDF- version sekä painettavissa olevan version.</p>	
Avainsanat Ikäihminen, ikääntynyt, lähisuhdeväkivalta, kaltoinkohtelu	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme of Nursing			
Author(s) Ulla-Mari Jalkanen, Henna Jäntti, Anni Laitinen and Hanna - Maria Paananen			
Title of Thesis Violence against the elderly people that happens in close and trusted relations - a guide book for person who works with the elderly			
Date	05.05.2019	Pages/Appendices	40 (79)
Supervisor(s) Sari Makkonen			
Client Organisation /Partners The City of Varkaus			
<p>Abstrakti-</p> <p>The objective of this thesis was to explore what is meant by elder abuse that happens in close and trusted relations and how common it is in different parts of Finland. The thesis studies different forms of domestic violence or elder abuse and ways of recognizing them. Also various ways of intervening in violent behaviour against the elderly and means of preventing it are studied.</p> <p>The client organisation of the thesis was the domestic violence working group of the City of Varkaus. In 2017 the City of Varkaus and Suvanto ry (registered association) together held a training event, where nurses' need for a guide book at work was discovered. The purpose of the guide book was to provide practical guidance on identifying violence against the elderly people or elder abuse and intervening in it. The aim of the functional thesis was to produce a guide book for the nurses who work with the elderly people and for other parties who help the elderly. The meaning of the guide book was to act as a quick source of information at work where a nurse or a close relative notices or suspects an elderly person being a victim of domestic violence or abuse.</p> <p>The contents of the guide book were compiled focusing on five subject matters. The subject matters were identifying the domestic violence and abuse of the elderly, anticipating it, intervening in it, securing care and help, and ensuring care and help.</p> <p>In the study, feedback was requested on the outlook, the subject matters, and the usability of the guide book, by using a questionnaire. Based on the responses received, the guide book was suitable for practical work and the contents were workable.</p>			
Keywords elder abuse, an elderly person, domestic violence, maltreatment			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	IKÄIHMINEN JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	7
2.1	Lähisuhdeväkivallan esiintyvyys.....	7
2.2	Lähisuhdeväkivallan muodot	8
2.3	Lähisuhdeväkivallan vaikutukset	12
3	IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN.....	13
4	IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAAN LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN.....	17
4.1	Ennaltaehkäisy ja lähisuhdeväkivalta tilanteiden ennakoiminen.....	18
4.2	Puheeksi ottaminen.....	18
4.3	Hoidon ja avun turvaaminen	19
4.4	Hoidon ja avun varmistaminen	22
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	23
6	OPINNÄYTETYÖN PROSESSI SEKÄ OPPAAN TOTEUTUS JA KUVAUS	24
6.1	Tiedonhaku	24
6.2	Hyvän oppaan kriteerit	25
6.3	Oppaan koostaminen.....	26
6.4	tietopakettin koostaminen.....	28
7	PALAUTEKYSELY OPPAASTA JA KYSELYN TULOKSET	29
8	POHDINTA	33
8.1	Luotettavuus ja eettisyys	35
8.2	Opinnäytetyön merkitys ja ammatillinen kasvu.....	35
8.3	Jatkotutkimus- ja kehittämisideat	36
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	38
	LIITE 1: VERKKOHAKUJEN TULOKSET	42
	LIITE 2: TIETOKANTOJEN HAKUTULOKSET	44
	LIITE 3: OPAS IKÄIHMISTEN LÄHISUHDEVÄKIVALTA	45
	LIITE 4: TIETOPAKETTI IKÄIHMISTEN LÄHISUHDEVÄKIVALTA	54
	LIITE 5: PALAUTEKYSELY OPPAASTA.....	77

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössämme ikääntyneisiin ihmisiin kohdistuvalla lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan yli 65-vuotiaisiin henkilöihin kohdistuvaa luottamuksellisessa suhteessa tapahtuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, jolla on vahingoittava vaikutus ikäihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Käytämme opinnäytetyössämme termiä ikäihminen viitatessamme yli 65-vuotiaisiin henkilöihin. Lähisuhdeväkivallan tekijänä toimii yleensä ikäihmisen luotettavana pidetty henkilö tai omainen. Läheinen ja luotettavana pidetty henkilö huolehtii usein ikäihmisen päivittäisistä asioista, sekä hoivan ja avun saamisesta. Tällöin ikäihmiselle muodostuu riippuvuussuhde auttajaansa. Väkivallan tekijä saa valta-aseman, joka voi näkyä ikäihmiseen kohdistuvana lähisuhdeväkivaltana. (Lähdesmäki, Vornanen 2017, 342.)

Valviran vuonna 2016 tekemän lähisuhdeväkivaltaa koskevan kyselyn mukaan lähisuhdeväkivaltaa ilmeni sosiaali- ja terveydenhuollon ympärivuorokautista hoitoa tarjoavissa yksiköissä. Kyselyssä tuli ilmi, että jopa 93 prosenttia vastanneista oli kohdannut työssään lähisuhdeväkivallan uhreja. Kyselyn tuloksissa todettiin, ettei kaikissa työyksiköissä ole minkäänlaista toimintamallia tai ohjeistusta lähisuhdeväkivaltaa koskevista asioista. Kyselyyn vastanneista 58 prosenttia oli sitä mieltä, että tilanteisiin puututaan aina. Vastajat kokivat puutteita olevan lähisuhdeväkivallan ja yhden sen muodon, kaltainkohtelun, tunnistamisessa ja tilanteisiin puuttumisessa. Yksiköissä, joissa oli toimintamalli tai ohjeistus lähisuhdeväkivaltaan liittyen, jopa 74 prosenttia vastanneista kertoo puuttuneensa lähisuhdeväkivaltaan. (Valvira 2016.)

Ikäihmisten lähisuhdeväkivallan yleisyyden arviointi riippuu paljon siitä, kuinka suuri osa lähisuhdeväkivallasta tulee ilmi. Tilastoihin vaikuttaa paljon se, kuinka lähisuhdeväkivalta käsitetään, usein pieniä tekoja ei tunnusteta väkivallaksi. (Tilvis, Pitkälä, Stranberg, Sulkava ja Viitanen 2016, 412.) Lähisuhdeväkivallan esiintyneisyydestä Suomessa kertovat esimerkiksi erilaiset viranomaisten tilastot, mutta koska lähisuhdeväkivalta on helposti piiloon jäävää, viranomaisten tietoon tulevat tapaukset ovat vain osa totuutta. (Siukola 2014, 13).

Itä-Suomen poliisin tilastoista käy ilmi, että väkivaltarikokset Itä-Suomen alueella ovat kasvaneet vuosien 2017-2018 aikana tehdyssä tilastoissa noin 11 prosenttia. Tilastoon tutkimus tehtiin puolivuositain, tammi- kesäkuun aikana molempina vuosina. Tilastosta käy ilmi, että väkivaltarikoksena pahoinpitely yksityisellä paikalla on lisääntynyt noin 18 prosenttia ja perheväkivalta noin kuusi prosenttia. (Poliisi 2018.) Väkivallan lisääntyminen on herättänyt huolta sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten keskuudessa myös Varkauden alueella.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Varkauden kaupungin lähisuhdeväkivaltatyöryhmä. Työryhmän tarkoituksena on seurata lähisuhdeväkivallan tilannetta ja tehdä ehdotuksia, sekä päivittää toimintamalleja. Vuonna 2017 työryhmä kohdisti toimintansa ikäihmisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen. (Kammonen 2018-03-01.) Varkauden kaupungin lähisuhdeväkivaltatyöryhmä on järjestänyt syksyllä 2017 yhdessä Suvanto ry:n kanssa koulutustilaisuuden Varkauden kaupungin hoitohenkilöstölle. Koulutuksen sisältönä oli ikäihmisiin kohdistuva kaltainkohtelu ja lähisuhdeväkivalta. Työryhmän puheenjohtaja Kammonen (2018-03-01) kertoi työryhmän

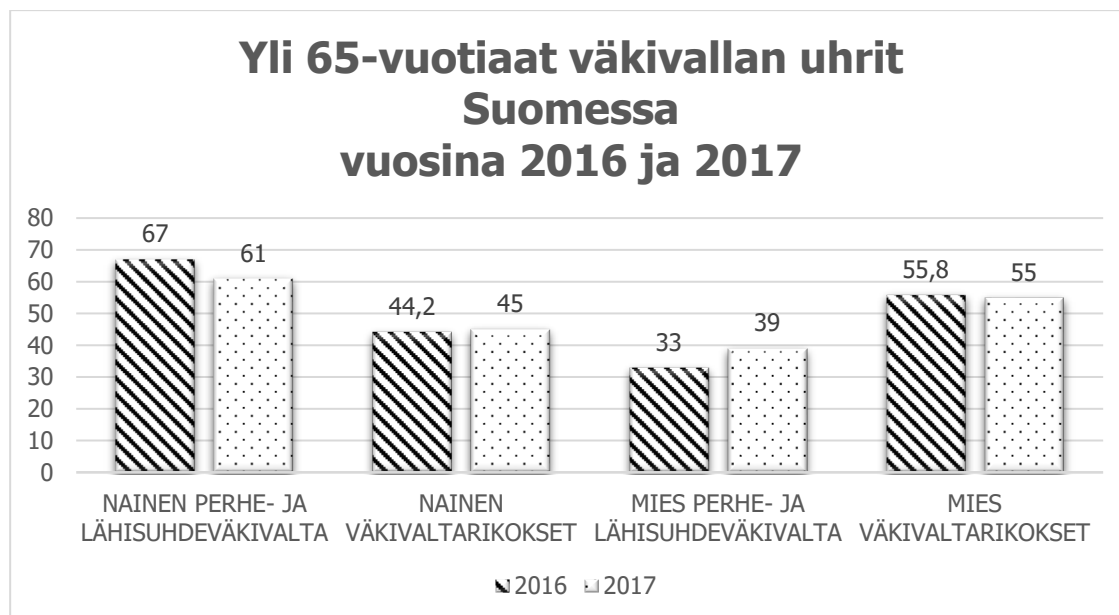
kokouksessa, että saadun koulutuspalautteen mukaan esille nousi tarve oppaasta, jossa olisi käytännön ohjeistus, kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. Varkauden kaupungin hoitohenkilöstön koulutuspalautteiden yhteenvedossa paljastui, että 26/33 vastanneista oli kohdannut työssään lähisuhdeväkivaltaa. Kuullusta palautteesta tulee esille työntekijöiden toiveet oppaasta ja mitä oppaaseen konkreettisesti kaivataan. (Kammonen 2018-03-01).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas Varkauden kaupungin sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle sekä muille ikäihmisten parissa työskenteleville henkilöille. Työmme tavoitteena oli tuottaa lyhyt ja kattava käytännön läheinen opas lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Toimeksiantajan toiveena oli viisisivuinen, käytännön ohjeita antava opas, josta on helppoa ja nopeaa katsoa toimintaohjeita lähisuhdeväkivaltaa kohdatessa.

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen eli kehittämistyöprosessi, joka koostui neljästä vaiheesta. Työni-menä oli ”Ikäihmisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta, opas ikäihmisten parissa työskenteleville”. Opinnäytetyössämme perehdyimme lähisuhdeväkivallan määrittämiseen ja lähisuhdeväkivallan eri muotoihin. Rajasimme opinnäytetyömme ikäihmisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan. Työssämme keskityimme lähisuhdeväkivallan ilmenemiseen, sen tunnistamiseen, puuttumisen keinoihin kuten ennaltaehkäisyyn ja ennakointiin sekä puheeksi ottamiseen. Perehdyimme kuinka voimme turvata ja varmistaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneen ikäihmisen asioiden etenemisen hänen terveytensä ja hyvinvointinsa turvaamiseksi.

Tavoitteenamme oli tuottaa hyvä ja kattava tietopaketti ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivalta- lasta, jonka sisällöstä hyödyimme tulevassa ammatissamme. Kohderyhmänämme olivat sosiaali- ja terveyspalvelujen hoitohenkilöstön ja ammattilaisten lisäksi myös muut ikäihmisten parissa työskentelevät, kuten palveluohjaajat, seurakunnan työntekijät tai omaishoitajat. Tavoitteenamme olivat koota tietoa ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta lyhyesti ja ytimekkäästi käytännön oppaaksi. Aihe oli erittäin koskettava ja ajankohtainen, joka on noussut esille useissa eri medioissa. Todennäköisesti kohtaamme lähisuhdeväkivaltaa tulevassa työssämme sairaanhoitajina.

osuutta muuhun ikäihmisen kokemaan väkivaltaan väkivaltarikoksista Suomessa vuosilta 2016 ja 2017. (Tilastokeskus 2018).

KUVIO 1. Ikäihmisiin kohdistuneen lähisuhdeväkivallan osuus (%) väkivaltarikoksista Suomessa (Tilastokeskus 2018.)

Sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa vuonna 2018 käynnistynyttä "100 tasa-arvotekoa"- hanketta, jonka yhtenä tarkoituksena on ajantasaistaa tiedot lähisuhdeväkivallasta aiheutuvista kustannuksista Suomessa. Edellinen kustannusarvio on 2000-luvun alusta, jossa selvitettiin nimenomaan naisiin kohdistuvan väkivallan yhteiskunnalle koituvia kustannuksia. Kustannukset koostuivat kuluista terveydenhuollossa sekä sosiaali- ja oikeussektoreilta. Koko maahan suhteutettuna lähisuhdeväkivallan kustannukset vuosittain olisivat arviolta noin 90 miljoonaa euroa. (STM 2017.)

2.2 Lähisuhdeväkivallan muodot

Lähisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä eli henkistä, seksuaalista ja taloudellista väkivaltaa sekä hyväksikäyttöä, hoidon ja avun laiminlyömistä sekä hengellistä väkivaltaa tai vainoamista. Eräs lähisuhdeväkivallan muoto on kaltoinkohtelu, jota tapahtuu erilaisissa hoitoyksiköissä tai omaishoitettavien kohdalla esimerkiksi hoidon laiminlyöntinä, jolloin ikäihmisen perustarpeita ja hoitoa ei toteuteta asianmukaisesti. (THL 2017.) Tässä opinnäytetyössä sisällytämme kaltoinkohtelun lähisuhdeväkivallaksi.

Fyysinen väkivalta eli ruumiillinen väkivalta tarkoittaa fyysisen kivun ja vahingon aiheuttamista toiselle henkilölle (Suvanto ry s. a). Fyysinen väkivalta alkaa usein pienillä teoilla, kuten toisen kiinnipitämisellä tai tönäisyllä. Myös toisen välinpitämättömyys terveyttä, tarpeita ja turvallisuutta kohtaan on väkivaltaa. Fyysinen teko on väkivaltaa, vaikka se ei jättäisi uhriinsa näkyviä jälkiä. Fyysinen väkivalta on rangaistava teko, johon tulisi aina puuttua. (THL 2017.)

Psyykkisellä eli **henkisellä väkivallalla** tarkoitetaan tarkoituksella tuotettua pahaa oloa, ahdistusta ja pelkoa. Henkisellä väkivallalla pääpiirteittäin tarkoitetaan nöyryyttävää käytöstä toista osapuolta kohtaan. Piirteisiin myös kuuluvat vaatimukset tai pakottaminen sekä ihmissuhteiden eristäminen, itsemurhalla uhkailu, lemmikkieläinten vahingoittaminen tai esineiden heittäminen ja rikkominen (THL 2017; Nollalinja s. a).

Seksuaalinen väkivalta voi olla sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Kun väkivaltaa kokevan henkilön mielestä hän ei pysty enää hallitsemaan tilannetta, kyseessä on väkivalta. Seksuaalinen väkivalta voi olla myös nukkuvan tai sammuneen ihmisen hyväksikäyttöä, kuvaamista ilman lupaa tai painostamista (Nettiturvakoti s. a). Seksuaalisessa väkivallassa loukataan ihmisen intymiteettiä sekä oikeutta määrätä omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan (THL 2017).

Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta tarkoittaa sitä, että uhrin läheinen tai muu luotettavana pidetty henkilö käyttää uhria taloudellisesti hyväkseen. (Kelo, Launiemi, Takaluoma, Tiittanen 2015, 156.) Taloudellista väkivaltaa on myös uhrin itsenäinen rahan käytön estäminen tai taloudellisiin päätöksiin osallistumisen estäminen (THL 2017.)

Hoidon ja avun laiminlyönti

Hoidon ja avun laiminlyönnillä tarkoitetaan sitä, kun avuntarpeessa ja siitä riippuvaisen hoitoa laiminlyödään. (Kelo 2015, 156.)

Hengellisellä väkivallalla tarkoitetaan uskontoon perustuvaa henkisen tai fyysisen väkivallan muotoa. Se merkitsee uhrin uskonnon tai uskonnollisten näkemysten sekä tarpeiden väheksymistä ja pilkkaamista. Sillä voidaan myös tarkoittaa pakottamista kuulua/uskoa johonkin uskontoon sekä noudattamaan jonkin uskonnon periaatteita ja sääntöjä. Hengellisellä väkivallalla voidaan myös tarkoittaa vaatimuksin ja uhkauksin muuttaa toisen uskonnollista käyttäytymistä, elämäntapaa tai mielipidettä. (Pääkaupungin turvakoti ry s. a.) Uskoon tai kulttuuriin perustuvaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa kutsutaan **uskonnolliseksi tai kulttuurilliseksi väkivallaksi**. Ne voivat ilmetä esimerkiksi kunniaväkivaltana, uskonnolliseen vakaumukseen pakottamisella tai uskontoon tai kulttuuriin liittyvillä asioilla uhkailulla. (Siukola 2014.)

Kaltoinkohtelu on epäasiallista toimintaa, jossa toista ihmistä kohtaan käyttäytyään väärin ja jolla aiheutetaan toiselle tahallista tai tahatonta kärsimystä (Muistiliitto 2017). Ikäihmisen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan yleensä yli 65-vuotiaaseen kohdistuvaa fyysistä, psyykkistä, seksuaalista, hengellistä ja taloudellista hyväksikäyttöä sekä hoidon ja avun laiminlyöntiä. (Valvira s. a). Usein kaltoinkohtelun uhri on muistisairas vanhus tai muuten sosiaalisesti eristäytynyt ihminen ja uhrin joutuvat taloudellisen tai henkisen hyväksikäytön uhriksi. (Muistiliitto 2017.) Kaltoinkohtelua ilmenee myöskin hoitosuhteessa huonona tai epäasiallisena kohteluna (THL 2017; Suvanto ry s. a).

Vainoaminen tarkoittaa toistuvaa ei toivottua seuraamista, yhteydenottoja, tarkkailun kohteeksi joutumista, uhkaavaa käytöstä tai tekoja, kiristämistä ja väkivaltaista käytöstä uhria kohtaan sekä

sanoilla tai teoilla pelottelemista. Vainoamisen seurauksena uhrille voi aiheutua fyysisten vammojen lisäksi ahdistusta, pelkoa sekä turvattomuuden tunnetta, jotka voivat johtaa psyykkisiin oireisiin ja traumoihin. Vainoaminen voi pahimmillaan johtaa uhrin kuolemaan. Vainoamisella on vaikutuksia kokonaisvaltaisesti uhrin hyvinvointiin. Parisuhteen päättymisestä voi seurata vainoamista ja väkivaltaa. Vainoamiseen voi kuulua myös uhrin läheisiin kohdistuvaa vainoamista. (Varjo -hanke 2014.)

Vainoamisen uhrin kannalta on tärkeää tunnistaa voiko vainoaminen pahentua ajan mittaan. Riskien arviointiin kuuluvat kysymykset tekojen toistumisesta, arviointi vainoamisen jatkumisesta ja pahenemisesta sekä arvio vainoamisen uhrille koituvasta harmista. Vainoaminen lähisuhdeväkivaltana on merkityksellisesti erilaista, jos vertaamme tuntemattomiin kohdistuvaa vainoamista ja väkivaltaa. Lähisuhdeväkivaltaan kuuluva vainoaminen on yleisempää muuhun vainoamiseen verrattuna. Entiset parisuhteet ja toisen asioiden tietäminen/ tunteminen helpottaa vainoajaa kohdistamaan vainoamisensa oikein. Tutkimuksen mukaan naiset kokevat enemmän väkivaltaa ja vainoamista kuin miehet. (Hannus, Kinnunen ja Laitinen 2017, 31, 27-28.) Olemme koostaneet useista lähteistä (Siukola, Kelo ym. ja THL, nollalinja sekä pääkaupungin turvakoti) taulukon 1 lähisuhdeväkivallan eri muodoista ja mitä niihin sisältyy.

TAULUKKO 1. Lähisuhdeväkivallan muodot (mukaiillen Siukola, Kelo ym. ja THL, nollalinja sekä pääkaupungin turvakoti.)

Lähisuhdeväkivalta	Sisältö
Fyysinen väkivalta	-ruumiillista väkivaltaa kuten lyöminen, tukistaminen, potkiminen, töniminen, raapiminen, repiminen tai ravistelu -uhkaileminen tai kovakourainen kohtelu -lääkkeellisten ja fyysisten rajoitteiden käyttö
Psyykkinen väkivalta	-tarkoituksella aiheutettua pahaa oloa kuten ahdistusta, pelotteleminen, nöyryyttäminen, aliarvioiminen, haukkuminen, nimittely tai huutaminen -kiristäminen tai rajoittaminen - tarkkailu -eristäminen -alentava puhetapa
Seksuaalinen väkivalta	-seksuaalista häirintää kuten lähentely, koskettelu tai ahdistelu -raiskaus -seksuaaliset kontaktit, jotka tuottavat kipua ja nöyryyttämistä -seksuaaliset toimet tai teot joihin ikäihminen ei ole kykenevä itse ilmaisemaan omaa tahtoaan esim. sairaudesta johtuen -pornografia ilman henkilön omaa tahtoa tai ymmärrystä
Taloudellinen väkivalta	-ikäihmisen rahavarojen väheneminen äkisti -omaisuuden myyminen ilman ikäihmisen lupaa tai ymmärrystä -ikäihmisen epänormaali rahankäytön kontrollointi -pankkitilin selittämättömät nostot tai muutokset -edunvalvonnan väärinkäyttö -arvoesineiden häviäminen -toistuvat erääntyvät maksut -virallisten dokumenttien epäselvät muutokset
Hoidon ja avun laiminlyönti	-hoitamatta jättäminen -ikäihmisen perustarpeiden laiminlyönti -puhtauden ja hygienian laiminlyönti -apuvälineiden hankkimatta jättäminen -liikkumisen rajoittaminen -sitominen ilman perusteltua syytä -lääkehoidoin epäasiallinen toteutus -epäasiallinen kohtelu tai ikäsyryntä -eristäminen
Hengellinen väkivalta	-uskonnon väheksyminen -pilkkaminen -uskonnollisten tarpeiden estäminen -pakottaminen toiseen uskontoon
Kaltoinkohtelu	-fyysinen, psyykkinen, seksuaalinen ja taloudellinen väkivalta sekä hoidon ja avun laiminlyönti - hengellinen väkivalta sekä vainoaminen.
Vainoaminen	-toistuva ei toivottu seuraaminen ja yhteyden ottaminen, uhkaava tai väkivaltainen käytös, kiristäminen, tarkkailu, sanoilla sekä teoilla uhkaaminen

2.3 Lähisuhdeväkivallan vaikutukset

Lähisuhdeväkivalta jättää aina uhriinsa jäljet. Uhri voi kokea syyllisyyttä ja häpeää tapahtuneesta sekä saattaa syyttää tapahtuneesta itseään. Uhrille jää usein pelko uudesta väkivallasta, uhkailusta tai sen seuraamuksista, mikäli asiaan puututaan. (Suvanto ry s. a.) Uhri voi kieltää itseltään ikävän kokemuksen ja saada psyykkisiä oireita (Rikosuhripäivystys s. a). Uhri saattaa alkaa laiminlyödä itseään, joka näkyy itsensä hoitamattomuutena sekä epäsiisteytenä. Uhri voi kärsiä jopa aliravitsemuksesta. Lähisuhdeväkivallan seurauksena uhrin ikääntymisen prosessi kiihtyy ja perussairaudet pahe-nevat. Toimintakyky ja elämänhallinta heikkenevät. Väkivalta heikentää jokaisen uhrinsa ihmisoi-keuksia ja heikentää uhrin omaa identiteettiä. (Suvanto ry s. a.)

Lähisuhdeväkivalta on traumaattinen kokemus ja se koskettaa molempia osapuolia. Lähisuhdeväki-valta on erittäin traumaattista siitä syystä, että väkivalta tapahtuu yleensä uhrin omassa kodissa ja tekijänä on usein oma rakas läheinen. Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa uhrin itsetuntoon kielteisesti, jolloin uhri alkaa tuntea syyllisyyttä ja häpeää tapahtumista. Psykkinen hyvinvointi alkaa kärsiä ja aiheuttaa uhrille unettomuutta, pelkoa, arkuutta sekä levottomuutta. (Hautamäki 2013, 67.) Uhrin käyttäytyminen muuttuu eristäytyneeksi ja uhri voi alkaa vältellä sosiaalisia kontakteja. (Kelo ym. 2015, 158.)

Lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa myöskin selkeitä fyysisiä vammoja kuten mustelmia, murtumia tai ruhjeita. Tästä syystä uhri usein alkaa peitellä kehoaan salatakseen väkivallasta koituneet näkyvät vammat. Pahimmissa tapauksissa lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa myös palovammoja, halvaantumisen tai jopa kuoleman. Pitkään jatkunut lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa uhrille päihdeongelmia, jol-loin uhri alkaa hakea apua alkoholista helpottaakseen kärsimystään. Pitkään jatkunut lähisuhdeväki-valta voi aiheuttaa myöskin mielenterveysongelmia. (Hautamäki 2013, 68.)

Lähisuhdeväkivallalla on seuraukset myöskin itse tekijään. Usein tekijänä on mies, jolloin väkivaltai-nen teko voi vaikuttaa kielteisesti miehen omaan miehisyyteen sekä arvokkuuteen ja saada aikaan masennusta ja ahdistusta. Väkivallan käyttö vaikuttaa tekijän omaan elämään monin tavoin ja vai-kuttaa negatiivisesti itsetuntoon. Näin ollen tekijällekin voi aiheutua psyykkisiä oireita väkivallasta. Häpeä tapahtumista, lähisuhdeväkivallan salailu sekä tekojen toistuminen voivat johtaa päihteiden käyttöön. (Hautamäki 2013, 89-91.)

3 IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Ikäihmisten lähisuhdeväkivalta jää usein huomaamatta tai sitä ei tunnisteta. Ikäihmiset eivät puhu huonoista kokemuksistaan tai väkivallan uhriksi joutumisestaan. Tästä syystä ikäihmisten kokema lähisuhdeväkivalta onkin luultua yleisempää. (THL 2018.) Lähisuhdeväkivalta käsitetään monesti myös eritavoin, eri sukupolvien välillä. Ikäihminen voi kuvitella väkivallan tarkoittavan raakoja kokemuksia sota-ajoilta. Tästä syystä iäkäs ihminen ei välttämättä tunnista tekojaan tai uhriksi tulemistaan. (Säles ym. 2018, 20.)

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on usein erittäin vaikeaa, koska havaittavat merkit tai oireet voidaan sotkea ikäihmisen muihin terveyteen liittyviin oireisiin. Ikäihmisen kommunikointikyky voi olla huono, jolloin vuorovaikutus ei onnistu kunnolla. Silloin lähisuhdeväkivallan tunnistaminen jää havaintojen ja mahdollisten fyysisten ja psyykkisten merkkien tunnistamiseen. Lähisuhdeväkivallan tekijänä on oma puoliso tai läheinen, jonka vuoksi ikäihminen ei useinkaan pysty tai halua keskustella asiasta. Omaa puolisoa tai läheistä halutaan suojella mahdollisilta seurauksilta. Väkivallan uhri voi myöskin pelätä joutuvansa itse kärsimään lisää, mikäli tuo lähisuhdeväkivallan esille. (Kelo ym. 2015, 155.) Monesti myös tunnetaan häpeää tai syyllisyyden tunnetta uhriksi joutumisen takia. Ikäihminen voi pelätä hylätyksi tulemista, minkä vuoksi ei kerro kokemuksiaan ulkopuoliselle. (THL 2018.)

Hoitohenkilöstöllä on merkittävä rooli ikäihmiseen kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja sen ennaltaehkäisyssä. Ikäihmiselle koitua kärsimys ja hätä täytyisi pystyä huomaamaan ja estämään jo varhaisessa vaiheessa. Yleensä ikäihmisen äkilliset muutokset käyttäytymisessä voivat olla merkki lähisuhdeväkivallasta. Ikäihmisen parissa työskentelevien tulisi pystyä tunnistamaan lähisuhdeväkivallan merkit ja kartoittamaan ikäihmisen elinympäristön turvallisuutta. On tärkeää tunnistaa mahdolliset vaara- ja riskitilanteet ja pyrkiä ennalta ehkäisemään lähisuhdeväkivallan uhka. (Lähdesmäki, Vornanen 2014, 342.)

Sipiläinen 2016 esittää kyselytutkimuksessaan, joka toteutettiin vuonna 2011, että hoitajien kokemukset ikäihmisten lähisuhdeväkivallasta ja sen yhdestä muodosta, kaltoinkohtelusta olivat hyvin yleisiä. Kyselyyn vastasi 697 hoitajaa, jotka työskentelivät eri puolilla Suomea 50 ympärivuorokautista hoitoa antavassa yksikössä. Tutkimuksessa hoitajilta kysyttiin, millaista kaltoinkohtelua he ovat työssään kohdanneet, kuinka usein ja mitkä seikat ovat vaikuttaneet ikäihmisen kaltoinkohteluun. (Sipiläinen, 2016, 66-70.)

Yleisin hoitajien esille tuoma lähisuhdeväkivallan muoto oli psyykinen ja sosiaalinen kaltoinkohtelu, jota oli kohdannut 85 prosenttia vastanneista viimeisen vuoden aikana. Tämä ilmeni huomioiden ja toiveiden huomiotta jättämisenä. Seuraavaksi yleisin muoto oli suun- ja hampaiden hoidon laiminlyönti, jota oli kohdannut työssään vastaajista 80 prosenttia päivittäin. Muita päivittäisiä lähisuhdeväkivallan muotoja olivat intimitteettisuojan rikkominen, jota oli työssään kohdannut 79 prosenttia työn-

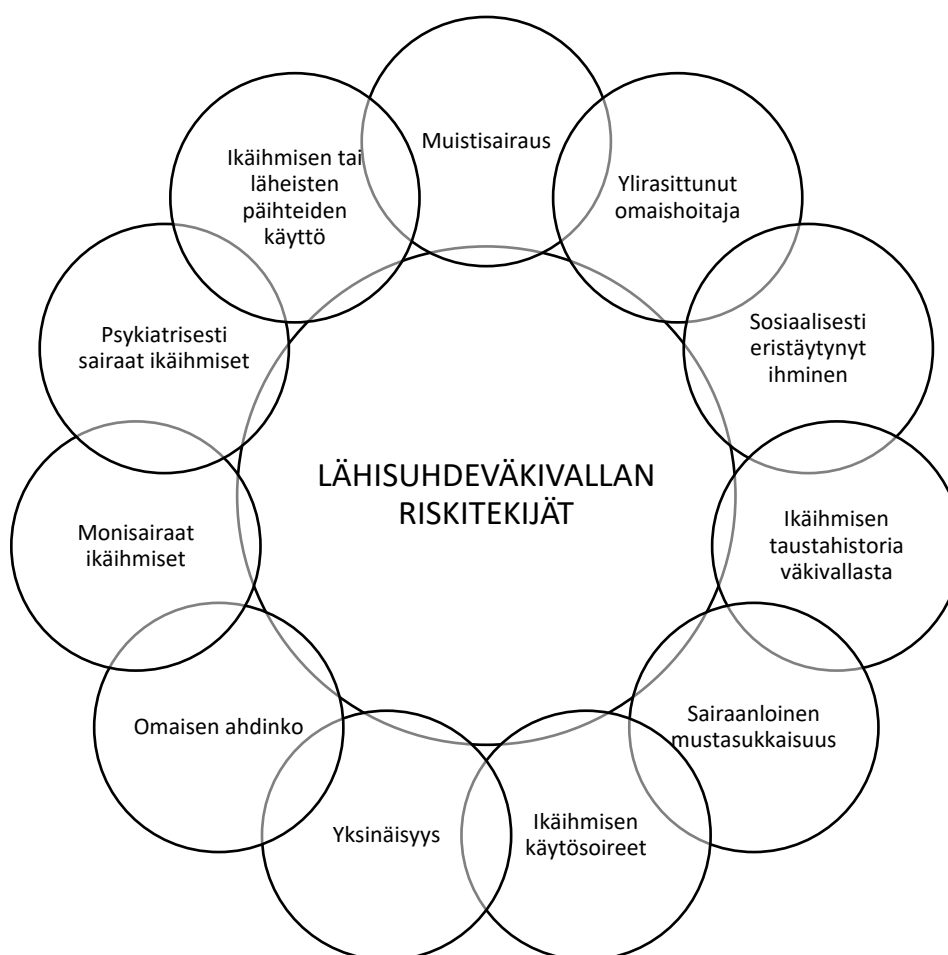
tekijöistä. Itsemääräämisoikeuden loukkaamista oli kohdannut 76 prosenttia vastanneista, lapsenomainen kohtelu 75 prosenttia sekä epäkunnioittava käytös ja arvostelevaa kohtelu 71 prosenttia vastanneista.

Kyselytutkimuksesta käy ilmi, että 63 prosenttia vastanneista hoitajista oli työssään törmännyt fyysiseen ikäihmisen kaltoinkohteluun. Fyysinen kaltoinkohtelu ilmeni kovakouraisena kohteluna, vaateteista repimisenä, raajojen vääntämisenä ja ranteista vetämisenä, mustelmien aiheuttamisena liiallisen voimankäytön seurauksena. Vastanneista hoitajista 43% mielestä hoitoyksiköissä käytettiin rauhoittavia lääkkeitä turhaan rauhoittamiseen, ilman muiden keinojen kokeilemistä. Liikkumisen estämisen sitomalla aiheettomasti oli kohdannut 42 prosenttia vastanneista ja huoneeseen lukitsemista 21 prosenttia vastanneista. (Sipiläinen, 2016, 66-70.)

Yleisin kaltoinkohteluun altistavin tekijä oli ikäihmisen sairaudet, joista yleisin syy oli muistisairaus. Toisena altistavana tekijänä on ikäihmisen oma käyttäytyminen, joita koettiin olevan hoitokielteisyyttä tai aggressiivisuutta. Fyysiset ominaisuudet kuten kankeus ja hitaus katsottiin hoitotilanteissa altistavan hoitajan tekemään kaltoinkohteluun. (Sipiläinen, 2016, 66-70.)

Lähisuhdeväkivallan tyypillisiä uhreja ovat ikäihmiset, joilla on jokin muistisairaus. Lähisuhdeväkivallan uhrina voi olla myös muistisairaana ikäihmisen oma, muu läheinen tai jopa hoitaja, joihin käytösoireinen muistisairas ihminen purkaa aggressiotaan ja pahaa oloaan. (Tilvis ym. 2016, 413.) Olemme koonneet kuvioon 2 ikäihmisen lähisuhdeväkivallalle altistavia riskitekijöitä.

Sipiläisen 2016 tekemän tutkimuksen mukaan ikäihmisten lähisuhdeväkivallalle altistaa hoitohenkilöstön omat asenteet ja arvot. Hoitajien kiinnostus omaa työtään ja ikäihmisiä kohtaan voi olla huono. Ikäihmisen kaltoinkohtelulle altistaviksi tekijöiksi on nostettu mahdollisesti hoitajien kärsimä stressi, väsymys ja työuupumus. Työpaikan hyvällä ilmapiirillä on suuri vaikutus siihen, kuinka hoitajan oma motivaatio ja kiinnostus työtä kohtaan säilyy. Henkilöstöllä tulee olla riittävä tieto ja koulutus siitä, mitä ikäihmisen lähisuhdeväkivalta tarkoittaa ja kuinka siihen kiinnitetään huomiota. Usein hoitajien työ voi olla liukuhihnamaista, hoitoyksiköt voivat olla suuria ja henkilömitoitukset pienet, sekä hoitohenkilöstön puutteellinen osaaminen ikäihmisten hoidosta altistivat ikäihmisen hoitajan tekemälle lähisuhdeväkivallalle kuten kaltoinkohtelulle. (Sipiläinen 2016, 84-88.)

KUVIO 2. Ikäihmisen lähisuhdeväkivallalle altistavia riskitekijöitä (mukaillen Siukola, Kelo ym. ja THL, nollalinja sekä pääkaupungin turvakoti.)

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa voidaan huomioida ikäihmisessä ilmenevät erilaiset väkivallan merkit. Olemme tiivistäneet useista eri lähteistä taulukkoon 2 lähisuhdeväkivallasta kertovia merkkejä (Kelo ym. 2015; THL 2017; Väestöliitto s. a). Fyysinen väkivalta aiheuttaa ruumiillisia vammoja tai vammoja, vaikka vammat olisivatkin lieviä. Fyysisen väkivallan uhrilla on lähes aina myös henkisiä kärsimyksiä, jotka voivat olla jopa fyysisiä oireita pahempia. Toistuva fyysinen väkivalta voi johtaa psyykkisiin oireisiin, jonka seurauksena tekijän uhkailu voi riittää uhrin nöyryyttämiseen ja kontrollointiin. Tästä syystä varsinainen fyysinen väkivalta voi loppua, mutta alistaminen ja vallankäyttö jatkuvat. (Väestöliitto s. a.) Ikäihmisen käyttäytyminen tai olemus voi muuttua lähisuhdeväkivallan seurauksena. Iloinen ja avoin ikäihminen voi muuttua araksi, alakuloiseksi ja pois vetäytyväksi tai jopa aggressiiviseksi. Uhrin käytös voi olla pelokasta tai tarrautuvaa turvautumista lähimmäiseen tai muuhun ulkopuoliseen henkilöön. (Kelo ym. 2015, 156.)

Epäiltäessä lähisuhdeväkivaltaa on jokaisella sosiaali- ja terveysalan ammattilaisella velvollisuus ilmoittaa huolensa lähisuhdeväkivallasta kunnan vanhustyön vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai kunnan vanhuspalveluista vastaavalle henkilölle. Ilmoitus tehdään vanhuspalvelulain mukaisella huoli-ilmoituksella. Ammattihenkilön on tehtävä ilmoitus viipymättä ja salassapitovelvollisuus ei saa olla esteenä ilmoituksen tekemiselle, mikäli muutoin henkilön terveys, turvallisuus vaarantuvat tai häntä

kaltoinkohdellaan. Huoli- ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, jolla herää huoli ikäihmisen selviytymisestä arjessa. Huoli voi koskea myöskin toimeentuloa tai epäilystä lähisuhdeväkivallasta. (Laki ikään-
tyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvasta 2012, 5 §
25; Säles ym. 2018, 34.)

TAULUKKO 2. Lähisuhdeväkivallasta kertovia tunnusmerkkejä (mukaillen Siukola, Kelo ym. ja THL,
nollalinja sekä pääkaupungin turvakoti.)

Lähisuhdeväkivalta	Lähisuhdeväkivallasta kertovat merkit
Fyysinen väkivalta	-kehossa olevat mustelmat, ruhjeet, epäilyttävät hiertymät, naarmut, palovammat ja painehaavat. - toistuvat vammat, säryt, sydäntykytykset, vatsavaivat, huimaus, jäsenten puutuminen ja runsas hikoilu. - pelokas ja muuttunut käyttäytyminen -epäselvät murtumat, vammojen vähättelyt ja niiden piilottelu -hoitotoimenpiteiden vastustaminen, joissa vaatteiden riisumista
Psyykinen väkivalta	Muutokset käyttäytymisessä -unettomuus tai masennus -itkuisuus, eristyneisyys, arkuus, pelokkuus, takertuminen -ruokahaluttomuus, merkittävä laihduminen -itsetuhoiset ajatukset, voimattomuus
Seksuaalinen väkivalta	-pelokas käyttäytyminen -läheisyyden pelkääminen -pukeutumisen ja riisuutumisen vastustaminen -epäselvät vuodot genitaali alueella -mustelmat tai ruhjeet genitaali-, tai rintojen alueella -selittämättömät infektiot genitaalialueella
Taloudellinen väkivalta	-muuttunut rahan käyttö -äkillisesti alkanut rahapula -epäselvät ostokset -epäselvät tai epäilyttävän suuret nostot tililtä -rahan antaminen toistuvasti jollekin -rahavarojen ja omaisuuden epäselvä katoaminen tai väheneminen
Hoidon ja avun laiminlyönti	-eristyneisyys, sosiaalisten kontaktien puute -nestevajaus, aliravitseminen tai huono hygienia -oikean lääkehoidon laiminlyönti tai yllilääkitseminen -käytöksen muutokset
Hengellinen väkivalta	-uskon menetys asioihin, epätoivo tai masennus
Kaltoinkohtelu	-fyysinen, psyykinen, seksuaalinen, taloudellinen, hengellinen lähisuhdeväkivalta - hoidon ja avun laiminlyönti tai ylihoitaminen
Vainoaminen	-fyysiset vammat - ahdistus, turvattomuus tai psyykinen oireilu - krooniset univaikeudet -ruokahaluttomuus - epäluottamus, epäluuloisuus, hermostuneisuus, epätietoisuus ja masennus

4 IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAAN LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen on vaikea ja usein aikaa vievä prosessi. Uhri ei useasti tahdo kertoa tai keskustella lähisuhdeväkivallasta ja asia pidetään salassa. Lähisuhdeväkivallan uhri ei aina myöskään tiedä mistä voi saada ajoissa apua. Usein apua saadaankin vasta väkivallan jo tapahduttua. Avun saaminen on moninainen asia, jossa huomioon on otettava asiakkaan tilanne, olemassa oleva palvelujärjestelmä sekä eri ammattiryhmien osaaminen ja toiminta. Avun hakeminen on uhrille usein suuri haaste ja asia on vaikea tuoda esille. Tästä syystä ammattihenkilöstö on suuressa roolissa lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Ammattihenkilöstöltä, viranomaisilta sekä muilta auttajilta vaaditaan aktiivista otetta väkivallan tunnistamiseen, siitä puhumiseen ja siihen puuttumiseen. (Siukola 2014, 18.)

Ikäihmisten lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen koettiin kyselyn mukaan hankalaksi, koska kirjallisia ohjeita puuttumiseen on vain harvoissa yksiköissä. Hoitajat tuovat esille pelkäävänsä mahdollisia seurauksia lähisuhdeväkivallan tekijälle sekä sen uhrille, mikäli huono kohtelu tuodaan esille. Suullisia ohjeita lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen oli 36 prosenttia ja kirjallisia ohjeita vain 28 prosenttia vastanneiden hoitajien työyksiköissä. (Sipiläinen 2016, 47.) Tutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivaltaan ei useinkaan puututa, koska puuttuminen koetaan hankalaksi ja pelätään sen seurauksia. Hoitajat tuovat esille myöskin sen, että vaikka lähisuhdeväkivalta tunnistettaisiin ja se tuodaan esille työyksikössä, ei asiaan konkreettisesti puututa. Esimiehen rooli lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa sekä riittävien ohjeistuksien ylläpitäminen työyksiköissä katsotaan erittäin tärkeäksi osaksi lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa sekä sen ennalta ehkäisemisessä. (Sipiläinen 2016, 97-98.)

Vaikka lähisuhdeväkivaltaan on vaikeaa puuttua, on tärkeää tehdä asialle jotain, eikä vain sivuuttaa asiaa sen hankaluuden tai osaamattomuuden vuoksi. Lähisuhdeväkivaltaa havaittuamme tai epäillessämme sitä, yleensä herää huoli, ettei iäkkäällä ole kaikki hyvin. On normaalia, että alkuun herää epäily omasta osaamisesta tai siitä voiko epäily olla väärä. Tärkeää on, ettei asiaa jää miettimään yksin vaan kertoo huolensa kollegoille tai esimiehelle tai muulle luotettavalle taholle. Monesti keskusteleminen työyhteisön kanssa havainnoista helpottaa asiaan puuttumista. (Kelo ym. 2015, 157.) Kaikki uhrin kanssa käydyt keskustelut ja tehdyt havainnot tulee kirjata erittäin yksityiskohtaisesti uhrin potilastietoihin (Siukola 2014, 52).

Suomen perustuslaissa on säädetty kaikkien perusoikeudet. Perustuslain mukaan jokainen ihminen on yhdenvertainen ja kaikilla on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. (Perustuslaki 1999, 2). Joulukuussa vuonna 1948 julkistettiin Yhdistyneiden kansakuntien hyväksymä ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, jonka mukaan esimerkiksi ketään ei saa kohdella alentavasti sekä jokaisella on oikeus yksityiselämään ja sosiaaliturvaan. (OHCHR 1998). Euroopan ihmisoikeussopimus on yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemiseksi, johon suurin osa Euroopan maista ovat liittyneet sekä jonka mukaan jokaisella on oikeus muun muassa turvallisuuteen. Tämä sopimus kieltää muun muassa syrjinnän ja kidutuksen, johon kuuluu esimerkiksi toisen epäkunnioittava kohtelu. (Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999).

Suomen rikoslaissa on määritelty muun muassa henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, seksuaalirikokset, ryöstö ja kiristys sekä vapauteen kohdistuvat rikokset rangaistaviksi teoiksi. (Rikoslaki 19.12.1889/39). Rangaistuksen määrittelee rangaistusasteikko, mutta myös sen lisäksi esimerkiksi rikoksen vahingollisuus, suunnitelmallisuus ja vaarallisuus sekä rikoksen tekijän ikä ja aiempi rikoshistoria vaikuttavat rangaistukseen (Rikoslaki, rangaistuksen määräämisestä 13.6.2003/515).

4.1 Ennaltaehkäisy ja lähisuhdeväkivalta tilanteiden ennakointi

Ennaltaehkäisevä työ on erittäin merkittävä tekijä lähisuhdeväkivallan ennakoinnissa. Ennaltaehkäisyyn tarvitaan moniammatillisuutta ja suunnitelmallisuutta lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi terveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä. Yhteistyön sujuminen eri toimijoiden ja ikäihmisen välillä luo turvallisen ja kestävä hoitosuhteen, jonka avulla työskentely on suunnitelmallista ja ohjaavaa. Yhteiskunnan tietoisuutta ikääntyneiden lähisuhdeväkivallasta tulisi lisätä merkittävästi, jotta lähisuhdeväkivalta osattaisiin tunnistaa ja puuttua asiaan. (Kelo ym. 2015, 159.)

Hoitohenkilöstön tulisi keskustella avoimesti ja luotettavasti havainnoistaan työyhteisössä sekä asiakkaan itsensä kanssa huolen herättyä. Jokaisessa hoitoyksikössä tulisi keskustella lähisuhdeväkivallasta ja sen ilmenemisestä, jotta asiaan osattaisiin kiinnittää huomiota ajoissa. Työyksiköissä tulisi olla selkeä ohjeistus, kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. Hoitotyön laatua tulee valvoa ja kehittää koko ajan, jotta hoidon turvallisuus voitaisiin taata. Esimiehellä on suuri vastuu oman henkilöstönsä kehittymisestä ja hoidon laadun sekä tarvittavien toimintaohjeiden ylläpitämisestä. (Kelo ym. 2018, 159.)

Vastuu ikäihmisten auttamisesta on kunnilla, joiden tehtävänä on varmistaa ikäihmisen tarvitsemat avut sekä palvelut lähisuhdeväkivaltilanteissa. Kuntien kriisi- ja sosiaalipäivystys vastaavat akuuteista lähisuhdeväkivallan tilanteista, joissa tarvitaan sosiaaliviranomaisten toimia. (Luoma, Tiilikallio ja Helakallio 2018, 1800.)

4.2 Puheeksi ottaminen

Epäiltäessä lähisuhdeväkivaltaa on tärkeää ottaa asia rohkeasti puheeksi. On tärkeä luoda rauhallinen ja luotettava ilmapiiri uhrin kanssa, jotta uhrin olisi helpompaa avautua arasta aiheesta. Keskustelu tulisi käydä uhrin kanssa kahdenkeskisesti ja keskustelulle tulee varata riittävästi aikaa. (Kelo ym. 2015, 157.) Keskusteltaessa lähisuhdeväkivallasta on kuulijan oltava valmis ottamaan tieto väkivallasta tai kaltoinkohtelusta vastaan. Kuuntelijan tulee kohdata uhri ennakkoluulottomasti ja empaattisesti syyllistämättä tekijää. Ikääntynyt ei välttämättä itse tuo lähisuhdeväkivaltaa esille. Mikäli uhrilla on kommunikaatiovaikeuksia, voidaan paikalle kutsua tarvittaessa tulkki. (Kelo ym. 2015, 157.) Uhrille on tärkeää kertoa, miksi hänen hyvinvoinnistaan ollaan huolissaan ja kysyä mitä mieltä hän itse on omasta tilanteestaan. Ikäihminen ei välttämättä tiedä mitä lähisuhdeväkivalta on, joten on hyvä kertoa ja havainnollistaa mistä on kyse. Uhrille on kerrottava mitä lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan ja että se on rikos, johon tulisi puuttua. Esille tuodaan, millaista apua on saatavilla ja kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. (Säles ym. 2018, 22.)

Uhri voi kokea häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa tapahtuneesta ja siitä syystä kieltää lähisuhdeväkivallan. Usein uhri pelkää kertoa lähisuhdeväkivallasta, koska pelkää sen seurauksia. Monesti ikäihmisillä pelkoa luo myöskin oman puolison tai lapsen menettäminen, mikäli lähisuhdeväkivalta tulee esille. Monelle on hankalaa kertoa kokemuksistaan, varsinkin jos väkivallan tekijänä on oma puoliso tai lapsi. (Siukola 2014, 45.) Keskusteltaessa lähisuhdeväkivallasta ei uhri aina heti myönnä joutuneensa uhriksi. Vaikka uhri kieltäisikin lähisuhdeväkivallan, ei ammattihenkilökunnan vastuu asian suhteen poistu. Asiaan voidaan joutua palaamaan moneen kertaan, ennen kuin uhri alkaa avautua. Tilanne vaatii tiivistä yhteyden pitoa ja uhrin turvallisuus pyritään turvaamaan. (Säles ym. 2015, 158.)

Kysytään väkivallasta suoraan ja kerrotaan, että on turvallista puhua asiasta. Kerrotaan, miksi asiasta kysytään ja mitä tiedoilla tehdään. Tärkeää on mainita, että sosiaali- ja terveydenalan henkilöt ovat vaitiolovelvollisia. Uhrille kerrotaan, millaisia apukeinoja on tarjolla ja avun tarve kartoitetaan sekä suunnitellaan yhdessä uhrin kanssa tämän suostumuksella. (Siukola 2014, 43.)

Lähisuhdeväkivaltaa epäiltäessä voidaan käyttää terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemää lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoitus lomaketta. Lomake on jaettu suodatin kysymyksiin, kartoitus kysymyksiin, omaan/työntekijän arviointiin sekä arvioinnin perusteella tehtäviin mahdollisesti tehtäviin toimenpiteisiin. Lomakkeen avulla saadaan kokonaisvaltainen kuva sen hetkisestä asiakkaan tilasta. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos suosittelee tätä lomaketta käytettäväksi systemaattisessa lähisuhdeväkivallan kartoituksessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa osana muuta terveyden tilan kartoitusta. (THL 2018; Säles ym. 2018, 20.)

4.3 Hoidon ja avun turvaaminen

Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä yllättäen tai se voi ilmetä kartoitusten avulla, sivullisen tai läheisen ilmoittamana huolena. Epäiltäessä lähisuhdeväkivaltaa on tilanteen vaarallisuudesta tehtävä välittömästi arvio. Uhrin turvallisuus kartoitetaan sen mukaan, millaista lähisuhdeväkivaltaa uhri on kokenut. Mikäli uhri on välittömässä fyysisen väkivallan vaarassa, täytyy paikalle kutsua viipymättä poliisi ja mahdollisesti sosiaalihuollon päivystäjä. Apu soitetaan yleisestä hätänumerosta 112. Ikäihmisiin kohdistuvissa fyysisissä lähisuhdeväkivallan tilanteissa tekijänä voi olla oma muistisairas puoliso, joka tarvitsee myöskin akuutissa tilanteessa apua. (Kelo ym. 2015, 158.) Vakavissa fyysisen väkivallan uhkatilanteiden arvioinnissa voidaan käyttää moniammatillista riskinarviointilomaketta (MARAK) (Siukola 2014, 56).

Työntekijä, joka kohtaa työssään lähisuhdeväkivaltaa voi tehdä riskinarvioinnin ja saattaa asia MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. Iso-Britannian Cardiffissa vuonna 2003 kehitetty MARAC (Multi-Agency Risk Assessment Conference), on riskienarviointi menetelmä, jonka tarkoituksena on auttaa vakavan lähisuhdeväkivallan uhreja moniammatillista työryhmää hyödyntämällä. Suomessa MARAK otettiin pilottina käyttöön Päijät-Hämeessä vuonna 2010. Tällä hetkellä Suomessa toimii 31 työryhmää 90:llä eri paikkakunnalla. (Rikoksantorjunta s. a.).

Työryhmän tavoitteena on lähisuhdeväkivallan loppuminen sekä avun saaminen eri viranomaistahoilta, sekä muilta ammattilaistahoilta helposti ja yksinkertaisesti yhdellä ilmoituksella. Uhri tai muu auttava taho saattaa asian MARAK työryhmän käsiteltäväksi. Uhrin täytyy antaa suostumuksensa asian työryhmälle viemiseksi sekä asian käsittelemiseksi. (THL 2019.).

MARAK-prosessi on kaksiosainen, jonka ensimmäinen osa koostuu riskien arvioinnista, jonka MARAK-koulutuksen saanut henkilö voi tehdä uhrille tämän suostumuksella. (THL 2018.) Ensimmäinen osa koostuu 24 kysymyksestä, joissa kartoitetaan väkivallan esiintyvyyttä ja sen muotoa. Mikäli arvioinnista ilmenee vakavaa lähisuhdeväkivallan uhkaa, motivoidaan uhria viemään asia eteenpäin MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. Asian etenemiseksi vaaditaan uhrilta kirjallinen suostumus, jolla uhri antaa luvan MARAK-työryhmän jäsenille käynnistää prosessin hänen auttamiseksi sekä tietojen luovuttamisen tahojen välillä. (Siukola 2014, 59.)

Prosessin toinen vaihe koostuu MARAK-työryhmän otettua asian käsittelyyn. Työryhmä koostuu moniammatillisesta työryhmästä, joissa korostuvat uhrille tärkeimmät auttamistahot. Työryhmässä pohditaan, kuinka uhria voidaan auttaa ja turvata eri tahojen toimesta. Työn toteutumista ja etenemistä seurataan tarkasti ja uhrille sovitaan tukihenkilö, joka auttaa käytännön asioiden hoitamisesta. Tukihenkilö auttaa esimerkiksi rikosprosessin hoidossa, asioi virastoissa ja laitoksissa yhdessä uhrin kanssa sekä kulkee uhrin rinnalla koko prosessin ajan. (Siukola, 2014, 58-58.)

Rikosuhripäivystys eli RIKU on oikeusministeriön tukema ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön perustuva valtakunnallinen päivystyspalvelu, johon voidaan ottaa yhteyttä puhelimitse tai internetin kautta. RIKU antaa matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluita. (Rikosuhripäivystys s. a.) Lähisuhdeväkivallan uhri saa tukea ja ohjausta sekä tarvittaessa ohjauksen turvakotiin rikosuhripäivystyksen kautta. RIKU on osallisena MARAK -prosessissa tarjoamalla tukihenkilöpalvelua, joka on osa uhrin jatko- ja toimintasuunnitelmaa. (Siukola 2014, 62.) RIKU toimii yhdessä viranomaisten ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa auttaen rikoksen uhria, hänen läheistään sekä rikosasian todistajaa. Rikosuhripäivystystä ylläpitävät muun muassa Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto sekä Suomen Mielenterveysseura. (Rikosuhripäivystys s. a.)

Väkivaltarikoksen uhri voi kokea fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia tai taloudellisia seurauksia, mihin reagoiminen on yksilöllistä. Rikoksen kokenut ihminen saattaa esimerkiksi tuntea pelkoa, turvattuutta, syyllisyyttä, häpeää tai ahdistusta sekä joillekin tapahtuma voi olla ollut hyvinkin traumaattinen. Reagointitapaan vaikuttaa muun muassa uhrin elämäntilanne ja voimavarat sekä traumaattisen väkivaltakokemuksen takia uhrin järjektivä ajattelu ja toiminta saattavat alentua. Auttajan täytyykin tukea uhria hänen selviytymisprosessinsa aikana ja ohjata hänet sellaiseen apuun, jossa uhri voi käydä läpi tunteitaan. (Rikosuhripäivystys s. a.)

Rikosseuraamuslaitoksen eli RISE:n tarkoituksena on panna täytäntöön vankeusrangaistuksia ja yhdyskuntaseuraamuksia, ylläpitää turvallisuutta sekä ehkäistä tuomittujen syrjäytymistä ja uusintarikollisuutta. (Rikosseuraamuslaitos, 27.11.2009/953). Organisaatio toimii oikeusministeriön alaisena

ja siihen kuuluu keskushallintoyksikkö, alan koulutusyksikkö eli RSKK, kolme eri rikosseuraamusaluetta sekä täytäntöönpanoyksikkö (Rikosseuraamuslaitos s. a).

Turvasuunnitelma senioreille on suunnitelma, joka tehdään yhdessä uhrin kanssa, hyödyntäen esimerkiksi Suvanto ry:n suunnittelemaa valmista kaavaketta (Suvanto ry s. a.). Turvasuunnitelmalla pyritään ennaltaehkäisemään vaaratilanteet. Turvasuunnitelmaa tehtäessä on hyvä miettiä ja suunnitella kotoa poistuminen nopeasti. Tärkeää on miettiä ketkä ovat läheiset henkilöt, joihin voi hädän hetkellä olla yhteydessä sekä mikä heidän puhelinnumeronsa on, joista tarvittaessa saadaan apua nopeasti. (Siukola 2014, 56.) Uhrin kanssa keskustellaan kahdenkeskisesti ja keskustelulle varataan aikaa ja rauhallinen paikka. Keskustelussa herätellään uhrin ajatuksia siitä mitä hän voi vaaratilanteessa tehdä turvatakseen oman terveytensä. Tärkeää on selvittää, onko uhrilla läheisiä tai tuttavuuksia, joihin voi olla yhteydessä tai mennä tilanteen vaatiessa heidän luokseen turvaan. Iäkkään kanssa käydään läpi tärkeät puhelinnumerot, joihin voi soittaa hätätilanteessa. Uhrille voidaan tehdä niin sanottu turvalaukku, joka laitetaan ennalta sovittuun paikkaan, josta se on helposti saatavissa mukaan. Laukkuun pakataan valmiiksi vähän rahaa, kopiot henkilökortista, vähän vaatteita, lääkkeitä muutamaksi päiväksi ja tärkeät puhelin numerot kuten lähimmän turvakodin päivystysnumero. (Säles ym. 2018, 28-29.)

Turvakoti on paikka, johon ikääntynyt voi hakeutua, jos kotona tilanne kärjistyy vaaralliseksi. Turvakotiin mentäessä uhrilla voi usein olla takanaan jo useita vuosia jatkunut lähisuhdeväkivalta, jonka aiheuttajana on ollut oma puoliso, lapsi tai läheinen. Usein uhrin eivät ole tunnistaneet väkivaltaa tai ovat sietäneet sitä omaisen menettämisen pelosta. Vasta tilanteiden kärjistymisen ja oman terveyden menettämisen jälkeen hakeudutaan turvaan ja avun äärelle. (Säles ym. 2018, 59-60.)

Ikäihmisille ei ole järjestetty omia turvakoteja tai turvakotipaikkoja, vaan ikäihminen on tasavertainen perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien kanssa. Kaikki perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrin voivat olla turvakotien asiakkaita iästä riippumatta. (Luoma ym. 2018, 1800.)

Turvakodissa turvallisuus on taattu. Ovet ovat lukittuja ja henkilökunta päättää ketkä lasketaan sisälle turvakotiin. Henkilökunta ei myöskään saa kertoa keitä turvakodissa on asukkaina, mikä luo turvallisuuden tunteen uhrille. Puhelimitse tietoja luovutetaan vain asiakkaan luvalla. Kaikki asiakkaan tärkeät tiedot kirjataan potilastietojärjestelmään ja asiakas saa halutessaan tiedot itselleen. Turvakodissa kartoitetaan uhrin arkeen liittyvät käytännön asiat kuten talous, asunto ja terveysasiat ja uhrin autetaan omien asioidensa hoidossa. Tarvittaessa uhrin autetaan tekemään turva- ja lähestymiskielto. (Säles ym. 2018, 59-60.) Ensi- ja turvakotien liitolla on verkkopalvelu Nettiturvakoti, joka auttaa lähisuhdeväkivallan kaikkia osapuolia tarjoamalla heille keskusteluapua, tietoa sekä tarinoita lähisuhdeväkivallasta selviytymisestä.

Turvakielto estää asiakkaan väestöjärjestelmässä olevien tietojen, kuten osoite- ja kuntatietojen luovuttamisen muille kuin viranomaisille. Turvakieltoa voidaan pyytää oman alueen maistraatista. Lähestymiskielto tarkoittaa henkilön hengen, terveyden, vapauden tai rauhan takaamiseksi tehtyä kieltoa, jolla pyritään estämään toista ottamasta yhteyttä. Lähestymiskielto voidaan määrätä myös-

kin samassa taloudessa asuvalle henkilölle. Tällöin kyseessä on tiukempi perheen sisäinen lähestymiskielto. Määräyksellä pyritään estämään toisen henkeen, vapauteen, terveyteen tai rauhaan kohdistuva häirintä tai sen toistuva uhka. Lähestymiskieltoa haetaan poliisilta. (Laki lähestymiskiellosta 1998, 2 § 1-2; Säles ym. 2018, 59-60.)

4.4 Hoidon ja avun varmistaminen

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen jälkeen on tärkeää varmistaa asioiden eteneminen. Lähisuhdeväkivallasta tehdään yhdessä uhrin kanssa ilmoitus vanhustyöstä vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Uhrin oikeusturvan kannalta on tärkeää, että uhri käy lähisuhdeväkivallan tunnistamisen jälkeen lääkärin vastaanotolla, vaikka näkyviä vammoja ei olisikaan. Lääkärin käynti kirjataan tarkasti potilastietojärjestelmään, joita uhri voi käyttää myöhemmin oikeudellista päätöstä haettaessa perusteluina, kuten lähestymiskieltoa haettaessa. (Säles ym. 2018, 30.)

Ikäihmisen lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen voi olla pitkä ja puuduttava prosessi. Uhri tarvitsee ympärilleen riittävän kattavan tukiverkoston, jolla turvataan monenlainen avuntarve. Uhri on voinut elää vuosia kärsien lähisuhdeväkivallasta, joten irtautuminen voi olla todella vaikeaa. Tämän vuoksi on tärkeää, että riittävällä turvaketjulla tuetaan uhrin jaksamista muuttuvassa tilanteessa. Uhria autetaan ja tuetaan uhrin omilla ehdoilla ja vauhdilla. Ikäihmisen kokonaisvaltaista tilanteen arviointia helpottaa tukiverkoston välillä kulkeva tieto, joka ohjaa palveluntarpeen arviointia ja tarvittavia keinoja. (Säles ym. 2018, 30-31.)

Ikäihmisen kynnys tehdä ilmoitus lähisuhdeväkivallasta on usein erittäin korkea. Lähisuhdeväkivalta halutaan salata ja sitä hävetään. Ikäihmistä voidaan kuitenkin ohjata tekemään rikosilmoitus lähisuhdeväkivallasta tai ilmoituksen voi tehdä myös muu henkilö, joka pitää havaitsemaansa asiaa rikoksena. Ilmoituksen voi tehdä poliisille tai esitutkintaviranomaiselle. Rikosilmoitus tehdään henkilökohtaisesti poliisille tai ilmoittamalla siitä kirjallisesti poliisin verkkosivuilla poliisi.fi tai soittamalla poliisiin. (Säles ym. 2018, 31.)

Lähisuhdeväkivaltaa kohdatessa tulee uhrin lisäksi muistaa myös lähisuhdeväkivallan tekijä, joka voi olla myöskin avun tarpeessa. Väkivallan tekijä voi olla uhrin muistisairas puoliso, joka käyttäytyy aggressiivisesti muistisairaudesta. Tästä syystä on tärkeää pyrkiä selvittämään myös tekijän syyt väkivallalle. (Kelo 2015, 157). Myös lähisuhdeväkivallan tekijälle on tarjottava apua ja ohjattava hänet tarvittavien apujen piiriin. Tekijäkin tarvitsee kannustusta ja rohkaisua asian esille tuomiseksi ja siitä keskustelemiseksi. (Säles ym. 2018, 31.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen eli kehittämistyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää käytännön työssä tarvittavia ohjeistuksia sekä opastuksia. Kehittämistyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käyttöön suunnattu opas, jonka tarve on tullut työelämästä. Kehittämisen tarkoituksena voi olla esimerkiksi helpottaa eri tahojen työtapoja käytännössä. (Vilka ja Airaksinen 2003, 8-9, 40.) Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää ikäihmisten parissa työskentelevien henkilöiden valmiuksia tunnistaa lähisuhdeväkivalta ja opastaa kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. Tavoitteenamme oli tuottaa hyvin käytännönläheinen opas, jota olisi helppo lukea työn ohella, eikä se vie lukijalta kauan aikaa. Olimme suunnitelleet ja rajanneet oppaan mahdollista sisältöä niin, että tilaajan toivoma sivumäärä (5 sivua) saataisiin toteutettua. Oppaaseen teimme alkuun lyhyen määrittelmän lähisuhdeväkivallan muodoista sekä niiden ilmenemisen tunnusmerkeistä. Rakensimme neliportaisen toimintaohjeen, joka koostui lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta, ennakoinnista, turvaamisesta sekä hoidon ja avun varmistamisesta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena sekä tavoitteena oli tuottaa opas, sekä digitaalinen tietopaketti ikäihmisten parissa työskenteleville henkilöille sekä Varkauden kaupungin hoitohenkilökunnalle. Tarkoituksenamme oli, että opasta voivat hyödyntää myös muut ikäihmisten parissa työskentelevät henkilöt Varkauden alueella, esimerkiksi omaishoitajat tai seurakunnan työntekijät. Opinnäytetyösämme tietoperustana käytimme tutkittua ajantasaista tietoa. Opinnäytetyömme koostuu, raportista sekä kehittämistyön tuotoksesta eli oppaasta sekä laajemmasta tietopaketista. Laajemman tietopaketin lähisuhdeväkivallasta tuotimme pdf-muodossa. Teimme oppaasta palautekyselyn, jonka perusteella kehitimme opinnäytetyömme tuotosta edelleen.

Opinnäytetyötämme ohjaavia kysymyksiä olivat:

- Mitä on ikäihmisen kokema lähisuhdeväkivalta?
- Kuinka voin puuttua lähisuhdeväkivaltaan ja auttaa ikäihmistä?
- Millainen on hyvä opas?

Koska opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyvä opas hoitohenkilökunnan avuksi arkisiin tilanteisiin, tiivistimme tuotokseen vain tärkeimmät asiakokonaisuudet sekä käyttää luotettavimmista lähteistä olevaa ajantasaista tietoa.

6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI SEKÄ OPPAAN TOTEUTUS JA KUVAUS

Kehittämistyön toteutustapaan kuuluu tutkimuksellinen selvitys. Toteutustavalla tarkoitetaan keinoja, joilla esimerkiksi oppaan sisältöön tarvittava tieto sekä visuaalinen ilme hankitaan. (Vilkka ym. 2003, 56). Toteutustapaan kuuluu myös opinnäytetyön prosessi. Olemme jakaneet opinnäytetyömme prosessin neljään vaiheeseen, johon kuuluvat aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, toteutusvaihe sekä arviointi- ja päätösvaihe.

Aloitus- ja ideointivaiheeseen kuuluivat erilaiset käsitekartat opinnäytetyömme aiheesta ja yhteiset suunnittelupalaverit työmme tilaajan kanssa sekä alustava tiedonhaku ja aiheen rajaaminen. Aihekuvausmeille hyväksyttiin huhtikuussa 2018, jolloin siirryimme opinnäytetyön suunnitteluvaiheeseen ja työsuunnitelman sekä sopimusten tekoon.

6.1 Tiedonhaku

Koska lähisuhdeväkivalta on erittäin laaja ja monitahoinen aihe, rajasimme ja kohdistimme tiedonhaku ikäihmisten (yli 65- vuotiaat) kokemaan lähisuhdeväkivaltaan. Keräsimme tietoa lähisuhdeväkivallasta myös yleisellä tasolla sekä löysimme sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuksen lähisuhdeväkivallan aiheuttamista kuluista yhteiskunnalle sekä julkiselle sektorille.

Opinnäytetyössämme käsittelimme lähisuhdeväkivallan muotoja, esiintyvyyttä, ilmenemistä, ehkäisyä, lakeja sekä puuttumista lähisuhdeväkivaltaan. Opinnäytetyömme luotettavuuden ja eettisyyden kannalta päätimme käyttää pääasiassa vuodesta 2008 ylöspäin olevia tietoja ja luotettavia tietolähteitä, joita tarkastelimme kriittisesti. Toistimme tiedonhaun helmikuussa 2019 saadaksemme uusinman tiedon aiheesta.

Tiedon hakuina meillä on toiminut kirjallisuus ja erilaiset verkkosivustot (liite 1) sekä erilaiset tietokannat (liite2). Erilaisista lakipykälästä olemme hakeneet tietoa Finlexin verkkosivuilta. Tietokannoista olemme käyttäneet Medicia, Chinalia sekä Pubmedia. Kansainvälisiltä sivustoilta löytyi laajasti lähisuhdeväkivaltaan liittyviä julkaisuja. Valitsimme kuusitoista ajankohtaisempaa julkaisua, mutta aikatavoitteen ylittyessä emme ehtineet kaikkia julkaisuja työstää. Opinnäytetyössämme päätimme käyttää neljää julkaisua.

Käytetyt hakusanat olivat kaltoinkohtelu, ikäihmisten kaltoinkohtelu, lähisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivallan tunnistaminen, uskonnollinen ja hengellinen väkivalta, henkinen väkivalta, vanhusten kaltoinkohtelu ja tunnistaminen, miten puuttua lähisuhdeväkivaltaan, lähisuhdeväkivallan muodot ja kuinka ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa. Kansainvälisiltä sivuilta teimme hakuja sanoilla elder abuse sekä domestic violence.

6.2 Hyvän oppaan kriteerit

Hyvällä oppaalla on oltava selkeä konkreettinen terveydellinen tavoite, jonka avulla voimme vastata kysymykseen, mitä tapahtuu oppaan lukijan perehtymisen jälkeen. Terveydellinen aineisto kannattaa tiivistää lyhyesti ja ytimekkäästi, koska lukija voi väsyä helposti suureen tietomäärään. Vaikka sopivaksi määriteltävät tiedot ovat vaikeita rajata, ylimääräiset kannattaa jättää kirjoittamatta. Tärkeintä on tarjota lukijalle tietoa sen hetkisistä keskeisimmistä asioista. (Parkkunen, Vertio, Koskinen-Ollonqvist 2001, 11-12.)

Hyvän oppaan laatimisessa eräs tärkeä kriteeri, johon kannattaa panostaa on hyvä ulkoasu. Hyvän ulkoasun tavoitteena ei ole kallis paperi, kiiltävää pintaa tai paljon värikkäitä kuvia. Hyvän oppaan laatimisen lähtökohtana voidaan pitää, tekstin ja kuvien hyvää asettelua ja suunnittelua. Houkuttelevuus oppaan ulkonäöstä taitettuna oikein kiinnostaa lukijaa enemmän ja auttaa ymmärtämään tekstin sisältöä. Huonosti suunniteltu tai huoleton ulkoasu ei houkuta lukijaa, koska lukija voi ajatella myös sisällöltään oppaan olevan yhtä huolimattomasti tehty. Tyhjä tila ei ole haitaksi, vaan pikemminkin ilmava taitto auttaa lukijaa ymmärtämään tekstin paremmin. Liikaa asiaa ja kaavioita sisältävä oleva opas voi tuoda sekavuutta ja vaikeuttaa ymmärtää oppaan tärkeimpiä asioita. (Torkkola, Heikkinen, Tiainen 2002, 53.)

Asettelumalli auttaa oppaan taiton tekemisessä, jotta kaikki kuvat ja tekstit tulisivat oikeille paikoilleen. Malli toimii pohjana, jolloin kaikki yksittäiset kirjaintyypit, koko, värit, rivivälit, palstamäärät, rivien sulkeminen sekä marginaalit ja korostusvärit vaikuttavat tekstien valintaan. Tavallisimmin potilasohjeet ja -oppaat tehdään pysty- tai vaaka-asentoon A4 paperille. Mikäli oppaan tekee vaaka-asentoon, on hyvä huomioida suunnittelussa molempien sivujen taittaminen samaan aikaan. Taittoa ajatellen ei ole hyväksi tehdä kahta A4 paperia ohjeina ja puolittaa sitä. (Torkkola ym. 2002, 55.)

Oppaan kieliasun selkeys on parempi vaihtoehto hankalien termien sijaan, sillä helposti ymmärrettävä ja rakennettu teksti auttaa lukijaa ymmärtämään oppaan tarkoituksen. Helppojen lauserakenteiden ja lausevastikkeiden sijaan tulisi käyttää sivulauseita. Rakenteen tulisi olla mahdollisimman selkeä ja loogisesti järjestyksessä etenevä. Tällöin opas soveltuu parhaiten vastaamaan lukijan omaa todellisuutta. Tekstissä vältettäviä asioita ovat erityissanat, lyhenteet, ajan ja paikan vaihtelut ja monen henkilön esiintyminen oppaassa, sekä isot luvut ja mittayksiköt. (Parkkunen ym. 2001, 14-15.)

Tekstin sijoittaminen on tärkeää oppaan sisällön selkeyden kannalta. Otsikoinnit ja kappalejaot kannattaa suunnitella tekstin osiin jakamiseksi ja riittävien riviväljen pitäminen selkeyttää lukemista. Tekstin tasaaminen molemmista reunoista ei ole hyväksi, koska sanavälit ovat tällöin erikokoisia. Mikäli oikealle tasaamista halutaan käyttää, tulee tekstin olla taivutetussa muodossa. Kontrasti tekstin ja taustan kanssa tulee olla hyvä, se selkeyttää lukemista. Suosituksellisia värejä valkoisella taustalla ovat musta, tummanvihreä ja tummansininen. Taustan on hyvä olla yksivärinen koko tekstin osuudelta, kuviotaustat vaikeuttavat tekstin ymmärtämistä. Korostuskeinoina suositellaan lihavoitua

ja kirjasinkoon suurentamista. Sen sijaan kursivointia tulee välttää ja isojen kirjaimien käyttöä otsikoinnissa harkita. Alleviivaus ja tekstin harventaminen eivät ole hyviä keinoja käytettäväksi tekstiin. (Parkkunen ym. 2001, 16-17.)

Kuvituksella on omat tarkoituksensa tekstin ymmärtämiseen. Kuvan ja tekstin yhdistäminen voi auttaa muistamaan tekstissä olevat asiat paremmin. Kuvituksella voidaan herättää huomiota ja vaikuttaa lukijan tunteisiin ja ajatuksiin. (Parkkunen ym. 2001, 17-18.)

6.3 Oppaan koostaminen

Aloitimme oppaan tekemisen maaliskuussa 2018, jolloin tapasimme työmme tilaajana toimivan Varkauden lähisuhdeväkivaltatyöryhmän. Tapaamisessa kävimme keskustelua siitä, minkälaisia asioita oppaassa tulisi olla ja minkälaiseen tarkoitukseen oppaan tulisi soveltua. Työntilaaajan toiveena oli lyhyt opas, jossa olisi mahdollisesti toimintalaatikoita sekä käytännön esimerkkejä.

Aloitimme oppaan tekemisen tiedonhaulla, jossa etsimme tietoa ikäihmisen lähisuhdeväkivallasta erilaisista tietokannoista. Käsittelimme pitkään aihetta ja kartoitimme lähisuhdeväkivallasta ydinasiat, jotka mahtuisivat oppaan sisältöön. Hahmotelimme ydinasioita erilaisten mind mappien eli käsitekarttojen avulla. Säles ym. (2018) on rakentanut neliportaisen toimintaohjeen Juuri-hankkeessa (2013-2017), jota käytimme runkona oman oppaamme suunnittelussa soveltuvin osin.

Suunnittelimme oppaan sisältöä ikäihmisen lähisuhdeväkivallan tunnistamisen, ennakoimisen, puuttumisen sekä hoidon ja avun turvaamisen ja varmistamisen kannalta. Koostimme oppaan sisältöä käyttäen erilaisia toimintalaatikoita, joissa on yksinkertaiset toimintaohjeet ikäihmisten parissa työskenteleville henkilöille; kuinka toimia tilanteissa, joissa kohtaa lähisuhdeväkivaltaa. Halusimme sisällyttää oppaaseen THL:n suosittelemat apuvälineet lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, turvasuunnitelman työntekijälle ja ikäihmiselle, sekä lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen (THL s. a). Lisäksi kokosimme oppaaseen Varkauden alueen eri yhteistyötahojen yhteystiedot sekä lähialueiden turvakotien tiedot. Aihekuvauksemme hyväksyttiin huhtikuussa 2018, jolloin siirryimme opinnäytetyön suunnitteluvaiheeseen ja työsuunnitelman tekoon. Kehitimme oppaaseen tulevia sisältöjä samalla työsuunnitelmaa hahmotellen.

Koostimme ensimmäisen raakaversion oppaasta toukokuussa 2018 jossa hahmotelimme asiakokonaisuuksia, pysty A4 kokoisena. Oppaan ensiversiossa oli paljon toimintalaatikoita ja kuvia joihin asiasisältö oli koottuna tiiviisti, jotta toivottu sivumäärä saatiin toteutettua. Valitsimme oppaaseen kansikuvaksi Pixay internet sivulta tekijänoikeusvapaan kuvan ikäihmisen käsistä, joka mielestämme kuvasti oppaan sisältöä hyvin. Opinnäytetyömme tilaajalta saamamme palautteen perusteella aloitimme työstämään opasta. Tilaajan toiveena oli asiakokonaisuuksien tiivistäminen ja Varkauden alueen eri yhteistyökumppanien puhelinnumeroiden lisääminen sekä asioiden esittäminen loogisemmin.

Elokuussa 2018 oppaasta oli koostettu versio vaaka A4 muodossa. Oppaan sisältö oli luettavissa helposti ja oppaan kokonaisuus loogisempi. Tekstin ja toimintalaatikoiden sovittaminen oppaaseen oli

haastavaa ja jouduimmekin työstämään opasta moneen kertaan uudelleen. Oppaasta olimme luoneet useita versioita, joita muokkasimme saatuaamme palautetta ohjaajaltamme tai työmme tilaajalta. Oppaaseen tulevat asiakokonaisuudet olivat tässä vaiheessa kokonaisuudessaan valmiit.

Lokakuussa esittelimme toisen varsinaisen version oppaasta työmme tilaajalle, joka piti opastamme hyvänä. Kuitenkin pieniä kirjoitus- ja ulkoasu muutoksia oli vielä korjattava. Toiseen versioon vaihdimme oppaan kansikuvan, jonka katsoimme kuvastavan paremmin oppaan sisältöä. Uudeksi kansikuvaksi valitsimme Pixay internet sivustolta ikäihmisen kuvan, jossa ikäihminen pitelee käsiä kasvojen suojana. Valitsimme uuden kuvan, koska se kuvasti mielestämme paremmin ikäihmistä koskevaa lähisuhdeväkivaltaa. Mielestämme kuva oli erittäin puhuttava ja tunteita herättävä. Lisäsimme oppaan takakanteen myös Varkauden kaupungin ja koulumme logon.

Lokakuussa aloitimme työstämään oppaan ulkoasua viimeiseen muotoonsa. Työstimme oppaan sivuasetuksia sekä yhtenäistimme kirjasintyyliä sekä toimintalaatikoiden muotoa. Tämä vaihe osoittautui odotettua haasteellisemmaksi. Emme saaneet tulostettua opasta haluamallamme booklet asetuksella, koska tulostaessa sivuasetukset muuttuivat. Booklet versiossa sivumäärän tulisi mennä tasaluokuisena, jotta oikeanlainen tulostus olisi mahdollista. Tämä loi haasteita tavoitteena olevalle viisisivuiselle oppaalle. Tässä vaiheessa tiesimme, että tavoite tulisi ylittymään. Emme saaneet myöskään lisättyä oppaaseen sivunumerointia. Kävimme Savonian kehittämistyöpajassa sekä ATK-työpajassa, jossa saimme ohjeita muun muassa oppaan ulkoasuun ja muihin huomionarvoisiin asioihin.

Tammikuussa 2019 aloitimme tekemään jälleen uuden version oppaasta, luomalla siitä pysty A4 version tulostusasetusten onnistumiseksi, sekä myöhempää pdf-versiota varten. Tarkoituksenamme oli saada opas tulostettua oikeassa muodossa sekä saada oppaan ulkoasu toivomaksemme. Saimme ohjauksessa ohjeen koostaa oppaaseen vielä sisällysluettelon sekä alkusanat lukijalle. Teimme oppaaseen alkutekstin, jossa johdattelimme lukijan aiheeseen ja lisäsimme sivunumeroinnit. Lisäsimme myös oppaaseen lähteitä, joista lukija voisi hakea tarvittaessa lisää tietoa lähisuhdeväkivallasta.

Helmikuussa olimme yhteydessä Varkauden kaupungin markkinointi ja viestintäpäällikkö Kaisu Tolvaseen, jolta saimme Varkauden kaupungin brändikäsikirjan sähköisesti. Käsikirjasta kävi selville millainen oppaan kirjaisintyylin sekä ulkoasun tulisi olla. Tehtyämme kaikki brändin mukaiset muutokset oppaastamme oli tullut 15 sivuinen. Emme olleet tästä huolissamme, koska opas eteni hyvin loogisesti ja sisälsi vain tärkeimmät asiakokonaisuudet.

Tehtyämme muutokset oppaaseen lähetimme oppaan työmme tilaajalle väliarvioitavaksi. Tilaja piti oppaastamme. Helmikuussa aloitimme tekemään palautekyselyä oppaasta, jonka tarkoituksena oli kartoittaa oppaan käyttömahdollisuuksia, saada ulkopuolista tietoa asiakokonaisuuksien toimivuudesta, oppaan luettavuudesta, sekä oppaan ulkoasusta. Saamamme palautteen perusteella muokkasimme opasta edelleen.

Maaliskuussa olimme uudestaan yhteydessä Varkauden kaupungin markkinointi- ja viestintäpäällikkö Kaisu Tolvaseen, jonka kanssa teimme oppaan viimeistelyä Varkauden kaupungin brändin mukaiseksi. Oppaasta poistettiin toimintalaatikoita, jotka muutettiin osaksi tekstikokonaisuutta. Lopullisesta oppaan ulkomuodosta saatiin näyttävä ja hyvin kompakti, johon työmme tilaaja oli erittäin tyytyväinen.

Tietopaketin koostamisen aloitimme helmikuussa 2019. Tietopaketin pohjana oli tuottamamme opas sekä siihen koostettu teorialieto. Tietopaketin tarkoituksena oli toimia laajempaa tietopakettina ikäihmisen kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta.

6.4 Tietopaketin koostaminen

Tietopaketin koostamisen aloitimme rakentamalla ja hahmottelemalla asiakokonaisuutta pdf versiona. Tiedonlähteenä tietopakettille, käytimme jo tuottamaamme opinnäytetyön työsuunnitelmassa olevaa teoria osuutta ikäihmisen lähisuhdeväkivallasta sekä tuottamaamme opasta. Tietopakettiin koostimme vain tärkeimmät asiakokonaisuudet.

Teimme tietopakettiin erilaisia kaavioita ja kuvioita, joita muokkasimme moneen kertaan. Työstimme kuvat ja kaaviot ensin värillisinä, mutta tekstin näkyvyys ei toiminut tulostettaessa. Muutimme, kuvat ja kaaviot raportointi ohjeiden sekä Varkauden kaupungin brändikäsikirjan mukaisesti. Tekstin saaminen brändikäsikirjan mukaiseksi tuotti haasteita, eri word versioiden takia.

Työstimme tietopaketin ulkoasua etsimällä teemaan sopivia kuvia Pixabay verkkosivustolta. Sivusto koostuu tekijäoikeus vapaista kuvista, jotka ovat vapaasti käytettävissä. Valitsimme tekstiin sopivia kuvia, joita asettelimme osaksi tekstikokonaisuutta. Saamamme palautteen perusteella asettelimme kuvat niin, etteivät ne häiritse tekstin näkyvyyttä.

Opinnäytetyömme toteutusvaiheessa osallistuimme menetelmäpajoihin eli ABC-pajaan, tietotekniikan pajaan sekä kehittämistyön menetelmäpajoihin. Laadimme palautekyselylomakkeen kehittämistyön menetelmäpajassa ja käsitelimme kyselyn tuloksia määrällisen tutkimuksen menetelmäpajassa. Tietotekniikan pajassa kehitimme opinnäytetyömme raportissa esiintyviä kuvioita ja taulukoita sekä harjaannuimme raporttipohjan käytössä ja oppaan taitossa. Käytimme opinnäytetyömme raportoinnissa Savonia AMK:n raporttipohjaa.

Opinnäytetyön arviointi- ja päätösvaiheeseen kuului valmiin opinnäytetyön esittäminen loppuseminaarissa. Esittelimme opinnäytetyömme, seminaarin sijaan suoraan tilaajalle Varkaudessa toukuussa 2019. Opinnäytetyömme englanninkielisen abstraktin tarkistamiseksi työmme lähetettiin englannin kielen opettajalle. Tämän jälkeen hyväksytty abstrakti liitettiin opinnäytetyöhömmme. Plagioinnin tarkistus tehtiin Turnitin Feedback Studio- ohjelmalla. Ohjaus- ja hankkeistamissopimus päivitettiin ennen opinnäytetyön arvioitavaksi luovuttamista.

7 PALAUTEKYSELY OPPAASTA JA KYSELYN TULOKSET

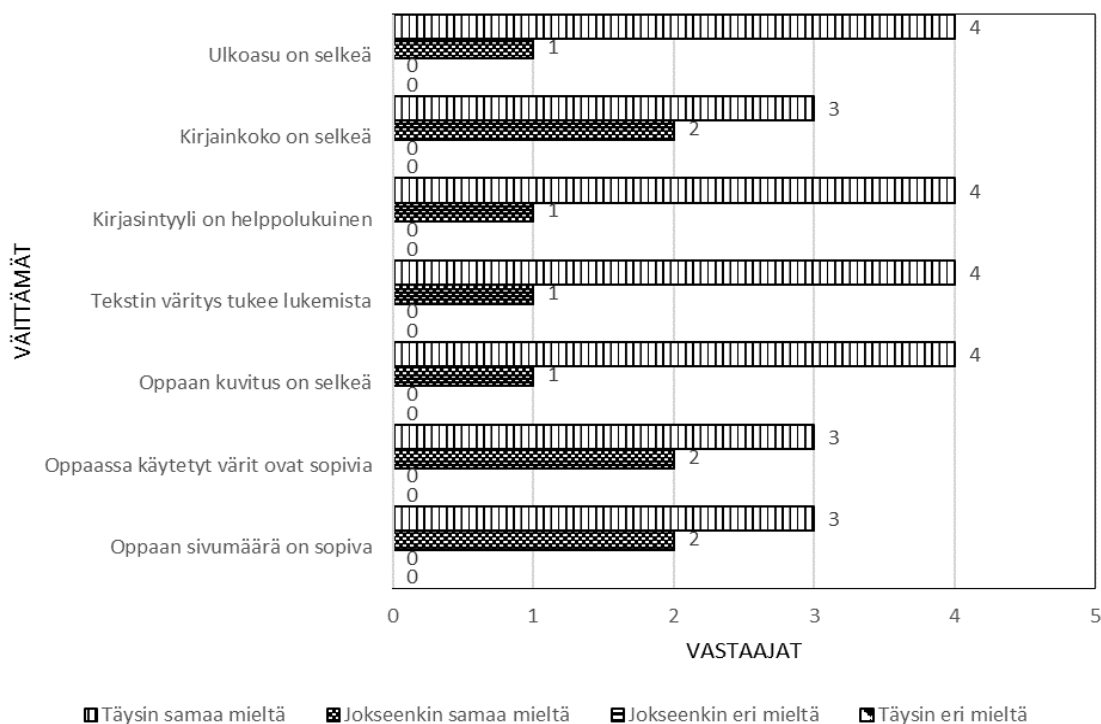
Haimme Varkauden kaupungilta tutkimuslupaa avoimella hakemuksella palautekyselyn toteuttamiseksi. Saimme vastauksen, ettei lupaa tarvita, koska kyseessä on palautekysely oppaasta. Jos olisimme tehneet laajemman kyselyn ikäihmisten lähisuhdeväkivaltaa koskien, olisi lupa-asia käsitelty uudelleen. Olemme liittäneet kyselylomakkeen opinnäytetyömme liitteisiin (liite 3).

Suunnittelimme oppaan palautekyselykaavaketta kehittämistyön menetelmäpajassa. Halusimme selvittää oppaan käyttäjän näkökulmaa oppaan sisällöstä, ulkoasusta sekä oppaasta kokonaisuutena. Pyrimme kehittämään opasta käyttäjän tarpeisiin paremmin soveltuvaksi. Rakensimme kyselyyn kolme väittämäkysymystä, joihin vastattiin joko täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä. Jätimme tietoisesti neutraalin vastausvaihtoehdon pois. Jos vastaukset olisivat jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä, olisi opasta tällöin syytä muuttaa. Lisäsimme kyselyyn avoimia kysymyksiä vastausten ja kehittämiskohteiden tarkentamiseksi.

Loimme palautekyselyn Webropol ohjelmaa hyödyntäen. Lähetimme saatekirjeen ja ohjeistuksen kyselyyn vastaamisesta, oppaan sähköisen version sekä vastaamislinkin kyselyyn sähköpostitse. Halusimme palautetta opinnäytetyömme tilaajalta sekä vertaisarviointia muilta opiskelijoilta. Lähetimme kyselyn tilaajallemme sekä Savonia AMK:n kolmelle sosiaali- ja terveysalan ensimmäisen vuoden opiskelijaryhmälle. Kysely oli auki kaksi viikkoa. Saimme vastauksia 5 kappaletta. Kyselyyn vastaaminen oli aloitettu lisäksi 15 kertaa, mutta vastaaminen oli jätetty kesken.

Ensimmäiseksi palautekyselyssä kysyimme vastaajilta heidän mielipidettään oppaan ulkoasusta. Kysymyksessä oli seitsemän väittämää, joihin vastattiin joko täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä. Vastaajista jokainen vastasi kaikkiin ensimmäisen kysymyksen väittämiin. Jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä ei vastattu yhteenkään väittämään. Kaikissa väittämissä suurin osa vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Väittämissä ulkoasu on selkeä, kirjasintyyli on helppolukuinen, tekstin väriyys tukee lukemista sekä oppaan kuvitus on selkeä neljä henkilöä vastasi olevansa täysin samaa mieltä ja yksi vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä. Kolme henkilöä vastasi täysin samaa mieltä ja kaksi jokseenkin samaa mieltä kohtiin kirjainkoko on selkeä, oppaassa käytetyt värit ovat sopivia sekä oppaan sivumäärä on sopiva. Palautekysymysten vastaukset ovat koottu kuvioon 3.

1. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä oppaan ulkoasussa?

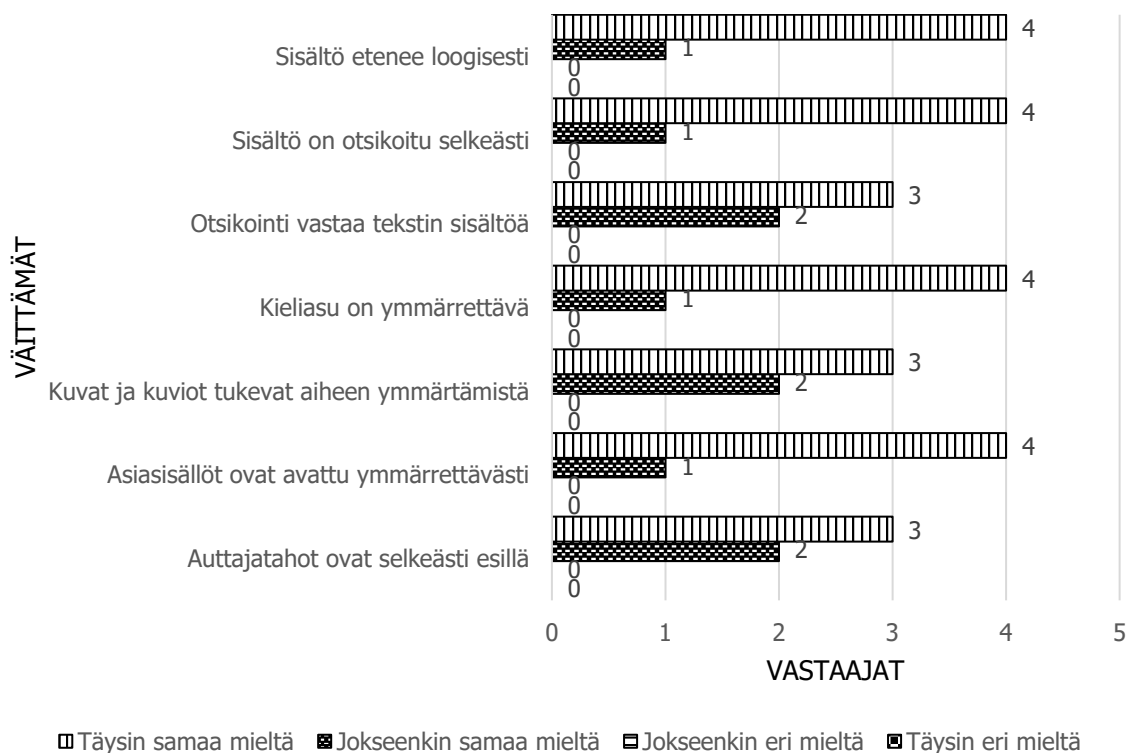

KUVIO 3. Palautekyselyn ensimmäinen kysymys (n=5)

Kysyimme avoimena kysymyksenä, miten oppaan ulkoasua voisi parantaa. Avoimeen kysymykseen vastasi ainoastaan yksi vastaaja. Oppaaseen ehdotettiin reunojen tasausta sekä muutamia äidinkiellisiä parannuksia välimerkkeihin, yhdyssanoihin ja sanojen lyhenteisiin.

Kysymyksessä kolme pyydettiin mielipidettä oppaan sisällöstä. Kaikki viisi palautekyselyyn osallistunut henkilöä vastasi jokaiseen seitsemään väittämään. Vastausvaihtoehtoina olivat täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä sekä täysin eri mieltä. Neljä henkilöä vastasi täysin samaa mieltä kohtiin sisältö etenee loogisesti, sisältö on otsikoitu selkeästi, kieliasu on ymmärrettävä sekä asiasisällöt ovat avattu ymmärrettävästi. Samoihin väittämiin yksi henkilö vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä. Kohdissa otsikointi vastaa tekstin sisältöä, kuvat ja kuvat tukevat aiheen ymmärtämistä sekä auttajatahot ovat esillä selkeästi kolme ihmistä vastasi olevansa täysin samaa mieltä ja kaksi jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Missään väittämässä ei vastattu jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä. Kysymyksen vastaukset ovat koostettu kuvioon 4.

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä oppaan sisällöstä?

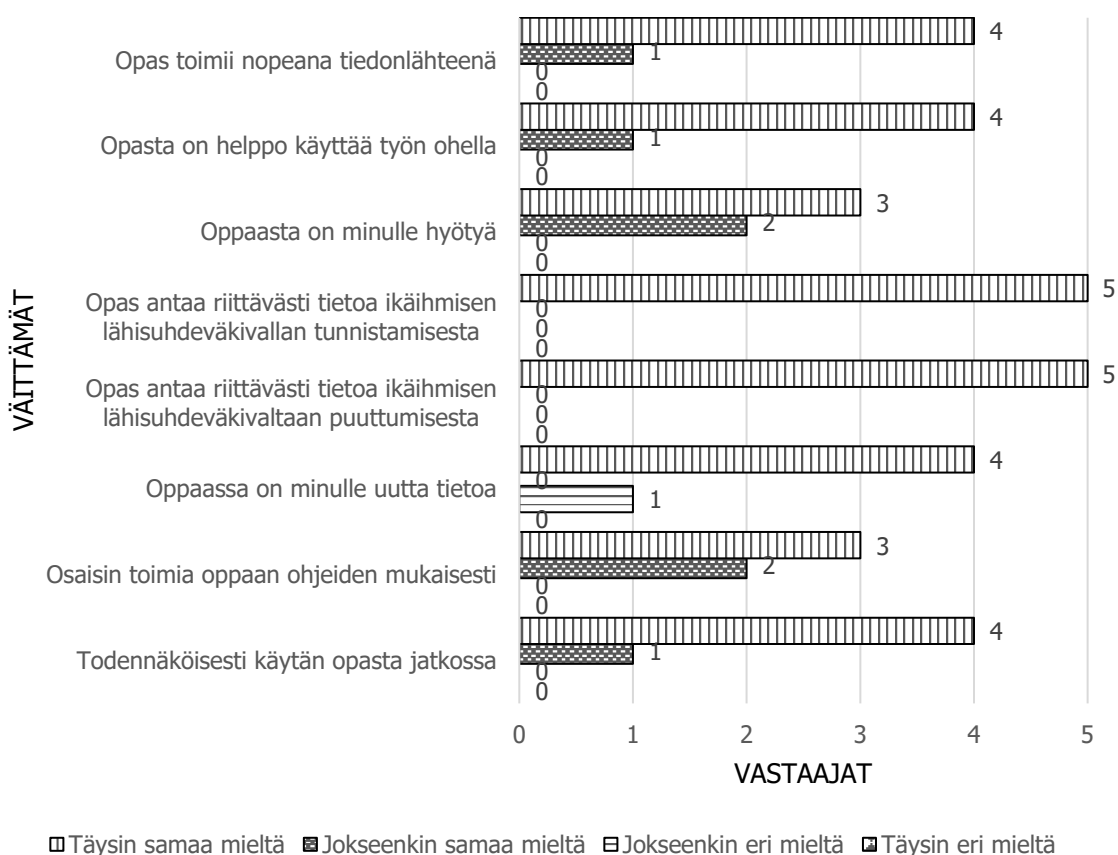
KUVIO 4. Palautekyselyn kolmas kysymys (n=5)

Neljäs kysymys oli avoin kysymys: "Miten muuttaisit oppaan sisältöä?"

Yksikään palautekyselyyn osallistuneista ei vastannut mitään neljänteen kysymykseen, jossa kysyttiin, miten vastaaja haluaisi muuttaa oppaan sisältöä.

Viidenneksi palautekyselyssä kysyttiin vastaajien mielipidettä väittämiin, jotka liittyivät oppaaseen kokonaisuutena. Väittämiä oli kahdeksan ja näihin kaikkiin jokainen viisi kyselyyn osallistunutta henkilöä vastasi. Kolme henkilöä vastasi olevansa täysin samaa mieltä väittämiin oppaasta on minulle hyötyä sekä osaisin toimia oppaan ohjeiden mukaisesti, kaksi vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä. Väittämiin opas toimii nopeana tiedonlähteenä, opasta on helppo käyttää työn ohella sekä todennäköisesti käytän opasta jatkossa yksi vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä ja neljä muuta vastasi täysin samaa mieltä. Neljä henkilöä oli täysin samaa mieltä ja yksi jokseenkin eri mieltä väittämän oppaassa on minulle uutta tietoa kanssa. Kaikki viisi palautekyselyyn osallistujaa vastasi olevansa täysin samaa mieltä kohtiin opas antaa riittävästi tietoa ikäihmisen lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta sekä opas antaa riittävästi tietoa ikäihmisen lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta. Vastaukset ovat koostettu kuvioon 5.

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä oppaaseen liittyen?

KUVIO 5. Palautekyselyn viides kysymys (n=5)

Kysymys kuusi oli avoin kysymys: "Mitä toivoisit oppaaseen lisää?"

Yksi henkilö oli vastannut kuudenteen kysymykseen, jossa kysyttiin mitä vastaaja haluaisi lisää oppaaseen. Vastauksessa toivottiin tarkennusta äidinkieleen.

Saamamme palaute oli kokonaisuudessaan positiivista, eikä suuria muutoksia tai kehittämisideoita ilmennyt. Palautetta olemme saaneet oppaan toimintalaatikoiden toimivuudesta sekä, joistakin tekstimuokkauksista. Olisimme kuitenkin toivoneet enemmän vastaajia, jotta kyselymme tuloksia voitaisiin pitää luotettavina ja realististina. Olisimme halunneet tehdä uusinta kyselyä, jotta kyselyyn vastaajia saataisiin enemmän, mutta tämä oli mahdotonta tiukan aikataulumme vuoksi. Olemme saaneet työmme tilaajalta, sekä eri opettajilta palautetta työstämme. Pidämme saatua palautetta arvokkaana ja olemmekin muuttaneet opasta palautteen perusteella. Tästä syystä emme ole huolissamme saatujen kyselytulosten vähyydestä.

8 POHDINTA

Työmme tuotoksena oli opas, jonka tarve oli tullut Varkauden kaupungin hoitohenkilöstöltä, sekä lähisuhdeväkivalta työryhmän kokouksessa (Kammonen 2017). Varkaudessa on kiinnitetty huomiota, lähisuhde -ja perheväkivaltaan aktiivisesti. Ajankohtaisessa Varkauden lehden artikkelissa tulee esille, että esimerkiksi pitkiin juhlapyyhiin kohdistuu paljon odotuksia, sekä mahdollista alkoholin käyttöä, joka lisää lähisuhdeväkivallan riskiä. Varkaudessa tämä näkyy sosiaalipäivystyksen yhteydenottojen lisääntymisenä pitkien pyhien aikana. (Jääskeläinen 2019). Vaikka lähisuhdeväkivaltaan kiinnitetään paljon huomiota, ei Varkaudessa ole ollut opasta, kuinka lähisuhdeväkivalta voitaisiin tunnistaa tai kuinka siihen voitaisiin puuttua. Tästä syystä, pidimme tuottamaamme opasta erittäin tarpeellisena ja merkittävänä. Tavoitteena oli nostaa ikäihmisten lähisuhdeväkivalta sekä sen tunnistaminen ja siihen puuttuminen oppaan avulla esille Varkauden alueella.

Lähisuhdeväkivalta pidetään salassa, eikä sitä aina tunnusteta riittävän ajoissa. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla on vanhuspalvelulain sekä sosiaalihuoltolain mukaiset ohjeet ja velvoitteet puuttua asiaan. Suvanto ry:n Juuri -hankkeessa 2017 todettiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö on avain asemassa ikäihmisten lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa sekä siihen puuttumisessa. Juuri -hankkeessa oli tuotettu käsikirja ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan vastaiseen työhön: Täällä on lupa puhua väkivallasta, joka oli kohdistettu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. (Luoma, Tiilikallio ja Helakallio 2018, 37). Käytimme tätä tuotosta soveltuvin osin اپنا oppaan suunnittelussa. Tavoitteenamme oli tuottaa opas, jonka avulla hoitohenkilökunnan tai muun ikäihmisen lähellä olevan olisi helpompi tunnistaa lähisuhdeväkivalta tai saada varmistusta epäilylleen.

Suomessa ikäihmisten määrä on kasvussa ja heidän varallisuutensa on kasvanut aikaisempiin vuosiin nähden, joka lisää riskiä joutua esimerkiksi taloudellisen lähisuhdeväkivallan uhriksi. Monesti omainen tai läheinen käyttää muistisairaana ikäihmisen varallisuutta tai hyväntahtoisuutta hyväkseen. Suvanto ry. oli vuonna 2018 aloittanut hankkeen mummon markan vartijat, ikäihmisiin kohdistuvan taloudellisen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisemiseksi. (Luoma, Tiilikallio ja Helakallio 2018, 26). Olimme aikaisemmin kohdanneet työssämme asiakkaita sekä potilaita, jotka olivat joutuneet taloudellisen lähisuhdeväkivallan uhriksi, jonka vuoksi pidimme opinnäytetyöksi valittua aihetta merkittävänä. Oppaan avulla rohkaisimme hoitohenkilöstöä tai muuta ikäihmisen läheistä puuttumaan ikäihmiseen kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan, kuten taloudelliseen hyväksikäyttöön. Koostimme oppaaseen lähisuhdeväkivallan kartoitus ja suodatin kysymykset, joiden tarkoituksena oli tukea ja ohjata henkilöä, joka epäilee lähisuhdeväkivaltaa. Kysymykset ja saadut vastaukset antavat tietoa mahdollisesta lähisuhdeväkivallasta, joiden perusteella voidaan puuttua helpommin asiaan ja hakea اپنا oppaassa olevien yhteystietojen avulla.

Oppaan tarkoituksena oli toimia hyvin käytännön ohjeita antavana ja nopeana tiedonlähteenä, jota olisi helppo nopeasti katsoa työn ohella, kohdatessaan tai epäillessään lähisuhdeväkivaltaa. Oppaan tarkoituksena oli lisätä tietoa ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta. Tavoitteena oli luoda opas, joka palvelisi työnelämän tarpeita sekä soveltuisi ammattiryhmille, lähisuhdeväkivallan uhrille

tai omaisille annettaviksi. Oppaan tavoitteena oli antaa riittävä tieto ikäihmisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta, puuttumisesta sekä hoidon ja avun turvaamisesta hyvin käytännön läheisesti.

Saimme palautetta koostetusta oppaasta työmme tilaajalta useaan kertaan prosessin aikana, jonka perusteella muokkasimme opasta työelämään sopivammaksi. Teimme yhteistyötä Varkauden kaupungin lähisuhdeväkivaltatyöryhmän sekä markkinointipäällikön kanssa, joiden avulla saimme viimeistelyä oppaan sisältöä ja ulkoasua. Saamamme palaute oppaasta oli positiivista ja saimme koottua oppaaseen kaikki tilaajan toivomat asiat. Vaikka emme saaneet asiakokonaisuutta koostettua tilaajan toivomaan viiteen sivuun, oli tilaaja erittäin tyytyväinen lopputuloksen. Opas oli mielenkiintoa herättävä puhuttelevan kansikuvan vuoksi ja asiakokonaisuudet hyvin esitetty.

Prosessin aikana kehitimme omaa osaamistamme sekä asiantuntijuutta ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta. Kohtaamme tulevaisuudessa mahdollisia lähisuhdeväkivallan uhreja tai tekijöitä, jonka vuoksi pidimme työtämme merkittävänä ammatillisen kasvun ja osaamisen vuoksi. Prosessin aikana saimme tietoa lähisuhdeväkivallan yleisyydestä, joka osoittautui luultua yleisemmäksi. Saimme kattavan tiedon, minkälaisilla keinoilla lähisuhdeväkivalta voidaan tunnistaa, kartoittaa sekä kuinka siihen voidaan puuttua. Opinnäytetyömme antoi kattavan tiedon tulevaan työhömmе, joka antaa meille asiantuntijuuden ikäihmisen lähisuhdeväkivallasta. Kehityimme oppaan ja ohjeiden tekemisessä, jota voimme tulevassa työssämme hyödyntää.

Opinnäytetyön alussa teimme työsuunnitelman, jossa pohdimme ja kartoitimme aihetta sekä sen asiakokonaisuutta. Etsimme aiheelle alustavaa teoriatietoa ja teimme rajauksen ikäihmisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan tilauksen mukaan. Työn tilaus oli alun perin hyvin rajattu; käytännön opas ikäihmisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen Varkauden alueella, kotihoidon näkökulmasta. Ensimmäisessä palaverissa tilaajan kanssa aiheen rajaaminen laajeni, tilaajan toiveena oli opas kaikille ikäihmisten parissa työskenteleville.

Aloitimme oppaan koostamisen asettelemalla keskeiset asiakokonaisuudet erilaisiin toimintalaatikoihin, joita muutimme useaan kertaan prosessin aikana. Prosessin aikana teimme oppaasta useita erilaisia versioita, joissa muutimme oppaan ulkoasua sekä kirjoitustyyliä. Kehitimme oppaan sisältöä saadun palautteen perusteella, jonka ansiosta saimme oppaasta erittäin kattavan ja käytännön työhön soveltuvan. Olimme säännöllisesti yhteydessä työmme tilaajaan, jonka kanssa pohdimme oppaamme sisältöä sekä ulkoasua. Teimme oppaaseen työntilaajan toivomat muutokset sekä kehittämis ehdotukset. Oppaan valmistumisen jälkeen koostimme oppaasta palautekyselyn, jonka tarkoituksena oli antaa palautetta oppaan käytettävyydestä sekä asiasisällön selkeydestä. Palautekyselyyn vastasi vain pieni joukko vastaajia, jonka perusteella palautetta ei voitu pitää täysin luotettavana. Saamamme palaute oli kuitenkin kokonaisuudessaan positiivista. Tarkoituksenamme oli toistaa palautekysely, mutta katsoimme aikataulumme olevan rajallinen sekä olimme saaneet työntilaajalta jo hyväksynnän olemassa olevalle oppaalle.

Tiedonlähteinä käytimme luotettavia lähteitä, joita tarkastelimme kriittisestä sekä eettisestä näkökulmasta. Saimme apua tiedonhakuun Savonian informaatiolta, joka opasti meitä erilaisten tietokantojen käytössä. Teimme hakuja kotimaisista sekä muutamista ulkomaalaisista tietokannoista. Rajasimme hakumme aluksi kymmenen vuoden takaiseksi. Toistimme tiedonhaun opinnäytetyömme lähes viimeistelyvaiheessa, jotta saisimme uusinta tietoa ikäihmisiin kohdistusta lähisuhdeväkivallasta. Työn alussa pohdimme opinnäytetyön aiheen arkaluonteisuutta, sekä sitä kuinka ikäihmisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa esitetään eettisesti sekä ihmisarvoa kunnioittaen.

Asetimme työllemme aikataulun prosessin alussa, jota olemme joutuneet muokkaamaan uudelleen moneen kertaan. Tavoitteenamme oli alusta asti saada opinnäytetyö valmiiksi ennen opintojemme päättymistä. Prosessin etenemistä on hidastanut opinnäytetyön tekijöiden erilaiset opetus suunnitelmat sekä opintojen eteneminen. Aikataulussa pysymiseen on vaikuttanut jokaisen ryhmän jäsenen eri paikkakunnalla asuminen, joka tuonut haasteita yhteisille tapaamisille sekä työn suunnittelulle

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön aiheen valitsimme aiheen kiinnostavuuden ja sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aihe tuntui aluksi erittäin raskaalta ja mietimme, kuinka pystymme käsittelemään aihetta. Ennen aiheen valitsemista kävimme ryhmässämme keskustelua siitä mitä mahdollisen oppaan tekeminen voisi olla ja millaisiin asioihin meidän tulisi paneutua.

Ikäihmisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on noussut esille monissa eri medioissa, jonka vuoksi käsittelemme aihetta eettisestä näkökulmasta katsottuna. Opinnäytetyössämme käytämme ajankohtaista sekä luotettavaa tietoa, jonka esitämme totuuden mukaisesti sitä muuntelematta. Pyrimme huolellisuuteen lähteitä ja viittauksia merkitessämme, ettemme sortuisi tahattomaan plagiointiin.

Tiedon hankinnassa käytimme erilaisia tietokantoja sekä julkisia lähisuhdeväkivaltaa käsittävien yhdistysten sivustoja, joita katselimme kriittisesti ja pohdimme niiden luotettavuutta. Valitsimme vain luotettavaksi katsoviamme tietolähteitä. Työssämme perehdyimme viite- sekä lähdemerkintöjen tekemiseen, jotka teimme ohjeistuksia noudattaen. Aiheen arkaluonteisuuden vuoksi toimimme eettisiä ohjeita noudattaen ja koostimme oppaan ihmisarvoa kunnioittaen. Teimme yhteistyötä työmme tilaajan kanssa ja keskustelimme moniammatillisessa työryhmässä ikäihmisten lähisuhdeväkivallasta.

8.2 Opinnäytetyön merkitys ja ammatillinen kasvu

Pidämme opinnäytetyötämme, sekä tuotettua opasta erittäin merkittävänä työnä. Ikäihmisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ja sen yhtä muotoa kaltoinkohtelua on viime aikoina ilmennyt laajasti eri puolilla Suomea erilaisissa ympärivuorokautista hoitoa antavissa hoitoyksiköissä. Aihe on erittäin ajankohtainen ja pidämme tärkeänä, että ikäihmisiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan puututaan mahdollisimman tehokkaasti. Koemme oppaasta olevan apua hoitohenkilöstölle sekä muille ikäihmisten parissa työskenteleville. Opas antaa ajankohtaista tietoa ja keinoja, joilla ikäihmiseen kohdistu-

vaan lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. Opasta voidaan hyödyntää erilaisissa ohjaus ja keskustelutilanteissa, joissa käsitellään lähisuhdeväkivaltaa. Toivomme tällöin lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen helpottuvan. Oppaan avulla voidaan käsitellä keskeisimpiä lähisuhdeväkivaltaan liittyviä asioita. Opas on koostettu tilaajan toiveiden mukaisesti siten, että se sopii hoitohenkilökunnan lisäksi esimerkiksi omaishoitajille tai muulle läheiselle, joka hoitaa ikäihmistä. Aiheen ollessa erittäin ajan-kohtainen ja arka, uskomme opinnäytetyömme herättävän keskustelua ja lisäävän ihmisten tietoutta ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta. Toivomme, että oppaan myötä lähisuhdeväkivalta olisi helpompi tunnistaa sekä siihen puututtaisiin herkemmin.

Tältä opinnäytetyöltä halusimme saada työkaluja omaan työskentelyymme tulevaisuudessa. Lähisuhdeväkivaltaa tulemme kohtaamaan todennäköisesti tulevassa työssämme. Koemme siksi tärkeäksi perehtyä aiheeseen ja kehittää omaa tietämystämme asiasta. Työ antaa meille tietoa ja neuvoja käytännön työhön, jota voimme jakaa myös tulevassa työyhteisössämme. Työskentelyn tukena on moniammatillinen työryhmä, oma työkokemuksemme ikäihmisten lähisuhdeväkivallasta sekä aiheesta jo tehdyt tutkimukset ja tuotetut aineistot. Työ antoi meille mahdollisuuden kehittää omaa ja vanhustyötä tekevien hoitajien osaamista sekä loistavan mahdollisuuden tutustua Varkauden sosi-aali- ja terveystalouden moniammatilliseen verkostoon. Kävimme ryhmän kesken useasti keskustelua ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta sekä sen vaikutuksesta omaan tulevaan ammat-tiimme. Tulemme kohtaamaan työssämme lähisuhdeväkivallan uhreja sekä sen tekijöitä. Prosessin aikana syvensimme omaa ammatillista osaamista ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta

Tämä opinnäytetyön tuotos eli opas sekä tietopaketti antavat kattavan tiedon ikäihmisten lähisuhdeväkivallasta sekä siihen puuttumisesta. Työllämme nostimme arkaluontoisen aiheen esille Varkauden Kaupungin työyksiköissä sekä muille auttaville tahoille, jotka lukevat työtämme sekä tuotettua opasta. Tästä syystä tuottamamme oppaan merkitys on huomattava osatekijä siinä, kuinka lähisuhdeväkivaltaan Varkauden alueella voidaan puuttua. Nostimme työllämme ikäihmisten lähisuhdeväki-vallan esille ja toivomme, että työmme tuottaa keskustelua ja tiedonjakamista työyhteisöissä sekä rohkeutta puuttua ikäihmisten lähisuhdeväkivaltaan entistä paremmin.

8.3 Jatkotutkimus- ja kehittämisideat

Opinnäytetyössämme tuomme esille ikäihmisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa valtakunnallisella tasolla. Jatkossa aihetta voisi kartoittaa tarkemmin Varkauden alueella, tekemällä laajemman kysely-tutkimuksen Varkauden kaupungin hoitohenkilöstölle ja esimerkiksi omaishoitajille. Kyselyssä voisi kartoittaa minkä verran hoitohenkilöstö tai omaishoitajat ovat kohdanneet ikäihmisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ja kuinka hyvin se tunnistetaan. Kyselyssä voisi selvittää kuinka lähisuhdeväki-valtaan puututaan ja mitkä seikat vaikuttavat puuttumiseen. Voisi olla hyvä kartoittaa onko työyksi-köissä ohjeistusta lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen ja onko työntekijöillä mahdollisesti tarvetta lisäkoulutukseen ikäihmisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta ja siihen puuttumisesta. Kyselytutki-muksesta saadun tulosten perusteella, voisi pohtia mahdollisesti laajempaa lisäkoulusta yhdessä Su-vanto RY kanssa, sekä mahdollisten toimintaohjeiden tekemistä työyksijöihin. Tutkimuksen tavoit-

teenä voisi olla ikäihmisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan ja sen muotojen esille nostaminen Var-
kauden alueella sekä rohkaista ihmisiä puuttumaan mahdollisesti ilmenneeseen lähisuhdeväkival-
taan.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- ELÄKETURVAKESKUS 2018. Vanhuuseläke. [verkkojulkaisu.] Eläketurvakeskus, työeläke 2018 [Viitattu 2018-10-29]. Saatavissa: <https://www.tyoelake.fi/elakkeet-eri-elamantilanteissa-/vanhuuselake-ikaluokilla-oma-elakeikansa/>
- ENSI- JA TURVAKOTIENLIITTO s. a. Nettiturvakoti. [verkkoaineisto.] Ensi- ja turvakotienliiton verkkopalvelu. [Viitattu 2019-04-11] Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/>
- EUROOPAN IHMISOIKEUSSOPIMUS. L 1999/63. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>
- HANNUS, Riitta, KINNUNEN Jaana ja LAITINEN Merja 2017. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrin selviytymisen tukeminen. [verkkojulkaisu.] Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 2018-10-12.] Saatavissa: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/varjosta_valoon
- HAUTAMÄKI, Jari 2013. Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- JÄÄSKELÄINEN, Aulikki 2019. Lyömätöntä pääsiäistä. Warkauden lehti 78/2019,14.[viitattu 2019-04-20.]
- KAMMONEN, Heli 2018-03-02. Erityistason sosiaaliterapeutti. [puhe.] Lähisuhdeväkivaltatyöryhmä-ikäihmisen lähisuhdeväkivalta. Varkaus: Päihdekliniikka.
- KEHITYSVAMMALIITTO 2017. Ikääntymisen määrittely. Koska vanhuus alkaa? [verkkojulkaisu.] Verneri.net, kehitysvamma-alan toimijat. [Viitattu 2018-02-09]. Saatavissa: <https://www.verneri.net/yleis/ikaantymisen-maarittely>
- KELO, Sini, LAUNIEMI, Helena, TAKALUOMA, Matleena ja TIITTANEN, Hannele 2015. Ikääntynyt ihminen ja hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- LAKI IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TOIMINTAKYVYN TUKEMISESTA SEKÄ IÄKKÄIDEN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISTA. L 28.12.2012/980. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- LAKI LÄHESTYMISKIELLOSTA. L 4.12.1998/898. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980898>
- LAKI RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESTA. L 27.11.2009/953. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>
- LUOMA, Minna-Liisa, TIILIKALLIO, Piia ja HELAKALLIO, Päivi 2018. Kotona asuviin ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta. [verkkojulkaisu.] Duodecim 18,1797-1802. [Viitattu 2019-03-03.] Saatavissa: <https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo14508.pdf>
- LUOMA, Minna-Liisa, TIILIKALLIO, Piia ja HELAKALLIO, Päivi 2018. Suvanto ry:n Mummon markan vartijat- hanke torjuu ikääntyneiden taloudellista kaltoinkohtelua. Vanhustyö 5/201826-27.[viitattu 2019-04-12.]
- LUOMA, Minna-Liisa, TIILIKALLIO, Piia ja HELAKALLIO, Päivi 2018. Juuri-hankkeen havainnot ja ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta näkyväksi. Vanhustyö 2/2018,36-37.[Viitattu 2019-04-12.]
- LÄHDESMÄKI, Leena ja VORNANEN, Liisa 2014. Vanhuksen parhaaksi, hoitaja toimintakyvyn tukijana. Porvoo: Bookwell oy
- MIELENTERVEYSSEURA s. a. Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin [verkkojulkaisu.] Suomen mielenterveysseura. [Viitattu 2018-04-17]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/v%C3%A4kivalta/henkinen-v%C3%A4kivalta-satuttaa-sis%C3%A4lt%C3%A4p%C3%A4in>
- MIELENTERVEYSSEURA s. a. Vaikeat elämäntilanteet [verkkojulkaisu.] Suomen mielenterveysseura. [Viitattu 2018-09-17]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/v%C3%A4kivalta/v%C3%A4kivalta-tuo-pelon-perheeseen>

- MUISTILIITTO 2017. Kaltoinkohtelu [verkkajulkaisu.] Muistiliitto. [Viitattu 2018-02-07.] Saatavissa: <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/erityiskysymyksiä/kaltoinkohtelu>
- NOLLALINJA s. a. [verkkajulkaisu.] Apua väkivaltaan [Viitattu 2018-09-22]. Saatavissa: <https://www.nollalinja.fi/>
- OHCHR 1998. Universal Declaration of Human Rights [verkkajulkaisu.] The Office of the High Commissioner for Human Rights. [Viitattu 2018-05-11]. Saatavissa: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>
- PARKKUNEN, Niina, VERTIO, Harri ja KOSKINEN-OLLONQVIST, Pirjo 2001. Terveysaineiston suunnittelun ja arvioinnin opas. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus
- PIXABAY 2019. Ihmiset. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/ihmiset-vanhusten-mies-nainen-pari-3988417/>
- PIXABAY 2011. Ketjut. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-11]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/ketjut-jalat-hiekka-bondage-19176/>
- PIXABAY 2018. Kirja. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/kirja-ihmisten-aikuiset-4001398/>
- PIXABAY 2018. Kirjoituspöytä. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/kirjoituspoyta-smartphone-iphone-3076954/>
- PIXABAY 2013. Kädet. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/kadet-vanha-nuori-tilalla-216982/>
- PIXABAY 2016. Vanha nainen. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/nainen-vanha-senior-epatoivo-suru-1246587/>
- POLIISI 2018. Tilastot Itä- Suomen poliisilaitos [verkkajulkaisu.] Poliisi. [Viitattu 2018-11-24.] Saatavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-wwwstructure/72615_Rikokset_ja_halytystehtavat_Ita-Suomi_tammi-kesa_2018.pdf?f742aa4d37f1d588
- PÄÄKAUPUNGIN TURVAKOTI RY. s. a. [verkkajulkaisu.] Uskonnollinen ja hengellinen väkivalta [Viitattu 2018-04-17]. Saatavissa: <http://paakaupunginturvakoti.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta/uskonnollinen-ja-hengellinen-vakivalta/>
- RIKOKSENTORJUNTA s. a. [verkkajulkaisu.] MARAK [Viitattu 2019-04-04]. Saatavissa: <https://rikoksentorjunta.fi/marak>
- RIKOSLAKI AJANTASAINEN LAINSÄÄDÄNTÖ. L 19.12.1889/39. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- RIKOSSEURAAMUSLAITOS 2017. [verkkajulkaisu.] Arvot ja strategia [Viitattu 2018-09-16]. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- RIKOSSEURAAMUSLAITOS 2017. [verkkajulkaisu.] Organisaatio [Viitattu 2018-09-15]. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Rikosuhripäivystys [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/rikosuhripaivystys/>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa kaikkia. [Viitattu 2018-08-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/erilaisia+rikoksia/lahisuhdevakivalta/>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Rikoksen uhrille koituvia seurauksia [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/ohjaa+asiakkaasi+rikun+palveluun/rikoksen+uhrille+koituvia+seurauksia/>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Miksi on tärkeä ohjata rikoksen uhri jatkohoitoon [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/ohjaa+asiakkaasi+rikun+palveluun/miksi+on+tärkeää+ohjata+rikoksen+uhri+jatkoapuun/>

- SIPIILÄINEN, Heidi 2016. Hoitohenkilökunnan käsityksiä vanhuksen kaltoinkoittelusta ympärivuorokautisen hoidon yksiköissä. Kuopio: Hoitotieteen laitos, Terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja [Viitattu 2019-04-03] Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2132-1/urn_isbn_978-952-61-2132-1.pdf
- SIUKOLA, Reetta 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.
- STM ja SUOMEN KUNTALIITTO 2017. Suomessa arvioidaan lähisuhdeväkivallan kustannukset. [verkkojulkaisu]. STM ja Suomen Kuntaliitto [Viitattu 2018-09-16]. Saatavissa: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomessa-arvioidaan-lahisuhdevakivallasta-aiheutuvat-kustannukset
- STM 2013.[verkkojulkaisu.] vanhuspalvelulaki, Suomen kuntaliitto [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/STM_Kuntaliitto_liitemuistio_yleiskirjeseen_13802013_evl.pdf
- SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 11.6.1999/731. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- SUVANTO RY. s. a [verkkojulkaisu.] Ikäihmisen kaltoinkohtelu [Viitattu 2018-01-28]. Saatavissa: <https://www.suvantory.fi/ikaihminen-kaltoinkohtelu/>
- SUVANTO R.Y. s. a [verkkojulkaisu.] Turvasuunnitelma [Viitattu 2018-10-15]. Saatavissa: https://www.suvantory.fi/wp-content/uploads/2018/01/Suvanto_Turvasuunnitelma_A4_Pysty.pdf
- THL 2018. Ikääntyneet [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/ikaantyneet
- THL 2015. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja puuttuminen [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [Viitattu 2018-04-18]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/puuttuminen
- THL 2018. Lähisuhdeväkivallan suodatin ja kartoituslomake [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [Viitattu 2018-10-16]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lomakkeet/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen#marak
- THL 2017. Lähisuhdeväkivallan tunnistamien [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2018-04-02]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/hyvinvointia-vanhuuteen/lahisuhdevakivallan-tunnistaminen>
- THL 2019.MARAK [verkkojulkaisu.] MARAK -moniammatillinen riskiarviointi. [Viitattu 2019-04-04]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/marak
- TIILIKALLIO, Piia ja SÄLES, Emilia 2018. Täällä on lupa puhua väkivallasta. Helsinki: Kopio Niini Oy
- TILASTOKESKUS 2018. Avio- ja avopuolisoiden välisten tapauksien osuus perhe- ja lähisuhdeväkivalta laskussa [verkkojulkaisu.] Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto [Viitattu 2018-02-11]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html
- TILASTOKESKUS 2017. Liitetaulukko 1. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien ikä ja sukupuoli verrattuna eräiden väkivaltarikoksien uhriin 2017 [verkkojulkaisu.] Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto [Viitattu 2018-09-11]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tau_001_fi.html
- TILASTOKESKUS 2016. Liitetaulukko 1. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien ikä ja sukupuoli verrattuna eräiden väkivaltarikoksien uhriin 2016 [verkkojulkaisu.] Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto [Viitattu 2018-09-11]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2016/15/rpk_2016_15_2017-05-31_tau_001_fi.html
- TILVIS, Reijo, PITKÄLÄ, Kaisu, STRANBERG, Timo, SULKAVA, Raimo ja VIITANEN, Matti 2016. Geriatria. Helsinki: Kustannus oy Duodecim

TORKKOLA, Sinikka, HEIKKINEN, Helena ja TIAINEN, Sirkka 2002. Potilas ohjeet ymmärrettäviksi. Opas potilas ohjeiden tekijöille. Tampere: Tammer-paino oy

TUKIKESKUS VARJO s. a. Vainoaako hän sinua? [verkkosivusto.] Ensi- ja turvakotien liitto [Viitattu 2018-10-12]. Saatavissa: <https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>

UKK-INSTITUUTTI 2018. Viikoittainen liikuntapiirakka yli 65-vuotiaille [Verkkajulkaisu.] UKK-Instituutti osaamista terveysliikunnan edistämiseen [Viitattu 2018-02-08]. Saatavissa: http://www.ukk-instituutti.fi/liikuntapiirakka/liikuntapiirakka_yli_65-vuotiaille

VALVIRA 2016. Kaltoinkohtelu ympärivuorokautisessa vanhustenhuollon yksiköissä työntekijöiden havainnoimana – Valviran kysely 25.2. – 18.3.2016. [verkkajulkaisu.] Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto [Viitattu 2018-10-02]. Saatavissa: https://www.valvira.fi/documents/14444/1835702/Selvityksia_kaltoinkohtelu_vanhustenhuollon_yksikoissa.pdf/e530024a-9274-4cc1-b651-5d5c03a9661c

VALVIRA s. a. Vanhusten kaltoinkohtelu [verkkajulkaisu.] Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto [Viitattu 2018-05-04]. Saatavissa: <http://www.valvira.fi/-/vanhusten-kaltoinkohtelulla-on-monia-muotoja-tyoyksikon-avoin-ilmapiiri-helpottaa-kaltoinkohteluun-puuttumista>

VILKKA, Hanna ja AIRAKSINEN, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

VÄESTÖLIITTO s. a. Tietoa parisuhteesta [verkkajulkaisu.] Fyysinen väkivalta [Viitattu 2018-10-04]. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/fyysinen-vakivalta/

LIITE 1: VERKKOHAKUJEN TULOKSET

Tietokanta	Julkaisija	Hakusana	Hakusanojen tulokset	Valitut tulokset
Google, verkkohaku	Finlex	Laki lähestymiskiellosta, rikoslaki, laki ikään-tyvien toimintakyvyn sekä sosiaali- ja terveystalvveluista	jokaisesta laista 1 haku osuma	1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Muistiliitto	Kaltoinkohtelu	4 osumaa	1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Mielenterveys seura	Vaikeat elämäntilanteet	1830 osumaa	1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Naistenlinja	Lähisuhdeväkivallan muodot	1 osuma	1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Pääkaupungin turvakoti RY	Uskonnollinen ja hengellinen väkivalta	1 osuma	1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Suomen Mielenterveys seura	Henkinen väkivalta	498 osumaa	1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Sosiaali- ja terveystministeriö	Lähisuhdeväkivallan kustannukset, Vanhuspalvelulaki	13 osumaa 1 osuma	1 valittu julkaisu 1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Suvanto RY	Turvasuunnitelma, Ikäihmisten kaltoinkohtelu	1 osuma 1 osuma	1 valittu julkaisu 1 valittu pääjulkaisu
Google, verkkohaku	THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)	Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen, Lähisuhdeväkivalta ja siihen puuttuminen, Ikääntyneet Lähisuhdeväkivallan suodatin ja kartotuslomakkeet	43 osumaa 22 osumaa 46 osumaa 1 osuma	1 valittu julkaisu 2 valittua julkaisua 1 valittu julkaisu 1 valittu julkaisu

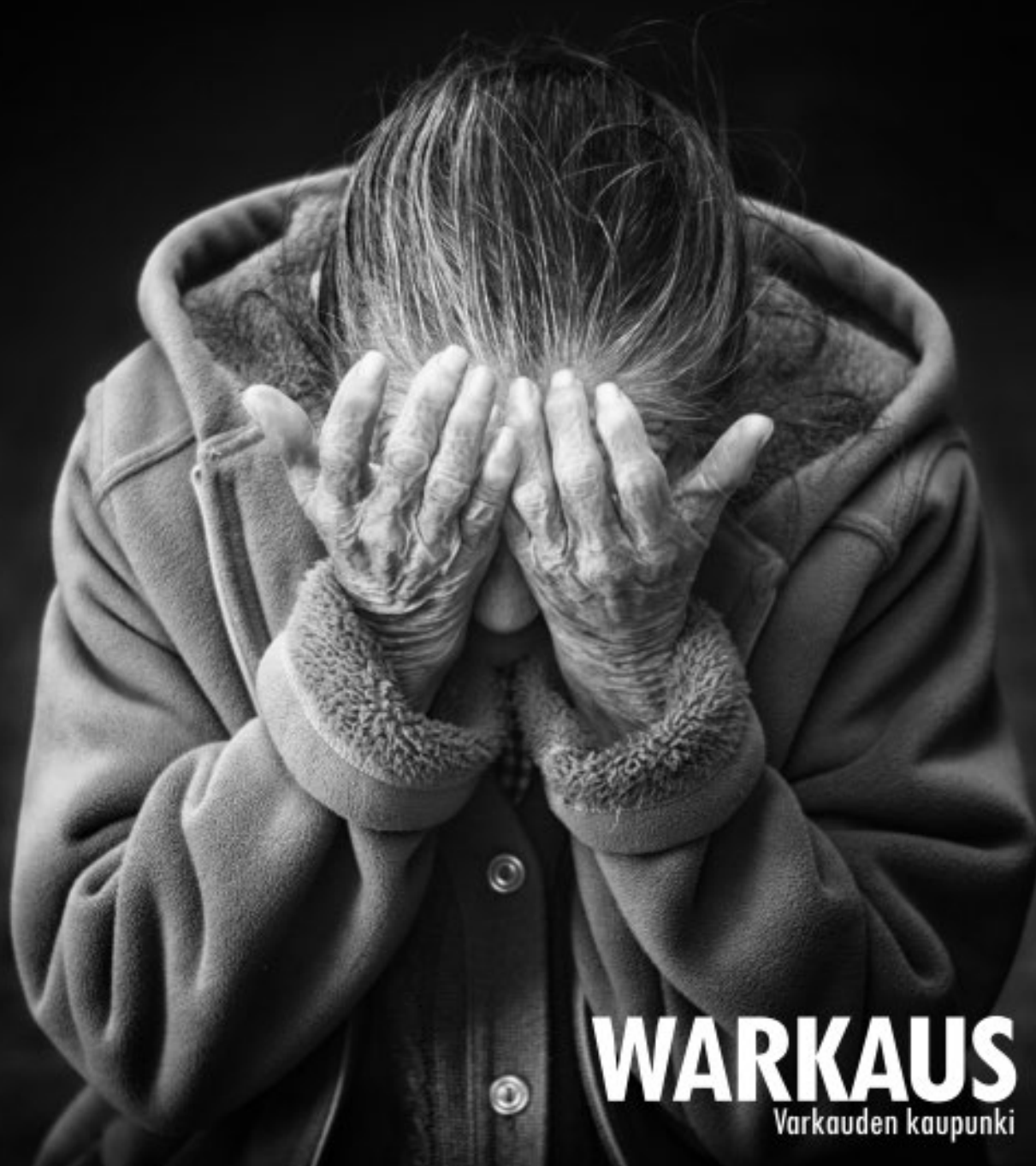
Google, verkkohaku	Valvira	Kaltoinkohtelu Vanhusten kaltoinkohtelu ja tunnistaminen	1 osuma 22 osumaa	1 valittu julkaisu 1 valittu julkaisu
Google, verkkohaku	Verner	Ikääntymisen määrittelmä	2 osumaa	2 valittua julkaisua
Google, verkkohaku	Väestöliitto	Tietoa parisuhteesta fyysisessä väkivallassa	1 osuma	1 valittu julkaisu

LIITE 2: TIETOKANTOJEN HAKUTULOKSET

Tietokanta	Julkaisija	Hakusana	Hakusanojen tulokset	Valitut tulokset
Medic	Aikakausijulkaisu valittu julkaisu: Duodecim, Suomen lääkirilehti 2018, Muistisaira- saira- edunvalvontalausunto vaatii paneutumista Aikakausijulkaisu Valittu julkaisu: Itä-Suomen yli- opisto/Terveystieteiden tiede- kunta/hoitotieteen laitos: Hoito- henkilökunnan käsityksiä vanhus- ten kaltoinkohtelusta ympärivuoro- kautisen hoidon yksiköissä	Aged,Elder abuse,vio- lence vanhu*ikäänty* väkivalta*kaltoinkohtelu Aged, Elder abuse vanh*ikäänty* väkivalta *kaltoinkohtelu	elder abuse 2013-2019 3 osumaa 2019= 514 osumaa. aikarajaus, ra- jaus 8 osumaa. 2016-2019= 291 osumaa. 2017-=262 osumaa. kaltoinkohtelu 2013-2019, 4 osumaa	1 valittu julkaisu 1 valittu julkaisu
Pubmed	aikakausijulkaisu	Elder abuse	"Elder Abuse" 20172019, eng.kieliset 118 osumaa	0 valittua julkaisua
Cochrain rewies	systemaattinen katsaus Interventions for preventing abuse in the elderly, Systemaat- tinen katsaus	Elder abuse	2016, eng.kieli- set 1kpl	0 valittua julkaisua
Cinahl	Kirjallisuuskatsaus/artikkelit	Elder abuse	2015-2019, 514>exact major->394 osumaa haku rajattu: pohjoismaat 20152019, 8 osumaa. 2016-2019, 291 osumaa 2017 ,262 osu- maa	2015-2019 -> exact major 0 valittua jul- kaisua 2017 1 va- littu jul- kaisu, ei käytetty

IKÄIHMISEEN KOHDISTUVA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

Opas lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen
ja puuttumiseen Varkaudessa

WARKAUS
Varkauden kaupunki

LUKIJALLE

Tässä oppaassa ikäihmisiin kohdistuvalla lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan yli 65-vuotiaisiin henkilöihin kohdistuvaa luottamuksellisessa suhteessa tapahtuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, jolla on vahingoittava vaikutus ikäihmisen terveyteen ja hyvinvointiin.

Lähisuhdeväkivallan tekijänä toimii yleensä ikäihmisen luotettavana pidetty henkilö, omainen tai muu läheinen. Läheinen ja luotettavana pidetty henkilö huolehtii usein ikäihmisen päivittäisistä asioista, sekä hoivan ja avun saamisesta. Tällöin ikäihmiselle muodostuu riippuvuusuhde auttajaansa. Lähisuhdeväkivalta voi olla myös tahatonta, johtuen hoitavan henkilön osaamattomuudesta tai tietämättömydestä.

Opas on tarkoitettu Varkauden kaupungin sosiaali- ja terveysalan henkilöstölle sekä muille ikäihmisten parissa työskenteleville henkilöille. Oppaassa on toimintaohjeita lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisella voimme turvata ja varmistaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneen ikäihmisen asioiden etenemisen hänen terveytensä ja hyvinvointinsa turvaamiseksi.

Tämä opas on toteutettu osana Savonia-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden (TN16KMV) opinnäytetyötä keväällä 2019.

Tekijät:

Jalkanen Ulla-Mari, Jäntti Henna, Laitinen Anni, Paananen Hanna-Maria

Kirjallisuutta:

Säles Emilia ja Tiilikallio Piia 2018. Täällä on lupa puhua väkivallasta, Käsikirja ikääntyneisiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan vastaiseen työhön. Helsinki: Kopio Niini Oy
Siukola Reetta 2014, Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Tampere: Juvenes print-Suomen yliopistopaino Oy
Kelo Sini, Launiemi Helena, Takaluoma Matleena ja Tiittanen Hannele 2015. Ikääntynyt ihminen ja hoitotyö. Helsinki: Sanoma pro Oy

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	2
Sisällysluettelo	3
Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen	4
Lähisuhdeväkivallasta kertovat merkit	4
Lähisuhdeväkiva tilanteiden ennakoiminen	6
Työntekijän/auttajan turvasuunnitelma	6
Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen	7
Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoitus kysymykset	8
Hoidon ja avun turvaaminen	10
Turvaohjeet	11
Hoidon ja avun varmistaminen	12
Auttavia tahoja ikäihmisen lähisuhdeväkivalta tilanteissa	13
Tärkeät puhelinnumerot	14
Lisätietoa	15

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Tunnista väkivallan uhka:

- Tunnista uhkaavasti käyttäytyvä henkilö.
- Tunnista väkivallan merkit.
- Luota ammatilliseen intuitioosi.
- Uskalla epäillä lähisuhdeväkivaltaa.

Tunnista lähisuhdeväkivalta:

- Tee arvio turvallisuudesta, omasta sekä muiden
- Tee arvio avuntarpeesta sekä kotona pärjäämisestä
- Saako asiakas kaikki tarvitsemansa palvelun ja avun?
- Herääkö huoli ikäihmisen saamasta hoidosta; ravinto, puhtaus, lääkkeet, terveydenhoito ym.?
- Herääkö huoli omaishoitajan, hoitajan tai läheisen antamasta hoidosta?
- Keskustele havainnoistasi työpaikalla ja esimiehen kanssa
- Konsultoi tarvittaessa sosiaalityöntekijää tai lääkäriä

AKUUTTI LÄHISUHDEVÄKIVALTA TILANNE

Asiakas tai muu henkilö vaarassa, soita **112**

Arvioi asiakkaan välitön turvallisuus ja kotona pärjääminen.

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT JA SIITÄ KERTOVI MERKIT

Fyysinen väkivalta

- Kehon mustelmat, ruhjeet tai epäselvät murtumat, epäilyttävät hiertymät, naarmut, palovammat, painehaavat.
- Toistuvat vammat, säröt, sydäntykytykset, vatsavaivat, huimaus, jäsenten puuttuminen ja runsas hikoilu.
- Pelokas tai muuttunut käyttäytyminen.
- Vammojen vähättelyt ja niiden piilottelu.
- Hoitotoimenpiteiden vastustaminen, joissa vaatteiden riisumista.

Psyykkinen väkivalta

- Muutokset käyttäytymisessä, kuten unettomuus, itkuisuus, eristyneisyys, arkuus, pelokkuus tai takertuminen.
- Masennus, itsetuhoiset ajatukset tai voimattomuus.
- Ruokahaluttomuus tai merkittävä laihtuminen.

Seksuaalinen väkivalta

- Pelokas käyttäytyminen tai läheisyyden pelkääminen.
- Pukeutumisen ja riisuutumisen vastustaminen.
- Epäselvät vuodot, infektiot, mustelmat tai ruhjeet genitaalialueella tai rintojen alueella.

Taloudellinen väkivalta

- Muuttunut rahan käyttö tai äkillisesti alkanut rahapula.
- Epäselvät ostokset tai epäilyttävän suuret nostot tililtä.
- Rahan antaminen toistuvasti jollekin, rahavarojen ja omaisuuden epäselvä katoaminen tai väheneminen.

Hoidon ja avun laiminlyönti

- Eristyneisyys, sosiaalisten kontaktien puute ja käytöksen muutokset.
- Nestevajaus tai aliravitsemus.
- Puutteellinen hygienia.
- Lääkehoidon laiminlyönti tai ylläpitäminen.

Hengellinen väkivalta

- Uskon menetys asioihin ja tulevaisuuteen, epätoivo tai masennus

Kaltoinkohtelu

- Fyysinen, psyykkinen, seksuaalinen, taloudellinen, hengellinen väkivalta ja vainoaminen.
- Hoidon ja avun laiminlyönti tai ylihoitaminen.

Vainoaminen

- Fyysiset vammat
- Psyykkinen oireilu, ahdistus ja turvattomuus.

LÄHISUHDEVÄKIVALTATILANTEIDEN ENNAKOIMINEN

- Pohdi minkälaisesta lähisuhdeväkivallasta voisi olla kyse.
- Mitkä tekijät voivat vaikuttaa uhkaavan tilanteen syntymiseen?
- Kiinnitä huomiota ympäristöön. Herättääkö ympäristö epäilyksiä, onko ympäristö liikainen ja sotkuinen tai eristynyt?
- Huomioi mahdolliset teräaseet ja siirrä pois näkyviltä esimerkiksi veitset tai sakset
- Kiinnitä huomiota minkälaisia vieraita asiakkaalla käy. Huomioi mahdollinen päihtynyt tai huumeiden vaikutuksen alainen henkilö.
- Vaikuttaako asiakas pelokkaalta tai laiminlyökö asiakas omaa hoitoaan?
- Onko asiakkaalla turvaranneke?
- Onko asiakkaalla toimiva puhelin?
- Pystyykö asiakas hakeutumaan itsenäisesti turvaan väkivallan uhkatilanteessa?

TYÖNTEKIJÄN/AUTTAJAN TURVASUUNNITELMA

- Selvitä ja pyri ennakoimaan mahdolliset uhkatekijät ja -tilanteet.
- Kerro uhkatilanteesta tai sen vaarasta esimiehelle.
- Älä mene yksin käynnille jos paikassa on väkivallan uhka tai epäily.
- Kerro työyhteisössä minne olet menossa.

Kohteessa

- Suunnittele ennalta nopea poistuminen asunnosta.
- Jätä ulko-ovi raolleen.
- Huolehdi ulkovaatteiden puettavuus nopeasti päälle.
- Pidä auto menosuuntaan valmiina.
- Pidä puhelin ulottuvilla.
- Poistu heti uhan ilmetessä.
- Huomioi muiden turvallisuus.
- Soita tarvittaessa apua.

LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN

Jokaisella sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöllä on velvollisuus puuttua lähisuhdeväkivaltaan tekemällä huoli-ilmoitus kunnan vanhustyön vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai kunnan vanhuspalveluista vastaavalle henkilölle.

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen

- Tee huoli-ilmoitus Varkauden sosiaalityöpäivystys p. 0447436440
- Ota asia puheeksi työyhteisössä sekä asiakkaan kanssa
- Täytä valmis lähisuhdeväkivallan suodatin ja kartoituslomake THL.fi-sivustolta.
- Ota asia puheeksi ikääntyneen kanssa.
- Kerro, miksi olet huolissasi.
- Valitse ennalta rauhallinen paikka ja anna keskustelulle aikaa.
- Keskustele kahden kesken.
- Kerro, miksi kysyt lähisuhdeväkivallasta ja mitä teet tiedolla.
- Kerro, mitä lähisuhdeväkivalta on.

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SUODATIN- JA KARTOITUSKYSYMYKSET

Suodatinkysymykset

- Onko lähisuhdeväkivaltaa ollut aikaisemmin?
- Onko se vaikuttanut tai vaikuttaako se tällä hetkellä elämään?
- Tapahtuuko lähisuhdeväkivaltaa tällä hetkellä?

Kartoituskysymykset

- Millaista väkivaltaa ilmenee ja kuinka usein?
- Minkälaisessa tilanteessa väkivaltaa ilmenee?
- Kuka on väkivallan tekijä?

Arviointi

- Minkälaisia hyvinvointiin vaikuttavia asioita ilmenee?
- Minkälaisia terveyteen vaikuttavia asioita ilmenee?
- Onko turvallisuuden vaikuttavia seikkoja?
- Minkälainen avuntarve on tällä hetkellä?

Toimenpiteet

- Riskien arviointi
- Turvallisuuden arviointi
- Hoidon arviointi
- Jatkotoimien arviointi

Väkivallan tekijänä hoitaja

- Puutu rohkeasti tilanteeseen ja keskustele havainnoistasi muille.
- Raportoi esimiehelle ja tai tee huoli-ilmoitus sosiaalityön päivystykseen.
- Tarvittaessa ota yhteys hoitavan yksikön johtajaan tai sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon ja tee ilmoitus asiasta. Ilmoituksen voi tehdä kantelulomakkeella, joka löytyy www.valvira.fi

HOIDON JA AVUN TURVAAMINEN

- Arvioi asiakkaan terveys ja turvallisuus.
- Arvioi hyvinvointi, elämänhallinta ja toimintakyky.
- Arvioi turvallisuus, pelon ja turvattomuuden ja fyysisen uhkan mahdollisuus.
- Arvioi kotona pärjääminen ja kartoita tukipalvelut.
- Huomioi asiakkaan oma kokemus asiasta.
- Seuraa tilannetta säännöllisesti.
- Kirjaa tapahtumat ja havainnot tarkasti asiakastietoihin.

Toimintaohje:

- Tehkää asiakkaan kanssa turvasuunnitelma.
- Tehkää asiakkaan kanssa turvalaukku.
- Huolehdi hoidon ja avun saaminen Palveluohjaus yksikkö Pasuunasta. Yhteystiedot takasivulla.
- Kerro mahdollisuudesta mennä lähimpään turvakotiin.

TURVASUUNNITELMA

- Valmis kirjallinen pohja verkkosivulla suvantory.fi. Kartoita turvaverkosto, ikäihmisen omaiset ja muut läheiset.
- Pohtikaa yhdessä, kuinka ikäihminen voi ennakoida mahdolliset vaara tilanteet ja milloin täytyy poistua kodista.
- Selvittäkää kodista poistumistiet.
- Minne ikäihminen voi mennä hädän hetkellä; omainen, muu turvaverkosto tai turvakodit.
- Selvittäkää, minne voi soittaa hädän ja avun tarpeen hetkellä.

TURVALAUKKU

- Tehkää yhdessä ikäihmisen kanssa turvalaukku ja sijoittakaa se paikkaan, josta se on nopeasti otettavissa mukaan.
- Pakkaa laukkuun:
 - vähän vaatteita
 - vähän rahaa
 - lääkkeet muutamaksi päiväksi
 - läheisten puhelinnumerot
 - avaimet ja tärkeät asiakirjat

TURVAKOTI

- Turvakotiin voi mennä akuutissa kriisitilanteessa mihin aikaan vuorokaudesta tahansa.
- Turvakoti on maksuton.
- Turvakotiin voi mennä taksilla maksuttomasti mahdollisuuksien mukaan sopien siitä turvakodin kanssa.
-

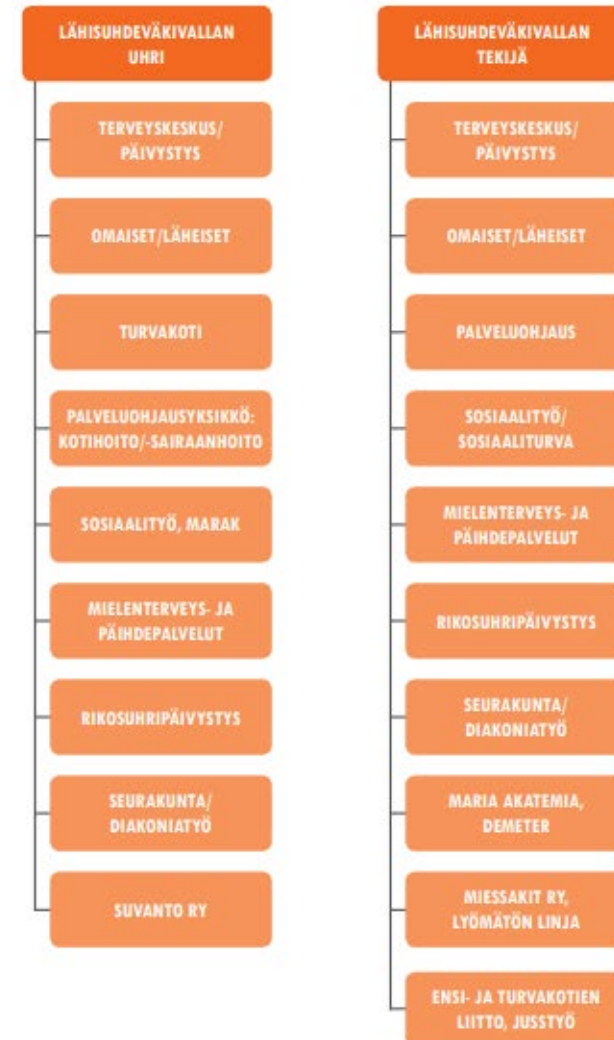
HOIDON JA AVUN VARMISTAMINEN

Varmista avun saaminen molemmille osapuolille, moniammatillisuutta ja turvallisuuden ketjua hyödyntämällä. Hoidosta vastuun ottava yksikkö ohjaa eri auttajatahojen palveluihin.

- Muodosta turvallisuuden ketju auttajista.
- Varmista tiedonkulku tapahtumista eri auttajatahojen kanssa.
- Omaisten huomioiminen turvallisuuden ketjussa.
- Tieto turvasuunnitelmasta ja turvalaukusta jokaisella auttajataholla.
- Selvitä kuka ottaa vastuun asiakkaan jatkohoidosta ja seurannasta.
- Palaa asiaan ja varmista asioiden eteneminen.
- Varmista väkivallan tekijän mahdollinen avun saaminen.
- Ole tukena ja kuuntelijana molemmille osapuolille.
- Pyri olemaan puolueeton ja neutraali

AUTTAVIA TAHOJA IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALTATILANTEISSA

TÄRKEÄT PUHELINNUMEROT

YLEINEN HÄTÄNUMERO 112

VARKAUDEN PÄIVYSTYS 017 579 5000

POLIISI 112

MYRKYTYSKESKUS 0800147111

VARKAUDEN SOSIAALI- JA TERVEYSKESKUKSEN VASTAANOTTO

ajanvaraus ja neuvonta 017 579 6000, ma-to klo 8.15-15.00, pe klo 8.15-13.00

SOSIAALITYÖN PÄIVYSTYS

044 743 6440

Ahlströminkatu 6, 78250 Varkaus

kaupungintalon puhelin päivystys klo 9–13

Toimisto avoinna asiakkaille ma-pe klo 9.00–2.00

PSYKIATRIAN POLIKLINIKKA

Akuuttityöryhmä 044 444 2500 (24h)

PALVELUOHJAUS YKSIKÖ PASUUNA

044 444 2691, 044 444 2472

Käpykankaan palvelukeskus, tapionkatu 4 A-ovi

VARKAUDEN SEURAKUNTA

DIAKONIATYÖ

Ahlströminkatu 19, 78250 VARKAUS

040 701 6630

KUOPION TURVAKOTI

Lastentie 1A, B-ovi

70620 KUOPIO

017 183393 (24h)

JOENSUUN TURVAKOTI

Väisäläntie 4

80170 JOENSUU (turvakoti@siunsote.fi)

013 330 6008

MIKKELIN TURVAKOTI

Pellosniementie 1

52420 MIKKELI (turvakoti@essote.fi)

0401294799

SUVANTO -linja

(ti ja to klo 12–16)

0800 06778 (suvanto ry.fi)

LISÄTIETOJA

Suomen mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin

010 19 5202 ma–pe klo 9–07, viikonloppuisin ja juhlapyhät klo 15–07

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon palveleva puhelin

0400 221 180 suomenkielisille su–to klo 18–0 1, pe–la 18–03

www.kirkonkeskusteluapua.fi

Nollalinja

maksuton auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaaville. Ammattilaiset vastaavat joka päivä 24/7, p. 080 005 005

Naisten Linja

0800 02400 tukea tytöille ja naisille ma–pe klo 16–20 ja la–su 12–16 maksuton

Monika-Naiset

0800 05058 ma–pe klo 9–16, väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanasille maksuton

Raiskauskeskus Tukinainen

0800 97899 ma–to klo 9–15

viikonloppuna ja pyhinä ja niiden aattona klo 15–21

Tukinainen maksuton juristipäivystys

0800 97895 ma–to klo 13–16

Rikosuhripäivystys maksuton juristin puhelinneuvonta

0800 161 177 ma–to klo 17–19

Ensi- ja turvakotien liitto 0800 183 183

Väestöliitto Parisuhdekeskuksen valtakunnallinen neuvontapuhelin

0800 183 183 to klo 12–14

Väkivaltatyö, Viola- väkivallasta vapaaksi Mikkeli 015 365 330

Naistenväkivalta.fi

väkivaltaisille naisille chat (ma 15-18, ke 13–16 ja to 13–16)

Maria Akatemia

Demeter naisille 09 7562 2260 (ti–to klo 16–18 ja pe 12–14)

Miessakit ry

Lyömätön linja miehille, Kuopion seutu p. 044 783 7923, 044755 5944

PALVELUOHJAUSYKSIKÖ PASUUNA

p. 044 444 2691

p. 044 444 2472

Käpykankaan Palvelukeskus

Tapionkatu 4, 78850 Varkaus

OMAISHOIDON OHJAAJA

p. 044 743 6361

p. 044 743 6482

SOSIAALITYÖN PÄIVYSTYS

sosiaalityon.toimisto@varkaus.fi

p. 044 743 6440

Ahlströminkatu 6, 78250 Varkaus,

kaupungintalon sosiaalitoimisto (B-rappu)

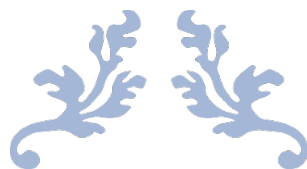
Puhelin päivystys klo 9-13

Toimisto avoinna asiakkaille ma-pe klo 9.00-12.00

Sosiaalityöntekijä p.044 743 6442

Sosiaaliohjaaja p. 040 557 3488

WARKAUS
Varkauden kaupunki

IKÄIHMISEEN KOHDISTUVA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

Tietopaketti lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen Varkaudessa

Savonia Ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö

2019

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	56
IKÄIHMISTEN LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA ESIINTYMINEN	57
IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT	59
IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VAIKUTUKSET	62
IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN RISKITEKIJÄT	63
IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN	64
IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN ENNAKOIMINEN	65
IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAAN LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN	66
IKÄIHMISEN HOIDON JA AVUN TURVAAMINEN	66
IKÄIHMISEN HOIDON JA AVUN VARMISTAMINEN	69
TÄRKEÄT PUHELINNUMEROT	70
LISÄTIETOA	72

JOHDANTO

Ikääntyneisiin ihmisiin kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan luottamuksellisessa suhteessa tapahtuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, jolla on vahingoittava vaikutus ikäihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. Termillä ikäihminen viitataan yli 65-vuotiaisiin henkilöihin. Lähisuhdeväkivallan tekijänä toimii yleensä ikäihmisen luotettavana pidetty henkilö tai omainen. Läheinen ja luotettavana pidetty henkilö huolehtii usein ikäihmisen päivittäisistä asioista sekä hoivan ja avun saamisesta. Tällöin ikäihmiselle muodostuu riippuvuusuhde auttajaansa. Väkivallan tekijä saa valta-aseman, joka voi näkyä ikäihmiseen kohdistuvana lähisuhdeväkivaltana.

Valviran vuonna 2016 tekemän lähisuhdeväkivaltaa koskevan kyselyn mukaan lähisuhdeväkivaltaa ilmeni sosiaali- ja terveydenhuollon ympärivuorokautista hoitoa tarjoavissa yksiköissä. Kyselyssä, jopa 93 prosenttia vastanneista oli kohdannut työssään lähisuhdeväkivallan uhreja. Tuloksissa todettiin, ettei kaikissa työyksiköissä ole minkäänlaista toimintamallia tai ohjeistusta lähisuhdeväkivaltaa koskevista asioista. Vastanneista 58 prosenttia oli sitä mieltä, että tilanteisiin puututaan aina. Puutteita koettiin olevan lähisuhdeväkivallan ja yhden sen muodon, kaltoinkohtelun, tunnistamisessa ja tilanteisiin puuttumisessa. Yksiköissä, joissa oli toimintamalli tai ohjeistus lähisuhdeväkivaltaan liittyen, jopa 74 prosenttia vastanneista kertoo puuttuneensa lähisuhdeväkivaltaan.

Ikäihmisten lähisuhdeväkivallan yleisyyden arviointi riippuu siitä, kuinka suuri osa lähisuhdeväkivallasta tulee ilmi. Tilastoihin vaikuttaa se, kuinka lähisuhdeväkivalta käsitetään, usein pieniä tekoja ei tunnusteta väkivallaksi. Lähisuhdeväkivallan esiintyvyydestä Suomessa kertovat esimerkiksi erilaiset viranomaisten tilastot, mutta koska lähisuhdeväkivalta on helposti piiloon jäävää, viranomaisten tietoon tulevat tapaukset ovat vain osa totuutta.

Itä-Suomen poliisin tilastoista käy ilmi, että väkivaltarikokset Itä-Suomen alueella ovat kasvaneet vuosien 2017–2018 aikana tehdyssä tilastoissa noin 11 prosenttia. Tilaston tutkimus tehtiin puolivuositain, tammi- ja kesäkuun aikana molempina vuosina. Tilastosta käy ilmi, että väkivaltarikoksena pahoinpitely yksityisellä paikalla on lisääntynyt noin 18 prosenttia ja perheväkivalta noin kuusi prosenttia. Väkivallan lisääntyminen on herättänyt huolta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten keskuudessa myös Varkauden alueella.

IKÄIHMISTEN LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA ESIINTYMINEN

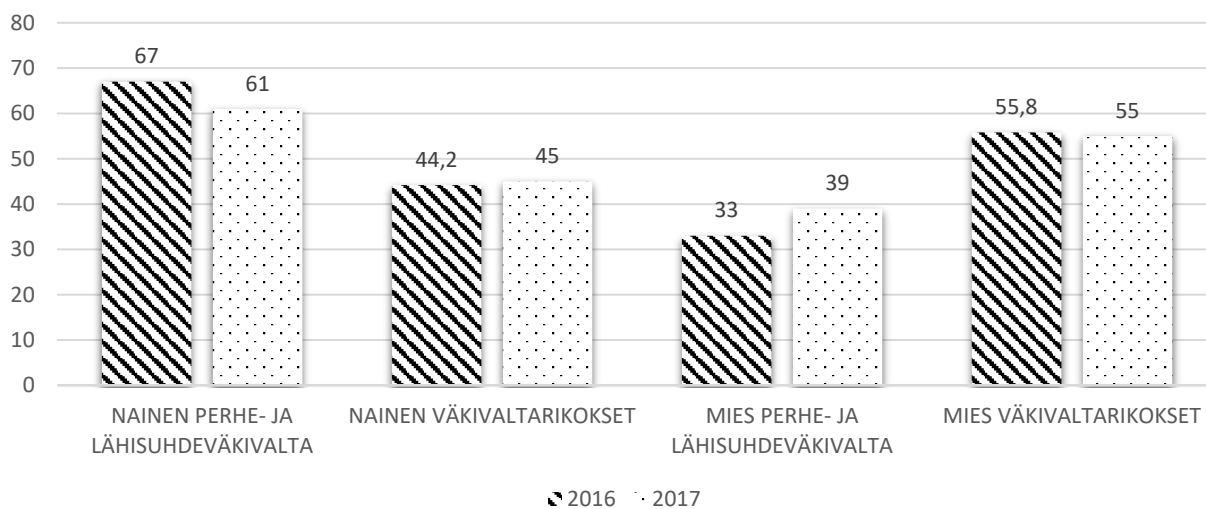
Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan väkivallan muotoa, jonka tekijänä toimii yleensä ikäihmiselle läheinen ihminen. Tekijä voi olla ikäihmisen oma puoliso, oma lapsi, omaishoitaja tai jokin muu luotettavana pidetty ja ikäihmiseen läheisessä suhteessa oleva henkilö laitoshoidossa tai kotona. Lähisuhdeväkivalta vaarantaa ikäihmisen terveyden, hyvinvoinnin sekä turvallisuuden. Lähisuhdeväkivalta ei useinkaan näy ulospäin, koska väkivalta tapahtuu kotona suljettujen ovien takana. Väkivallan tekijä voi myös valikoida väkivallan muodon niin, ettei siitä jää fyysisiä merkkejä ikäihmiselle. Kotona tapahtuvaa lähisuhdeväkivaltaa kutsutaan piilorikollisuudeksi, johon tulisi puuttua. Ikäihmisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on voinut usein jatkua monia vuosia ilman että kukaan on puuttunut siihen. Aiheita väkivallalle ovat esimerkiksi taloudellinen hyöty ja hoidollinen laiminlyöminen.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 Suomessa oli 8 300 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksen uhria, joista 68,1 prosenttia oli naisia. Avio- ja avopuolisoiden väkivalta on ollut noin kymmenen vuoden aikana laskussa ja vuonna 2017 sen osuus kaikista tilastoiduista perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikoksista oli 37,1 prosenttia. Nykyisten avio- ja avopuolisoiden välisen väkivallan lisäksi entisten puolisoiden välinen väkivalta Suomessa oli vuonna 2017 vähentynyt sitä edeltävään vuoteen verrattuna.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomessa yli 65-vuotiaisiin naisiin kohdistuva perhe- ja lähisuhdeväkivalta oli vähentynyt vuonna 2017 edellisestä vuodesta. Kun taas saman ikäisiin naisiin kohdistuneet muut väkivaltarikokset olivat lisääntyneet. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tapaukset, joissa uhrina oli yli 65-vuotias mies, kasvoivat vuodesta 2016. Vastaavasti muut miehiin kohdistuneet väkivaltarikokset olivat laskeutuneet. Vaikka vuonna 2017 tilastoidut perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikokset olivat koko Suomen alueella vähentyneet, Pohjois-Savon alueella tapaukset olivat lisääntyneet vuodesta 2016. Olemme vertailleet kuviossa 1 ikäihmisiin kohdistuneen lähisuhdeväkivallan osuutta muuhun ikäihmisen kokemaan väkivaltaan väkivaltarikoksista Suomessa vuosilta 2016 ja 2017.

Sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa tänä vuonna (2018) käynnistynyttä ”100 tasa-arvotekoa”-hanketta, jonka yhtenä tarkoituksena on ajantasaistaa tiedot lähisuhdeväkivallasta aiheutuvista kustannuksista Suomessa. Edellinen kustannusarvio on 2000-luvun alusta, jossa selvitettiin nimenomaan naisiin kohdistuvan väkivallan yhteiskunnalle koituvia kustannuksia. Kustannukset koostuivat kuluista terveydenhuollossa sekä sosiaali- ja oikeussektoreilta. Koko maahan suhteutettuna lähisuhdeväkivallan kustannukset vuosittain olisivat arviolta noin 90 miljoonaa euroa.

Yli 65-vuotiaat väkivallan uhrit Suomessa vuosina 2016 ja 2017

KUVIO 1. kuvastaa ikäihmisiin kohdistuneen lähisuhdeväkivallan osuuden väkivaltarikollisuuteen Suomessa.

IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN MUODOT

Lähisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä eli henkistä, seksuaalista ja taloudellista väkivaltaa sekä hyväksikäyttöä, hoidon ja avun laiminlyömistä sekä hengellistä väkivaltaa tai vainoamista. Eräs lähisuhdeväkivallan muoto on kaltoinkohtelu, jota tapahtuu erilaisissa hoitoyksiköissä tai omaishoidettavien kohdalla esimerkiksi hoidon laiminlyöntinä, jolloin ikäihmisen perustarpeita ja hoitoa ei toteuteta asianmukaisesti. Tässä työssä tarkoitamme kaltoinkohtelulla lähisuhdeväkivaltaa, koska kaltoinkohtelu katsotaan lähisuhdeväkivallaksi.

Kaltoinkohtelu on epäasiallista toimintaa, jossa toista ihmistä kohtaan käyttäydytään väärin ja jolla aiheutetaan toiselle tahallista tai tahatonta kärsimystä. Ikäihmisen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan yleensä yli 65-vuotiaaseen kohdistuvaa fyysistä, psyykkistä, seksuaalista, hengellistä ja taloudellista hyväksikäyttöä sekä hoidon ja avun laiminlyöntiä. Usein kaltoinkohtelun uhri on muistisairas vanhus tai muuten sosiaalisesti eristäytynyt ihminen ja uhrin joutuvat taloudellisen tai henkisen hyväksikäytön uhriksi. Kaltoinkohtelua ilmenee hoitosuhteessa huonona tai epäasiallisena kohteluna.

Fyysinen väkivalta eli ruumiillinen väkivalta tarkoittaa fyysisen kivun ja vahingon aiheuttamista toiselle henkilölle. Fyysinen väkivalta alkaa usein pienillä teoilla, kuten kiinnipitämisellä tai tönäisyllä. Myös välinpitämättömyys terveyttä, tarpeita ja turvallisuutta kohtaan on väkivaltaa. Fyysinen teko on väkivaltaa, vaikka se ei jättäisi uhriinsa näkyviä jälkiä. Fyysinen väkivalta on rangaistava teko, johon tulisi aina puuttua.

Henkisellä väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksella tuotettua pahaa oloa, ahdistusta ja pelkoa. Henkisellä väkivallalla pääpiirteittäin tarkoitetaan nöyryyttävää käytöstä toista osapuolta kohtaan. Piirteisiin myös kuuluvat vaatimukset tai pakottaminen sekä ihmissuhteiden eristäminen, itsemurhalla uhkailu, lemmikkieläinten vahingoittaminen tai esineiden heittäminen ja rikkominen.

Hengellisellä väkivallalla tarkoitetaan uskontoon perustuvaa henkisen tai fyysisen väkivallan muotoa. Se merkitsee uhrin uskonnon tai uskonnollisten näkemysten sekä tarpeiden väheksymistä ja pilkkaamista. Sillä voidaan myös tarkoittaa pakottamista kuulua tai uskoa johonkin uskontoon sekä noudattamaan jonkin uskonnon periaatteita ja sääntöjä. Hengellisellä väkivallalla voidaan myös tarkoittaa vaatimuksin ja uhkauksin muuttaa toisen uskonnollista käyttäytymistä, elämäntapaa tai mielipidettä. Uskoon tai kulttuuriin perustuvaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa kutsutaan **uskonnolliseksi tai kulttuurilliseksi väkivallaksi**. Ne voivat ilmetä esimerkiksi kunniaväkivallana, uskonnolliseen vakaumukseen pakottamisen tai uskontoon tai kulttuuriin liittyvillä asioilla uhkailun.

Vainoaminen tarkoittaa toistuvaa ei toivottua seuraamista, yhteydenottoja, tarkkailun kohteeksi joutumista, uhkaavaa käytöstä tai tekoja, kiristämistä ja väkivaltaista käytöstä uhria kohtaan sekä sanoilla tai

teoilla pelottelemista. Vainoamisen seurauksena uhrille voi aiheutua fyysisten vammojen lisäksi ahdistusta, pelkoa sekä turvattomuuden tunnetta, jotka voivat johtaa psyykkisiin oireisiin ja traumoihin. Vainoaminen voi pahimmillaan johtaa uhrin kuolemaan. Vainoamisella on vaikutuksia kokonaisvaltaisesti uhrin hyvinvointiin. Parisuhteen päättymisestä voi seurata vainoamista ja väkivaltaa. Vainoamiseen voi kuulua myös uhrin läheisiin kohdistuvaa vainoamista.

Uhrin kannalta on tärkeää tunnistaa voiko vainoaminen pahentua ajan mittaan. Riskien arviointiin kuuluvat kysymykset tekojen toistumisesta, arviointi vainoamisen jatkumisesta ja pahentumisesta sekä arvio vainoamisen uhrille koituvasta harmista. Vainoaminen lähisuhdeväkivaltana eroaa merkityksellisesti tuntemattomiin kohdistuvaa vainoamista ja väkivallasta. Lähisuhdeväkivaltaan kuuluva vainoaminen on yleisempää muuhun vainoamiseen verrattuna. Entiset parisuhteet ja toisen asioiden tietäminen tai tunteminen helpottaa vainoajaa kohdistamaan vainoamisensa oikein. Tutkimuksen mukaan naiset kokevat enemmän väkivaltaa ja vainoamista kuin miehet.

Seksuaalinen väkivalta voi olla sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Kun väkivaltaa kokeva henkilö ei pysty enää hallitsemaan tilannetta, kyseessä on väkivalta. Seksuaalinen väkivalta voi olla myös nukkuvan tai sammuneen ihmisen hyväksikäyttöä, kuvaamista ilman lupaa tai painostamista. Seksuaalisessa väkivallassa loukataan ihmisen intimitteettiä sekä oikeutta määrätä omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan.

Taloudellinen väkivalta tarkoittaa sitä, että uhrin läheinen tai muu luotettavana pidetty henkilö käyttää uhria taloudellisesti hyväkseen. Taloudellista väkivaltaa on myös uhrin itsenäinen rahan käytön estäminen tai taloudellisiin päätöksiin osallistumisen estäminen.

Hoidon ja avun laiminlyönnillä tarkoitetaan sitä, kun avuntarpeessa ja siitä riippuvaisen hoitoa laiminlyödään. Hoitohenkilöstöllä on merkittävä rooli ikäihmiseen kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja sen ennaltaehkäisyssä. Ikäihmiselle koituva kärsimys ja hätä täytyisi pystyä huomaamaan ja estämään jo varhaisessa vaiheessa. Yleensä ikäihmisen äkilliset muutokset käyttäytymisessä voivat olla merkki lähisuhdeväkivallasta. Ikäihmisen parissa työskentelevien tulisi pystyä tunnistamaan lähisuhdeväkivallan merkit ja kartoittamaan ikäihmisen elinympäristön turvallisuutta.

Lähisuhdeväkivallan muodot

FYYSINEN VÄKIVALTA	-ruumiillinen väkivalta kuten: lyöminen, tukistaminen, potkiminen, tönnäminen, raapiminen/repiminen, ravistelu tai uhkailu, -kovakourainenkohtelu, lääketieteellisesti/fyysisen rajoittaminen
PSYKKINEN VÄKIVALTA	-tarkoituksellinen pahan olon tuottaminen, ahdisteleminen, pelottelu, nöyryyttäminen, aliarviointi, haukkuminen, huutaminen, kiristäminen, tarkkailu, rajoittaminen, eristäminen tai alentava puhetapa
HENGELLINEN VÄKIVALTA	-uskonnollisten tarpeiden estäminen -pakottaminen toiseen uskontoon -uskonnollinen väheksyntä tai pilkkaaminen
SEKSUAALINEN VÄKIVALTA	-seksuaalinen häirintä, lähentely, koskettelu, ahdistelu, häirintä tai raiskaus -seksuaaliset kontaktit, jotka tuottavat kipua ja nöyryyttämistä. -Seksuaaliset toimet tai teot joihin ikäihminen ei ole kykenevä itse ilmaisemaan omaa tahtoaan esim. sairauden takia - Pornografia ilman henkilön omaa tahtoa tai ymmärrystä
HOIDON JA AVUN LAIMINLYÖMINEN	-hoitamatta jättäminen tai ikäihmisen perustarpeiden laiminlyöminen -puhtauden ja hygienian laiminlyönti -apuvälineiden hankkimatta jättäminen -liikkumisen rajoittaminen, -sitominen ilman perusteltua syytä -lääkehoidoin epäasiallinen toteutus -epäasiallinen kohtelu, ikäsyrjintä tai eristäminen
VAINOAMINEN	-toistuvat, ei toivotut yhteydenotot -perättömien tietojen levittäminen -omaisuuden tuhoaminen ja vahingonteot -pelottelu, uhkailu ja väkivalta -seuraaminen tai tarkkailu -ei-toivotut, toistuvat rakkaudenosoitukset tai lahjat -tietojesi kaappaaminen ja väärinkäyttö -teknologian avulla seuraaminen, salakuvaaminen- ja kuuntelu, toistuvat oikeudenkäynnit tai aiheettomat rikosilmoitukset
KALTOINKOHTELU	-fyysinen, psyykinen, seksuaalinen, taloudellinen, hengellinen lähisuhdeväkivalta tai vainoaminen - psyykinen oireilu, ahdistus ja turvattomuus

IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VAIKUTUKSET

Lähisuhdeväkivalta jättää aina uhriinsa jäljet. Uhri voi kokea syyllisyyttä ja häpeää tapahtuneesta, sekä saattaa syyttää tapahtuneesta itseään. Uhrille jää usein pelko uudesta väkivallasta, uhkailusta tai seurauksista, mikäli asiaan puututaan. Uhri voi kieltää itseltään ikävän kokemuksen ja saada psyykkisiä oireita. Uhri saattaa alkaa laiminlyödä itseään, joka näkyy itsensä hoitamattomuutena sekä epäsiisteytenä. Uhri voi kärsiä jopa aliravitsemuksesta. Lähisuhdeväkivallan seurauksena uhrin ikääntymisen prosessi kiihtyy ja perussairaudet pahenevat. Toimintakyky ja elämänhallinta heikkenevät. Väkivalta heikentää jokaisen uhrin ihmisoikeuksia ja heikentää uhrin omaa identiteettiä.

Lähisuhdeväkivalta on traumaattinen kokemus ja se koskettaa molempia osapuolia. Lähisuhdeväkivalta on erittäin traumaattista siitä syystä, että väkivalta tapahtuu yleensä uhrin omassa kodissa ja tekijänä on usein oma rakas läheinen. Lähisuhdeväkivalta vaikuttaa uhrin itsetuntoon kielteisesti, jolloin uhri alkaa tuntea syyllisyyttä ja häpeää tapahtumista. Psykkinen hyvinvointi alkaa kärsiä ja aiheuttaa uhrille unettomuutta, pelkoa, arkuutta sekä levottomuutta. Uhrin käyttäytyminen muuttuu eristäytyneeksi ja uhri voi alkaa vältellä sosiaalisia kontakteja.

Lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa myös selkeitä fyysisiä vammoja kuten mustelmia, murtumia tai ruhjeita. Tästä syystä uhri usein alkaa peitellä kehoaan salatakseen väkivallasta koituneet näkyvät vammat. Pahimmissa tapauksissa lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa myös palovammoja, halvaantumisen tai jopa kuoleman. Pitkään jatkunut lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa uhrille päihdeongelmia, jolloin uhri alkaa hakea apua esimerkiksi alkoholista helpottaakseen kärsimystään. Pitkään jatkunut lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa myös mielenterveysongelmia.

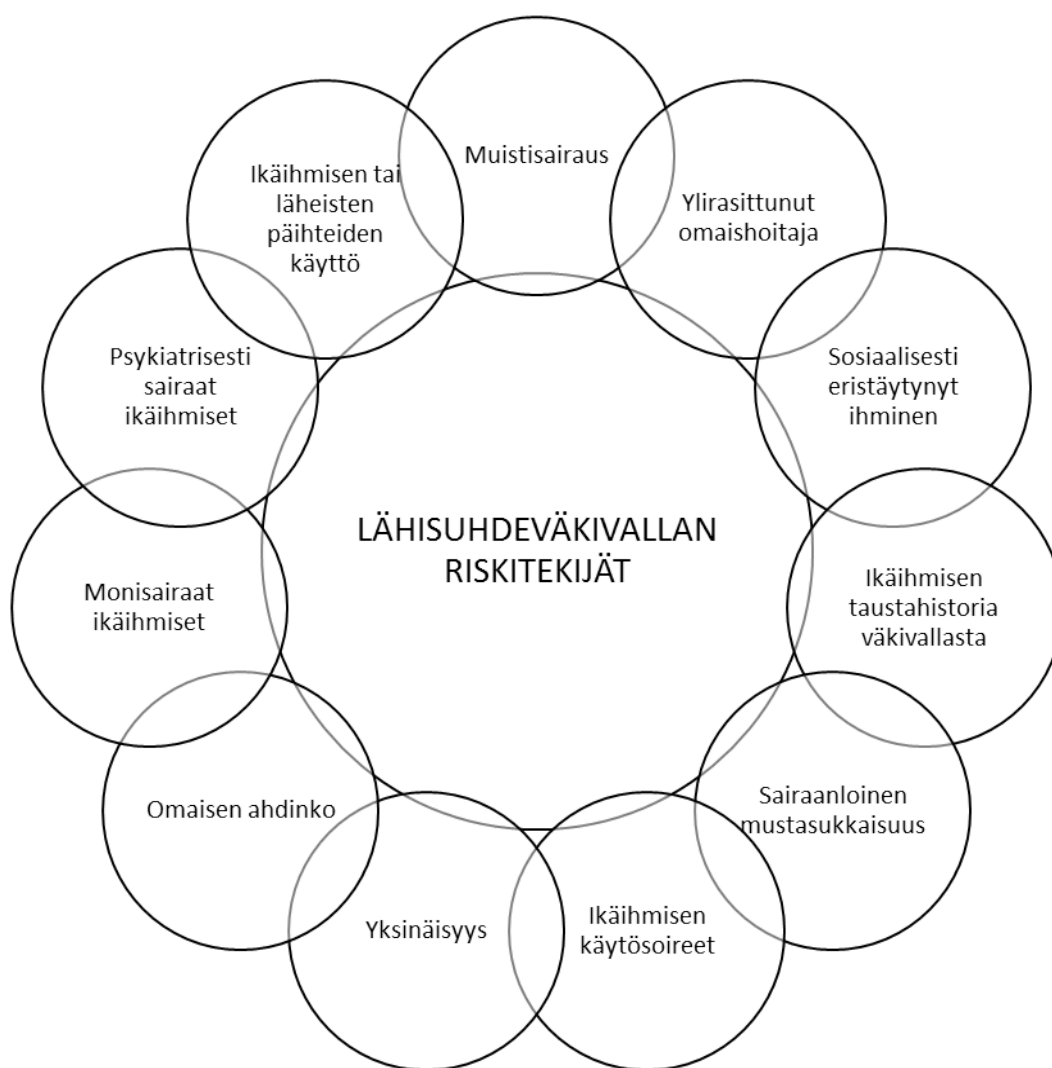
Lähisuhdeväkivallalla on seuraukset myös itse tekijään. Usein tekijänä on mies, jolloin väkivaltainen teko voi vaikuttaa kielteisesti miehen omaan miehisyyteen sekä arvokkuuteen ja saada aikaan masennusta ja ahdistusta. Väkivallan käyttö vaikuttaa tekijän omaan elämään monin tavoin ja vaikuttaa negatiivisesti itsetuntoon. Näin ollen tekijällekin voi aiheutua psyykkisiä oireita väkivallasta. Häpeä tapahtumista, lähisuhdeväkivallan salailu sekä tekojen toistuminen voivat johtaa päihteiden käyttöön.

IKÄIHMISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN RISKITEKIJÄT

Yleisin kaltoinkohtelun altistavin tekijä on ikäihmisen sairaudet, joista yleisin syy on muistisairaus. Toisena altistavana tekijänä on ikäihmisen oma käyttäytyminen, joita koettiin olevan hoitokielteisyyttä tai aggressiivisuutta. Fyysiset ominaisuudet kuten, kankeus ja hitaus katsottiin hoitotilanteissa altistavan hoitajan tekemään kaltoinkohteluun.

Lähisuhdeväkivallan tyypillisiä uhreja ovat ikäihmiset, joilla on jokin muistisairaus. Lähisuhdeväkivallan uhrina voi olla myös omainen, muu läheinen tai jopa hoitaja, joihin käytösoireinen muistisairas ihminen purkaa aggressiotaan ja pahaa oloaan. Olemme koonneet kuvioon 2 ikäihmisen lähisuhdeväkivallalle altistavia riskitekijöitä

KUVIO 2 kuvastaa lähisuhdeväkivallan riskitekijöitä

IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN

Ikäihmisten lähisuhdeväkivalta jää usein huomaamatta tai sitä ei tunnisteta. Ikäihmiset eivät puhu huonoista kokemuksistaan tai väkivallan uhriksi joutumisestaan. Tästä syystä ikäihmisten kokema lähisuhdeväkivalta onkin luultua yleisempää. Lähisuhdeväkivalta käsitetään monesti myös eri tavoin eri sukupolvien välillä. Ikäihminen voi kuvitella väkivallan tarkoittavan raakoja kokemuksia sota-ajoilta. Tästä syystä iäkäs ihminen ei välttämättä tunnista tekojaan tai uhriksi tulemistaan.

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on usein erittäin vaikeaa, koska havaittavat merkit tai oireet voidaan sotkea ikäihmisen muihin terveyteen liittyviin oireisiin. Ikäihmisen kommunikointikyky voi olla huono, jolloin vuorovaikutus ei onnistu kunnolla. Silloin lähisuhdeväkivallan tunnistaminen jää havaintojen ja mahdollisten fyysisten ja psyykkisten merkkien tunnistamiseen. Lähisuhdeväkivallan tekijänä on oma puoliso tai läheinen, jonka vuoksi ikäihminen ei useinkaan pysty tai halua keskustella asiasta. Omaa puolisoa tai läheistä halutaan suojella mahdollisilta seurauksilta. Väkivallan uhri voi myös pelätä joutuvansa itse kärsimään lisää, mikäli tuo lähisuhdeväkivallan esille. Monesti myös tunnetaan häpeää tai syyllisyyden tunnetta uhriksi joutumisen takia. Ikäihminen voi pelätä hylätyksi tulemista, minkä vuoksi ei kerro kokemuksiaan ulkopuoliselle.

Hoitohenkilöstöllä on merkittävä rooli ikäihmiseen kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja sen ennaltaehkäisyssä. Ikäihmiselle koitua kärsimys ja hätä tulisi huomata ja estää jo varhaisessa vaiheessa. Yleensä ikäihmisen äkilliset muutokset käyttäytymisessä voivat olla merkki lähisuhdeväkivallasta. Ikäihmisten parissa työskentelevien tulisi pystyä tunnistamaan lähisuhdeväkivallan merkit ja kartoittamaan ikäihmisen elinympäristön turvallisuutta. On tärkeää tunnistaa mahdolliset vaara- ja riskitilanteet sekä pyrkiä ennaltaehkäisemään lähisuhdeväkivallan uhka. Lähisuhdeväkivallan tyypillisiä uhreja ovat ikäihmiset, joilla on jokin muistisairaus. Lähisuhdeväkivallan uhrina voi olla myös muistisairaana ikäihmisen omainen, muu läheinen tai jopa hoitaja, joihin käytösoireinen muistisairas ihminen purkaa aggressiotaan ja pahaa oloaan. Olemme koonneet kuvioon 2 ikäihmisen lähisuhdeväkivallalle altistavia riskitekijöitä.

IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN ENNAKOIMINEN

Ennaltaehkäisevä työ on erittäin merkittävä tekijä lähisuhdeväkivallan ennakoinnissa. Ennaltaehkäisyyn tarvitaan suunnitelmallisuutta lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi terveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä. Yhteistyön sujuminen eri toimijoiden ja ikäihmisen välillä luo sekä turvallisen että kestävä hoitosuhteen, jonka avulla työskentely on suunnitelmallista ja ohjaavaa. Yhteiskunnan tietoisuutta ikääntyneiden lähisuhdeväkivallasta tulisi lisätä merkittävästi, jotta lähisuhdeväkivalta osattaisiin tunnistaa ja puuttua asiaan.

Hoitohenkilöstön tulisi keskustella avoimesti ja luotettavasti havainnoistaan työyhteisössä sekä asiakkaan itsensä kanssa huolen herättyä. Jokaisessa hoitoyksikössä tulisi keskustella lähisuhdeväkivallasta ja sen ilmenemisestä, jotta asiaan osattaisiin kiinnittää huomiota ajoissa. Työyksiköissä tulisi olla selkeä ohjeistus, kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua. Hoitotyön laatua tulee valvoa ja kehittää koko ajan, jotta hoidon turvallisuus voitaisiin taata. Esimiehellä on suuri vastuu oman henkilöstönsä kehittymisestä ja hoidon laadun sekä tarvittavien toimintaohjeiden ylläpitämisestä.

IKÄIHMISIIN KOHDISTUVAAN LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN PUUTTUMINEN

Epäiltäessä lähisuhdeväkivaltaa on tärkeää ottaa asia rohkeasti puheeksi. On tärkeä luoda rauhallinen ja luotettava ilmapiiri uhrin kanssa, jotta uhrin olisi helpompaa avautua arasta aiheesta. Keskustelu tulisi käydä uhrin kanssa kahdenkeskisesti ja keskustelulle tulee varata riittävästi aikaa. Keskusteltaessa lähisuhdeväkivallasta on kuulijan oltava valmis ottamaan tieto väkivallasta tai kaltoinkohtelusta vastaan. Kuuntelijan tulee kohdata uhri ennakkoluulottomasti ja empaattisesti syylistämättä tekijää. Ikääntynyt ei välttämättä itse tuo lähisuhdeväkivaltaa esille. Mikäli uhrilla on kommunikaatiovaikeuksia, voidaan paikalle kutsua tarvittaessa tulkki. Uhrille tärkeää kertoa miksi hänen hyvinvoinnistaan ollaan huolissaan ja kysyä mitä mieltä hän itse on omasta tilanteestaan. Ikäihminen ei välttämättä tiedä mitä lähisuhdeväkivalta on, joten on hyvä kertoa ja havainnollistaa mistä on kyse. Uhrille on kerrottava mitä lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan ja että se on rikos, johon tulisi puuttua. Esille tuodaan millaista apua saatavilla ja kuinka lähisuhdeväkivaltaan voidaan puuttua.

Uhri voi kokea häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa tapahtuneesta ja siitä syystä kieltää lähisuhdeväkivallan. Usein uhri pelkää kertoa lähisuhdeväkivallasta, koska pelkää sen seurauksia. Monesti ikäihmisillä pelkoa luo myös oman puolison tai lapsen menettäminen, mikäli lähisuhdeväkivalta tulee esille. Monelle on hankalaa kertoa kokemuksistaan, varsinkin jos väkivallan tekijänä on oma puoliso tai lapsi. Keskusteltaessa lähisuhdeväkivallasta ei uhri aina heti myönnä joutuneensa uhriksi. Vaikka uhri kieltäisikin lähisuhdeväkivallan, ei ammattihenkilökunnan vastuu asian suhteen poistu. Asiaan voidaan joutua palaamaan moneen kertaan, ennen kuin uhri alkaa avautua. Tilanne vaatii tiivistä yhteydenpitoa ja uhrin turvallisuus pyritään turvaamaan.

Kysytään väkivallasta suoraan ja kerrotaan, että on turvallista puhua asiasta. Kerrotaan, miksi kysytään ja mitä tiedoilla tehdään. Tärkeää on mainita, että sosiaali- ja terveydenalan henkilöt ovat vaitiolovelvollisia. Uhrille kerrotaan, millaisia apukeinoja on tarjolla ja avun tarve kartoitetaan sekä suunnitellaan yhdessä uhrin kanssa tämän suostumuksella.

Lähisuhdeväkivaltaa epäiltäessä voidaan käyttää Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemää lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoitus lomaketta. Lomake on jaettu suodatinkysymyksiin, kartoituskysymyksiin, omaan ja työntekijän arviointiin sekä arvioinnin perusteella mahdollisesti tehtäviin toimenpiteisiin. Lomakkeen avulla saadaan kokonaisvaltainen kuva sen hetkisestä asiakkaan tilasta. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos suosittelee tätä lomaketta käytettäväksi systemaattisessa lähisuhdeväkivallan kartoituksessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa osana muuta terveydentilan kartoitusta.

IKÄIHMISEN HOIDON JA AVUN TURVAAMINEN

Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä yllättäen tai se voi ilmetä kartoitusten avulla, sivullisen tai läheisen ilmoittamana huolena. Epäiltäessä lähisuhdeväkivaltaa on tilanteen vaarallisuudesta tehtävä välittömästi arvio.

Uhrin turvallisuus on kartoitettava sen mukaan millaista lähisuhdeväkivaltaa uhri kokenut. Mikäli uhri on välittömässä fyysisen väkivallan vaarassa, täytyy paikalle kutsua viipymättä poliisi sekä mahdollisesti sosiaalihuollon päivystäjä. **Apu soitetaan yleisestä hätänumerosta 112.** Ikäihmisiin kohdistuvissa fyysisissä lähisuhdeväkivallan tilanteissa tekijä on usein oma muistisairas puoliso, joka tarvitsee myös akuutissa tilanteessa apua. Vakavissa fyysisen väkivallan uhkatilanteiden arvioinnissa voidaan käyttää moniammatillista riskinarviointi-lomaketta.

MARAK tarkoittaa vakavaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tai sen uhkana olevia henkilöitä auttava menetelmä, joka on syntynyt Englannista. Parempaan turvallisuuden luomiseksi laaditaan moniammatillisessa yhteistyössä uhrille turvasuunnitelma. Menetelmän tavoitteena yksinkertainen ja nopea keino pelastaa uhri lähisuhdeväkivallalta ja siitä johtuvasta uhkasta. Nopea ja tehokas apu uhrille auttavilta ammattilaisilta.

Työntekijä, joka kohtaa työssään lähisuhdeväkivaltaa, voi tehdä riskinarvioinnin ja saattaa asia MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. MARAK-prosessi on kaksiosainen, jonka ensimmäinen osa koostuu riskien arvioinnista, jonka MARAK-koulutuksen saanut henkilö voi tehdä uhrille tämän suostumuksella.

Ensimmäinen osa koostuu 24 kysymyksestä, joissa kartoitetaan väkivallan esiintyvyyttä ja sen muotoa. Mikäli arvioinnista ilmenee vakavaa lähisuhdeväkivallan uhkaa, motivoidaan uhria viemään asia eteenpäin MARAK-työryhmän käsiteltäväksi. Asian eteneminen vaatii uhrilta kirjallisen suostumuksen, jolla uhri antaa luvan MARAK-työryhmän jäsenille käynnistää prosessin hänen auttamiseensa sekä tietojen luovuttamiseen tahojen välillä.

Prosessin toinen vaihe koostuu MARAK-työryhmän otettua asia käsittelyyn. Työryhmä koostuu moniammatillisesta työryhmästä, jossa korostuvat uhrille tärkeimmät auttamistahot. Työryhmässä pohditaan, kuinka uhria voidaan auttaa ja turvata eri tahojen toimesta. Työn toteutumista ja etenemistä seurataan tarkasti ja uhrille sovitaan tukihenkilö, joka auttaa käytännön asioiden hoitamisesta. Tukihenkilö auttaa esimerkiksi rikosprosessin hoidossa, asioi virastoissa ja laitoksissa yhdessä uhrin kanssa sekä kulkee uhrin rinnalla koko prosessin ajan.

Rikosuhripäivystys eli RIKU on oikeusministeriön tukema ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön perustuva valtakunnallinen päivystyspalvelu, johon voidaan ottaa yhteyttä puhelimitse tai internetin kautta. RIKU antaa matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluita. Lähisuhdeväkivallan uhri saa tukea ja ohjausta sekä tarvittaessa ohjauksen turvakotiin rikosuhripäivystyksen kautta. RIKU on osallisena MARAK-prosessissa tarjoamalla tukihenkilöpalvelua, joka on osa uhrin jatko- ja toimintasuunnitelmaa. RIKU toimii yhdessä viranomaisten ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa auttaen rikoksen uhria, hänen läheistään sekä rikosasian todistajaa. Rikosuhripäivystystä ylläpitävät muun muassa Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto sekä Suomen Mielenterveysseura. Väkivaltarikoksen uhri voi kokea fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia tai taloudellisia seurauksia, mihin reagoiminen on yksilöllistä. Rikoksen kokenut ihminen saattaa esimerkiksi tuntea pelkoa, turvattomuutta, syyllisyyttä, häpeää tai ahdistusta sekä joillekin

tapahtuma voi olla ollut hyvinkin traumaattinen. Reagointitapaan vaikuttaa muun muassa uhrin elämäntilanne ja voimavarat sekä traumaattisen väkivaltakokemuksen takia uhrin järkevä ajattelu ja toiminta saatavat alentua. Auttajan täytyykin tukea uhria hänen selviytymisprosessinsa aikana ja ohjata hänet sellaiseen apuun, jossa uhri voi käydä läpi tunteitaan.

Rikosseuraamuslaitoksen eli RISE:n tarkoituksena on panna täytäntöön vankeusrangaistuksia ja yhdyskuntaseuraamuksia, ylläpitää turvallisuutta sekä ehkäistä tuomittujen syrjäytymistä ja uusintarikollisuutta. Organisaatio toimii oikeusministeriön alaisena ja siihen kuuluu keskushallintoyksikkö, alan koulutusyksikkö eli RSKK, kolme eri rikosseuraamusaluetta sekä täytäntöönpanoyksikkö.

Turvasuunnitelma senioreille tehdään yhdessä uhrin kanssa, jossa hyödynnetään esimerkiksi Suvantorin turvasuunnitelma-kaavaketta. Turvasuunnitelmalla pyritään ennaltaehkäisemään vaaratilanteet; miettimään ja suunnittelemaan kotoa poistuminen nopeasti sekä miettimään henkilöt ja numerot, joista tarvittaessa saadaan apua nopeasti. Uhrin kanssa keskustellaan kahdenkeskisesti, johon varataan aikaa ja rauhallinen paikka. Keskustelussa herätellään uhrin ajatuksia siitä mitä hän voi vaaratilanteessa tehdä turvatakseen oman terveytensä. On tärkeää selvittää uhrin läheisiä tai tuttaviam, joihin voi olla yhteydessä tai mennä tilanteen vaatiessa heidän luokseen turvaan. Iäkkään kanssa käydään läpi tärkeät puhelinnumerot, joihin voi soittaa hätätilanteessa. Uhrille voidaan tehdä niin sanottu turvalaukku, joka laitetaan ennalta sovittuun paikkaan, josta se on helposti saatavissa mukaan. Laukkuun pakataan valmiiksi vähän rahaa, kopiot henkilökortista, vähän vaatteita, lääkkeitä muutamaksi päiväksi ja tärkeät puhelinnumerot kuten lähimmän turvakodin päivystysnumero.

Turvakoti on paikka, johon ikääntynyt voi hakeutua, jos kotona tilanne kärjistyy vaaralliseksi. Turvakotiin mentäessä uhrilla voi usein olla takanaan jo useita vuosia jatkunut lähisuhdeväkivalta, jonka aiheuttajana on ollut oma puoliso, lapsi tai läheinen. Usein uhrin eivät ole tunnistaneeet väkivaltaa tai ovat sietäneet sitä omaisen menettämisen pelosta. Vasta tilanteiden kärjistyksen ja oman terveyden menettämisen jälkeen hakeudutaan turvaan ja avun äärelle. Turvakodissa turvallisuus on taattu. Ovet ovat lukittuja ja henkilökunta päättää ketkä lasketaan sisälle turvakotiin. Henkilökunta ei myöskään saa kertoa keitä turvakodissa on asukkaina, mikä luo turvallisuuden tunteen uhrille. Puhelimitse tietoja luovutetaan vain asiakkaan luvalla. Kaikki asiakkaan tärkeät tiedot kirjataan potilastietojärjestelmään ja asiakas saa halutessaan tiedot itselleen. Turvakodissa kartoitetaan uhrin arkeen liittyvät käytännön asiat kuten talous, asunto ja terveysasiat sekä uhria autetaan omien asioidensa hoidossa. Tarvittaessa uhria autetaan tekemään turva- ja lähestymiskielto.

Turvakielto estää asiakkaan väestöjärjestelmässä olevien tietojen, kuten osoite- ja kuntatietojen luovuttamisen muille kuin viranomaisille. Turvakieltoa voidaan pyytää oman alueen maistraatista.

Lähestymiskielto tarkoittaa henkilön hengen, terveyden, vapauden tai rauhan takaamiseksi tehtyä kieltoa, jolla pyritään estämään toista ottamasta yhteyttä. Lähestymiskielto voidaan määrätä myös samassa taloudessa asuvalle henkilölle. Tällöin kyseessä on tiukempi perheen sisäinen lähestymiskielto. Määräyksellä pyritään estämään toisen henkeen, vapauteen, terveyteen tai rauhaan kohdistuva häirintä tai sen toistuva uhka. Lähestymiskieltoa haetaan poliisilta.

IKÄIHMISEN HOIDON JA AVUN VARMISTAMINEN

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen jälkeen on tärkeää varmistaa asioiden eteneminen. Lähisuhdeväkivallasta tehdään yhdessä uhrin kanssa ilmoitus vanhustyöstä vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Uhrin oikeusturvan kannalta on tärkeää, että uhri käy lähisuhdeväkivallan tunnistamisen jälkeen lääkärin vastaanotolla, vaikka näkyviä vammoja ei olisikaan. Lääkärin käynti kirjataan tarkasti potilastietojärjestelmään, joita uhri voi käyttää myöhemmin oikeudellista päätöstä haettaessa perusteluina, kuten lähestymiskieltoa haettaessa.

Ikäihmisen lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen voi olla pitkä ja puuduttava prosessi. Uhri tarvitsee ympärilleen riittävän kattavan tukiverkoston, jolla turvataan monenlainen avuntarve. Uhri on voinut elää vuosia kärsien lähisuhdeväkivallasta, joten irtautuminen voi olla todella vaikeaa. Tämän vuoksi on tärkeää, että riittävällä turvaketjulla tuetaan uhrin jaksamista muuttuvassa tilanteessa. Uhria autetaan ja tuetaan uhrin omilla ehdoilla ja vauhdilla. Ikäihmisen kokonaisvaltaista tilanteen arviointia helpottaa tukiverkoston välillä kulkeva tieto. Tukiverkoston välillä oleva tieto ohjaa palveluntarpeen arviointia ja tarvittavia keinoja.

Ikäihmisen kynnys tehdä ilmoitus lähisuhdeväkivallasta on usein erittäin korkea. Lähisuhdeväkivalta halutaan salata ja sitä hävetään. Ikäihmistä voidaan kuitenkin ohjata tekemään rikosilmoitus lähisuhdeväkivallasta tai ilmoituksen voi tehdä myös muu henkilö, joka pitää havaitsemaansa asiaa rikoksena. Ilmoituksen voi tehdä poliisille tai esitutkintaviranomaiselle. Rikosilmoitus tehdään henkilökohtaisesti poliisille tai ilmoittamalla siitä kirjallisesti poliisin verkkosivuilla poliisi.fi tai soittamalla poliisiin.

Lähisuhdeväkivaltaa kohdatessa tulee uhrin lisäksi muistaa myös lähisuhdeväkivallan tekijä, joka voi olla avun tarpeessa. Väkivallan tekijä voi olla uhrin muistisairas puoliso, joka käyttäytyy aggressiivisesti muistisairautensa takia. Tästä syystä on tärkeää pyrkiä selvittämään myös tekijän syyt väkivallalle. Myös lähisuhdeväkivallan tekijälle on tarjottava apua ja ohjattava hänet tarvittavien apujen piiriin. Tekijäkin tarvitsee kannustusta ja rohkaisua asian esille tuomiseksi ja siitä keskustelemiseksi.

TÄRKEÄT PUHELINNUMEROT

YLEINEN HÄTÄNUMERO 112

VARKAUDEN ENSIAPU 017 579 5000

POLIISI 112

MYRKYTYSKESKUS 0800147111

SOSIAALITYÖN PÄIVYSTYS 044 743 6440

Ahlströminkatu 6, 78250 Varkaus, kaupungintalon Puhelin päivystys klo 9-13 Toimisto avoinna asiakkaille ma-pe klo 9.00-12.00

PSYKIATRIAN POLIKLINIKKA, akuuttityöryhmä

p. 044 444 2500 (24h)

PALVELUOHJAUS YKSIKKÖ PASUUNA

P.044 444 2691, 044 444 2472

Käpykankaan palvelukeskus, Tapionkatu 4 A-ovi

VARKAUDEN SEURAKUNTA, DIAKONIA TYÖ

Ahlströminkatu 19, 78250 VARKAUS

p.040 701 6630

KUOPION TURVAKOTI

Lastentie 1A, b-ovi

70620 KUOPIO

p.017 183393 (24h)

JOENSUUN TURVAKOTI

Väisäläntie 4

80170 JOENSUU (turvakoti@siunsaote.fi)

p.013 330 6008

MIKKELIN TURVAKOTI

Pellosniemen tie 1

52420 MIKKELI (turvakoti@essote.fi)

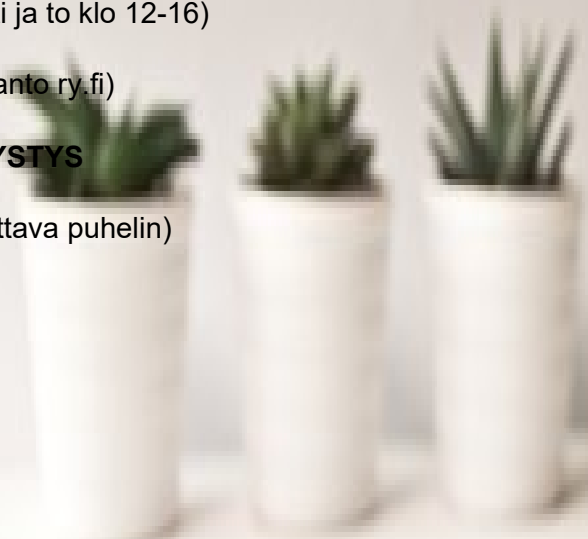
p.0401294799

SUVANTO -linja (ti ja to klo 12-16)

P.080006778 (suvanto ry.fi)

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

P.020 316 116 (auttava puhelin)

LISÄTIETOA

SUVANTO -linja 0800 06778 (ti ja to klo 12-16)

Suomen mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin 010 19 5202 ma-pe klo 9-07, viikonloppuisin ja juhlapyhät klo 15-07

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Palveleva puhelin 0400 221 180 suomenkielisille su-to klo 18-01, pe-la 18-03 www.kirkonkeskusteluapua.fi

Nollalinja, maksuton auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaaville. Ammattilaiset vastaavat joka päivä 24/7, p. 080 005 005

Naisten Linja 0800 02400 tukea tytöille ja naisille ma-pe klo 16-20 ja la-su 12-16, maksuton

Monika-Naiset 080005058 ma-pe klo 9-16, väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaيسille, maksuton

Raiskauskeskus Tukinainen 0800 97899 ma-to klo 9-15, viikonloppuna ja pyhinä ja niiden aattona klo 15-21

Tukinainen maksuton juristipäivystys 0800 97895 ma-to klo 13-16

Rikosuhripäivystys maksuton juristin puhelinneuvonta 0800 161 177 ma-to klo 17-19

Ensi- ja turvakotien liitto 0800 183 183

Väestöliitto Parisuhdekeskuksen valtakunnallinen neuvontapuhelin 0800 183 183 to klo 12-14

Väkivaltatyö, Viola- väkivallasta vapaaksi, Mikkeli 015 365 330

Naistenväkivalta.fi, väkivaltaisille naisille Chat (ma 15-18, ke 13-16 ja to 13-16)

Maria Akatemia, Demeter naisille 09 7562 2260 (ti-to klo 16-18 ja pe 12-14)

Miessakit ry, Lyömätön linja miehille, Kuopion seutu 044 783 7923, 044 755 5944

LÄHTEET JA TUOTETTU AINEISTO

- ELÄKETURVAKESKUS 2018. Vanhuuseläke. [verkkojulkaisu.] Eläketurvakeskus, työeläke 2018 [Viitattu 2018-10-29]. Saatavissa: <https://www.tyoelake.fi/elakkeet-eri-elamantilanteissa-vanhuuselake-ikaluokilla-oma-elakeikansa/>
- ENSI- JA TURVAKOTIENLIITTO s. a. Nettiturvakoti. [verkkoinaisto.] Ensi- ja turvakotienliiton verkkopalvelu. [Viitattu 2019-04-11] Saatavissa: <https://nettiturvakoti.fi/>
- EUROOPAN IHMISOIKEUSSOPIMUS. L 1999/63. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>
- HANNUS, Riitta, KINNUNEN Jaana ja LAITINEN Merja 2017. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrin selviytymisen tukeminen. [verkkojulkaisu.] Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 2018-10-12.] Saatavissa: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/varjosta_valoon
- HAUTAMÄKI, Jari 2013. Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- KAMMONEN, Heli 2018-03-02. Erytistason sosiaaliterapeutti. [puhe.] Lähisuhdeväkivaltatyöryhmä-ikäihmisen lähisuhdeväkivalta. Varkaus: Päihdekliniikka.
- KEHITYSVAMMALIITTO 2017. Ikääntymisen määrittely. Koska vanhuus alkaa? [verkkojulkaisu.] Vernerinet.net, kehitysvamma-alan toimijat. [Viitattu 2018-02-09]. Saatavissa: <https://www.verneri.net/yleis/ikaantymisen-maarittely>
- KELO, Sini, LAUNIEMI, Helena, TAKALUOMA, Matleena ja TIITTANEN, Hannele 2015. Ikääntynyt ihminen ja hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- LAKI IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TOIMINTAKYVYN TUKEMISESTA SEKÄ IÄKKÄIDEN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUISTA. L 28.12.2012/980. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- LAKI LÄHESTYMISKIELLOSTA. L 4.12.1998/898. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980898>
- LAKI RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESTA. L 27.11.2009/953. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>
- LUOMA, Minna-Liisa, TIILIKALLIO, Piia ja HELAKALLIO, Päivi 2018. Kotona asuviin ikääntyneisiin kohdistuva kaltoinkohtelu ja väkivalta. [verkkojulkaisu.] Duodecim 18,1797-1802. [Viitattu 2019-03-03.] Saatavissa: <https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo14508.pdf>
- LUOMA, Minna-Liisa, TIILIKALLIO, Piia ja HELAKALLIO, Päivi 2018. Suvanto ry:n Mummon markan vartijat- hanke torjuu ikääntyneiden taloudellista kaltoinkohtelua. Vanhustyö 5/2018. [viitattu 2019-04-12.]
- LUOMA, Minna-Liisa, TIILIKALLIO, Piia ja HELAKALLIO, Päivi 2018. Juuri-hankkeen havaintoja- ikääntyneisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta näkyväksi. Vanhustyö 2/2018. [viitattu 2019-04-12.]
- LÄHDESMÄKI, Leena ja VORNANEN, Liisa 2014. Vanhuksen parhaaksi, hoitaja toimintakyvyn tuki-jana. Porvoo: Bookwell oy
- MIELENTERVEYSSEURA s. a. Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin [verkkojulkaisu.] Suomen mielen-terveysseura. [Viitattu 2018-04-17]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielen-terveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/v%C3%A4kivalta/henkinen-v%C3%A4kivalta-satuttaa-sis%C3%A4lt%C3%A4p%C3%A4in>
- MIELENTERVEYSSEURA s. a. Vaikeat elämäntilanteet [verkkojulkaisu.] Suomen mielen-terveysseura. [Viitattu 2018-09-17]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielen-terveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/v%C3%A4kivalta/v%C3%A4kivalta-tuo-pelon-perheeseen>
- MUISTILIITTO 2017. Kaltoinkohtelu [verkkojulkaisu.] Muistiliitto. [Viitattu 2018-02-07.] Saatavissa: <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/erityiskysymyksia/kaltoinkohtelu>
- NOLLALINJA s. a. [verkkojulkaisu.] Apua väkivaltaan [Viitattu 2018-09-22]. Saatavissa: <https://www.nollalinja.fi/>

- OHCHR 1998. Universal Declaration of Human Rights [verkkajulkaisu.] The Office of the High Commissioner for Human Rights. [Viitattu 2018-05-11]. Saatavissa: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>
- PARKKUNEN, Niina, VERTIO, Harri ja KOSKINEN-OLLONQVIST, Pirjo 2001. Terveysaineiston suunnittelun ja arvioinnin opas. Helsinki: Terveysten edistämiskeskus
- PIXABAY 2019. Ihmiset. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/ihmiset-vanhusten-mies-nainen-pari-3988417/>
- PIXABAY 2011. Ketjut. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-11]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/ketjut-jalat-hiekka-bondage-19176/>
- PIXABAY 2018. Kirja. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/kirja-ihmisten-aikuiset-4001398/>
- PIXABAY 2018. Kirjoituspöytä. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/kirjoitusp%C3%B6yt%C3%A4-smartphone-iphone-3076954/>
- PIXABAY 2013. Kädet. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/k%C3%A4det-vanha-nuori-tilalla-216982/>
- PIXABAY 2016. Vanha nainen. [kuvajulkaisu]. [Viitattu 2019-04-03]. Saatavissa: <https://pixabay.com/fi/photos/nainen-vanha-senior-ep%C3%A4toivo-suru-1246587/>
- POLIISI 2018. Tilastot Itä- Suomen poliisilaitos [verkkajulkaisu.] Poliisi. [Viitattu 2018-11-24.] Saatavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenax-wwwstructure/72615_Rikokset_ ja_halytystehtavat_Ita-Suomi_tammi-kesa_2018.pdf?f742aa4d37f1d588
- PÄÄKAUPUNGIN TURVAKOTI RY. s. a. [verkkajulkaisu.] Uskonnollinen ja hengellinen väkivalta [Viitattu 2018-04-17]. Saatavissa: <http://paakaupunginturvakoti.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta/uskonnollinen-ja-hengellinen-vakivalta/>
- RIKOKSENTORJUNTA s. a. [verkkajulkaisu.] MARAK [Viitattu 2019-04-04]. Saatavissa: <https://rikoksentorjunta.fi/marak>
- RIKOSLAKI AJANTASAINEN LAINSÄÄDÄNTÖ. L 19.12.1889/39. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- RIKOSSEURAAMUSLAITOS 2017. [verkkajulkaisu.] Arvot ja strategia [Viitattu 2018-09-16]. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- RIKOSSEURAAMUSLAITOS 2017. [verkkajulkaisu.] Organisaatio [Viitattu 2018-09-15]. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Rikosuhripäivystys [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/rikosuhripaivystys/>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Lähisuhdeväkivalta voi koskettaa kaikkia. [Viitattu 2018-08-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/erilaisia+rikoksia/lahisuhdevakivalta/>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Rikoksen uhrille koituvia seurauksia [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/ohjaa+asiakkaasi+rikun+palveluun/rikoksen+uhrille+koituvia+seurauksia/>
- RIKOSUHRIPÄIVYSTYS s. a. [verkkajulkaisu.] Miksi on tärkeä ohjata rikoksen uhri jatkohoitoon [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: <https://www.riku.fi/fi/ohjaa+asiakkaasi+rikun+palveluun/miksi+on+tarkeaa+ohjata+rikoksen+uhri+jatkoapuun/>
- SIPILÄINEN, Heidi 2016. Hoitohenkilökunnan käsityksiä vanhuksen kaltoinkohtelusta ympärivuorokautisen hoidon yksiköissä. Kuopio: Hoitotieteen laitos, Terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja [Viitattu 2019-04-03] Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2132-1/urn_isbn_978-952-61-2132-1.pdf
- SIUKOLA, Reetta 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

- STM ja SUOMEN KUNTALIITTO 2017. Suomessa arvioidaan lähisuhdeväkivallan kustannukset. [verkkojulkaisu]. STM ja Suomen Kuntaliitto [Viitattu 2018-09-16]. Saatavissa: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomessa-arvioidaan-lahisuhdevakivallasta-aiheutuvat-kustannukset
- STM 2013.[verkkojulkaisu.] vanhuspalvelulaki, Suomen kuntaliitto [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/STM_Kuntaliitto_liitemuistio_yleiskirjeseen_13802013_evl.pdf
- SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 11.6.1999/731. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- SUVANTO RY. s. a [verkkojulkaisu.] Ikäihmisen kaltoinkohtelu [Viitattu 2018-01-28]. Saatavissa: <https://www.suvantory.fi/ikaihmissen-kaltoinkohtelu/>
- SUVANTO R.Y. s. a [verkkojulkaisu.] Turvasuunnitelma [Viitattu 2018-10-15]. Saatavissa: https://www.suvantory.fi/wp-content/uploads/2018/01/Suvanto_Turvasuunnitelma_A4_Pysty.pdf
- THL 2018. Ikääntyneet [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [Viitattu 2018-09-09]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/ikaantyneet
- THL 2015. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja puuttuminen [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [Viitattu 2018-04-18]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/puuttuminen
- THL 2018. Lähisuhdeväkivallan suodatin ja kartoituslomake [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos [Viitattu 2018-10-16]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lomakkeet/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen#marak
- THL 2017. Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen [verkkojulkaisu.] Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2018-04-02]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/hyvinvointia-vanhuuteen/lahisuhdevakivallan-tunnistaminen>
- THL 2019.MARAK [verkkojulkaisu.] MARAK -moniammatillinen riskiarviointi. [Viitattu 2019-04-04]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/marak
- TIILIKALLIO, Piia ja SÄLES, Emilia 2018. Täällä on lupa puhua väkivallasta. Helsinki: Kopio Niini Oy
- TILASTOKESKUS 2018. Avio- ja avopuolisoiden välisten tapauksien osuus perhe- ja lähisuhdeväkivallasta laskussa [verkkojulkaisu.] Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto [Viitattu 2018-02-11]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tie_001_fi.html
- TILASTOKESKUS 2017. Liitetaulukko 1. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien ikä ja sukupuoli verrattuna eräiden väkivaltarikoksien uhriin 2017 [verkkojulkaisu.] Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto [Viitattu 2018-09-11]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2017/15/rpk_2017_15_2018-05-31_tau_001_fi.html
- TILASTOKESKUS 2016. Liitetaulukko 1. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien ikä ja sukupuoli verrattuna eräiden väkivaltarikoksien uhriin 2016 [verkkojulkaisu.] Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto [Viitattu 2018-09-11]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/rpk/2016/15/rpk_2016_15_2017-05-31_tau_001_fi.html
- TILVIS, Reijo, PITKÄLÄ, Kaisu, STRANBERG, Timo, SULKAVA, Raimo ja VIITANEN, Matti 2016. Geriatria. Helsinki: Kustannus oy Duodecim
- TORKKOLA, Sinikka, HEIKKINEN, Helena ja TIAINEN, Sirkka 2002. Potilas ohjeet ymmärrettäväksi. Opas potilas ohjeiden tekijöille. Tampere: Tammer-paino oy
- TUKIKESKUS VARJO s. a. Vainoaako hän sinua? [verkkosivusto.] Ensi- ja turvakotien liitto [Viitattu 2018-10-12]. Saatavissa: <https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>
- UKK-INSTITUUTTI 2018. Viikoittainen liikuntapiirakka yli 65-vuotiaille [Verkkojulkaisu.] UKK-Instituutti osaamista terveystieteiden edistämiseen [Viitattu 2018-02-08]. Saatavissa: http://www.ukk-instituutti.fi/liikuntapiirakka/liikuntapiirakka_yli_65-vuotiaille

VALVIRA 2016. Kaltoinkohtelu ympärivuorokautisessa vanhustenhuollon yksiköissä työntekijöiden havainnoimana – Valviran kysely 25.2. – 18.3.2016. [verkkojulkaisu.] Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto [Viitattu 2018-10-02]. Saatavissa: https://www.valvira.fi/documents/14444/1835702/Selvityksia_kaltoinkohtelu_vanhustenhuollon_yksikoissa.pdf/e530024a-9274-4cc1-b651-5d5c03a9661c

VALVIRA s. a. Vanhusten kaltoinkohtelu [verkkojulkaisu.] Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto [Viitattu 2018-05-04]. Saatavissa: <http://www.valvira.fi/-/vanhusten-kaltoinkohtelulla-on-moniamuotoja-tyoyksikon-avoin-ilmapiiiri-helpottaa-kaltoinkohteluun-puuttumista>

VILKKA, Hanna ja AIRAKSINEN, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

VÄESTÖLIITTO s. a. Tietoa parisuhteesta [verkkojulkaisu.] Fyysinen väkivalta [Viitattu 2018-10-04]. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/fyysinen-vakivalta/

LIITE 5: PALAUTEKYSELY OPPAASTA

Oppaan palautekysely

Hyvät kyselyymme vastaajat.

Olemme Savonia AMK:n sairaanhoitajaopiskelijoita ja teemme opinnäytetyönämme opasta ikäihmisten parissa työskenteleville. Oppaan tarkoituksena on antaa käytännönläheisiä ohjeita työntekijälle ikäihmisen kokeman lähisuuhdeväkivallan tunnistamisesta sekä siihen puuttumisesta. Oppaan tulisi soveltua sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lisäksi muille ikäihmisten parissa työskenteleville, kuten omaishoitajille, diakoniatyöntekijöille sekä vapaaehtoistyöntekijöille.

Kiitos, että olet tutustunut oppaaseemme. Tämän kyselyn tarkoituksena on kehittää opasta käytännönläheiseksi ja käyttäjän tarpeisiin sopivaksi. Oppaasta tulisi saada tarvittava tieto nopeasti ja selkeästi, jotta sitä voisi käyttää työn ohella. Palautteesi oppaasta on tärkeää. Kysely toteutetaan nimettömänä ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kyselypaperit hävitetään vastausten analysoinnin jälkeen asianmukaisesti.

Kiitos vastauksestasi!

Ystävällisin terveisin Ulla-Mari Jalkanen, Henna Jäntti, Anni Laitinen ja Hanna-Maria Paananen

1. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä oppaan ulkoasussa

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
Ulkoasu on selkeä.	☐	☐	☐	☐
Kirjainkoko on selkeä.	☐	☐	☐	☐
Kirjasintyyli on helppolukuinen.	☐	☐	☐	☐
Tekstin väriytyy tukee lukemista.	☐	☐	☐	☐
Oppaan kuvitus on selkeä.	☐	☐	☐	☐
Oppaassa käytetyt värit ovat sopivia.	☐	☐	☐	☐
Oppaan sivumäärä on sopiva.	☐	☐	☐	☐

2. Miten oppaan ulkoasua voisi parantaa?

3. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä oppaan sisällöstä?

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
Sisältö etenee loogisesti.	☐	☐	☐	☐
Sisältö on otsikoitu selkeästi.	☐	☐	☐	☐
Otsikointi vastaa tekstin sisältöä.	☐	☐	☐	☐
Kieliasu on ymmärrettävä.	☐	☐	☐	☐
Kuvat ja kuvat tukevat aiheen ymmärtämistä.	☐	☐	☐	☐
Asiasisällöt ovat avattu ymmärrettävästi.	☐	☐	☐	☐
Auttajatahot ovat esillä selkeästi.	☐	☐	☐	☐

4. Miten muuttaisit oppaan sisältöä?

5. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä oppaaseen liittyen?

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
Opas toimii nopeana tiedonlähteenä.	☐	☐	☐	☐
Opasta on helppo käyttää työn ohella.	☐	☐	☐	☐
Oppaasta on minulle hyötyä.	☐	☐	☐	☐
Opas antaa riittävästi tietoa ikäihmisen lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta.	☐	☐	☐	☐
Opas antaa riittävästi tietoa ikäihmisen lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta.	☐	☐	☐	☐
Oppaassa on minulle uutta tietoa.	☐	☐	☐	☐
Osaisin toimia oppaan ohjeiden mukaisesti.	☐	☐	☐	☐
Todennäköisesti käytän opasta jatkossa.	☐	☐	☐	☐

6. Mitä toivoisit oppaaseen lisää?
